

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

ARBEJDSLØSHEDSØERNE I JYLLAND

AFGIVET AF DEN AF ARBEJDS- OG BOLIG-
MINISTERIET I DECEMBER 1949 NEDSATTE
ARBEJDSMARK EDSKOMMISSION

BETÆNKNING NR. 116

KØBENHAVN 1955

Socialministeriets
bibliotek

33.113/234 ex.3

Arbejdsmarkedskommissionen blev i december 1949 nedsat af regeringen efter forhandling med De samvirkende Fagforbund, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet. Kommissionen har til opgave at undersøge forholdene på arbejdsmarkedet, behandle de til enhver tid eksisterende beskæftigelsesproblemer og udarbejde forslag til løsning af disse. (Jfr. iøvrigt det for kommissionen fastsatte kommissorium, der er aftrykt som bilag 1 til kommissionens rapport om overvejelser vedr. bevægeligheden på arbejdsmarkedet).

Kommissionen har ved nærværende betæknings afgivelse følgende sammensætning:

Formand: departementschef Axel Skaks.

Forbundsformand Eiler Jensen

Sekretær Johs. Berg udpeget af De samvirkende Fagforbund.

Næstformand Niels Christensen

Sekretær Carl P. Jensen, udpeget af Byggefagenes Landssammenslutning.

Forretningsfører Vilh. Rasmussen, udpeget af Dansk Arbejdsmandsforbund.

Kontorchef J. Paldam, udpeget af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Fabrikant Hans L. Larsen

Civilingeniør, fabrikant H. Johansen udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening.

Direktør P. Christiansen

Murermester Rasmus Sørensen, udpeget af Håndværksrådet.

Godsejer Th. Junker, udpeget af Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger.

Direktør P. Wonsild, udpeget af Industrirådet.

Gårdejer P. Karishøj, udpeget af Landbrugsrådet.

Husmand J. Chr. Andreassen, udpeget af De samvirkende danske Husmandsforeninger.

Direktør Otto Müller, udpeget af handelsministeriet.

Sekretariatschef Erik Ib Schmidt, udpeget af finansministeriet.

Kontorchef M. Olufsen, udpeget af økonomi- og arbejdsministeriet.

Arbejdsdirektør Korsgaard, arbejdsdirektoratet.

Kontorchef, lektor K. Vedel-Petersen, Centralarbejdsanvisningskontoret.

Professor Jørgen S. Dich, Århus universitet.

Professor, dr. polit. F. Zeuthen, Københavns universitet.

Desuden deltager kontorchef H. N. Skade i kommissionens forhandlinger som tilforordnet fra Det statistiske Departement.

Kommissionen har indtil udgangen af 1954 offentliggjort:

Rapport om overvejelser vedr. bevægeligheden på arbejdsmarkedet. København 1952.

Betænkning om virkningerne af en arbejdstidsnedsættelse i Danmark. København 1952.

Betænkning vedr. beskæftigelsens sæsonsvingninger. København 1953.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	7
Resumé	9
Mindretalsbetænkning afgivet af landbrugsrådets repræsentant i kommissionen, gårdejer Poul Karishøj	14
Hovedafsnit A. <i>Beskrivelse af problemet</i>	16
Kapitel I. Arbejdsløshedernes geografiske placering	16
Kapitel II. Årsagerne til arbejdsløshedernes opståen	18
Hovedafsnit B. <i>Foranstaltninger til nedbringelse af ledigheden i arbejdsløshedserne</i>	22
Kapitel III. Almindelige bemærkninger om de forskellige grupper af mulige foranstaltninger	22
Kapitel IV. Fremme af arbejdskraftens overflytning til <i>andre egne</i>	24
1. Anvisning til offentlige arbejder og til det private erhvervsliv i andre områder	24
2. Rejse- og flyttetilskud	27
3. Boligspørgsmålet	28
Kapitel V. Fremme af beskæftigelsen <i>inden for arbejdsløshed sø-området</i>	32
1. Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsen inden for industri og håndværk m. v.	32
2. Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsen ved arbejder for landbrug m. v.	38
Kapitel VI. Uddannelsesmæssige foranstaltninger	43
1. Statens arbejdsmandskursus	43
2. Støtte til uddannelse af de unge i arbejdsløshedserne	44
Kapitel VII. Mindskelse af beskæftigelsens sæsonsvingninger	45
Kapitel VIII. Afsluttende bemærkninger	47
Bilag:	
1. Notat af 25.10.1954 vedrørende udvælgelse af jyske kommuner med særlig høj ledighed	50
2. Referat af 4.4.1950 af de af arbejdsdepartementet foretagne undersøgelser vedrørende de særlig ledighedsramte områder i landet	65
3. Beskæftigelse af arbejdsløse i stats- og kommunale virksomheder	72
4. Uddrag af kommissionens rapport om overvejelser vedrørende bevægeligheden på arbejdsmarkedet	76
5. Kort over udvalgte jyske kommuner med særlig høj ledighedsprocent	
6. Kort over nordjyske landkommuner udvisende sammenhængen mellem høj- og lavledighedsområder	

Forord.

I det oprindelige for kommissionen fastsatte kommissorium henvises til spørgsmålet om de såkaldte arbejdsløshedsøer, og i henhold hertil har kommissionen i forskellige forbindelser været inde på dette spørgsmål.

Ved skrivelse af 12. januar d. å. anmodede regeringen kommissionen om for indeværende år bl. a. særligt at optage til overvejelse spørgsmålet om de muligheder, der foreligger for på kortere og længere sigt specielt at bekæmpe arbejdsløsheden indenfor de såkaldte arbejdsløshedsøer.

I løbet af sommeren 1954 udarbejdede professor Jørgen S. Dich herefter et »Promemoria vedrørende foranstaltninger til bekæmpelse af arbejdsløsheden i de såkaldte arbejdsløshedsøer«. Det i september d. å. indgåede politiske forlig rummede en bestemmelse om, at overvejelserne vedrørende løsning af de såkaldte arbejdsløshedsøers særlige beskæftigelsesproblemer fremskyndes, og regeringen har derpå anmodet kommissionen om mest muligt at fremme arbejdet med dette spørgsmål, således at der endnu inden udgangen af indeværende år fra kommissionen kan afgives et materiale som grundlag for regeringens videre behandling af sagen.

Spørgsmålet har herefter været drøftet på en række møder i kommissionen i oktober og november måned d. å., og kommissionen fremlægger hermed en redegørelse for resultatet af sine overvejelser.

Et medlem af kommissionen, gårdejer P. Karishøj, har ikke kunnet tiltræde redegørelsen i dens nuværende udformning, men har afgivet den side 14 gengivne mindretalsudtalelse.

København, i december 1954.

<i>J. Chr. Andreasen</i>	<i>Johs. Berg</i>	<i>N. Christensen</i>	<i>P. Christiansen</i>
<i>Jørgen S. Dich</i>	<i>Carl P. Jensen</i>	<i>Eiler Jensen</i>	<i>H. Johansen</i>
<i>Th. Junker</i>	<i>Hans L. Larsen</i>	<i>Otto Müller</i>	<i>M. Olufsen</i>
<i>J. Paldam</i>	<i>Vilh. Rasmussen</i>	<i>Erik Ib Schmidt</i>	<i>Axel Skalts</i>
			formand
<i>Rasmus Sørensen</i>	<i>K. Vedel-Petersen</i>	<i>P. Wonsild</i>	<i>F. Zeuthen</i>

G. Coln P. Kirstein

Resumé

af

Redegørelse vedr. arbejdsløshedsøerne i Jylland.

A.

1. Arbejdsløshedsøerne, hvorved forstås sådanne geografiske områder, som mere varigt - set over nogle år - er præget af en særlig høj ledighed, er i vidt omfang koncentreret til Ålborg og Hjørring amter, navnlig for landkommunernes vedkommende; der findes dog uden for disse amter en del større byer, nemlig Randers, Horsens, Vejle og Silkeborg, der må karakteriseres som arbejdsløshedsøer.

Man har i redegørelsen afgrænset ialt 6 bykommuner og 9 landkommuner som arbejdsløshedsøer. Det må imidlertid understreges, at denne afgrænsning er ret vilkårlig, og at man i det videre arbejde med at udjævne skævhederne i ledighedens geografiske fordeling ikke kan blive stående ved dette udvalg.

2. Det er ikke muligt at angive nogen generel årsag til arbejdsløshedsøernes opståen. Navnlig for landkommunerne i Ålborg og Hjørring amter har det spillet en rolle, at der på grund af krigstidens ekstraordinære arbejder på egnen blev fastholdt arbejdskraft, som senere - efter disse arbejders bortfald - har haft vanskeligt ved at bortvandre, og at der samtidig er indtrådt en betydelig nedgang i landbrugets beskæftigelse. En række andre faktorer - forskellige fra egn til egn - har imidlertid medvirket til arbejdsløshedsøernes opståen.

B.

Bestræbelserne på at løse arbejdsløshedsøernes særlige beskæftigelsesproblemer må tage sigte på dels 1) at fremme bortflytningen af arbejdskraft fra arbejdsløshedsøerne, dels 2) at fremme beskæftigelsen i de arbejdsløshedsramte egne.

Det må understreges, at alle de nedenfor nævnte forslag bygger på det princip, at der indføres *særforanstaltninger* for personer bosiddende i bestemte områder, in casu personer fra arbejdsløshedsøerne. Det er endvidere kommissionens principielle opfattelse, at man, i det omfang flytning til beskæftigelse i andre områder af landet ikke skønnes gennemførlig eller hensigtsmæssigt, primært må tilstræbe varigt at øge den produktive beskæftigelse på stedet. Derimod bør sådanne offent-

lige og offentligt støttede arbejder, som f. eks. landvindings- og grundforbedringsarbejder og egentlige beskæftigelsesforanstaltninger, der kun i ret begrænset udstrækning giver basis for en varig forøgelse af beskæftigelsen, så vidt muligt kun anvendes i en overgangsperiode.

Foranstaltninger til fremme af arbejdskraftens stedlige bevægelighed - hvad enten der bliver tale om daglige rejser til og fra arbejdsstedet eller bortvandring til andre egne - vil navnlig komme på tale for landkommunernes vedkommende, medens foranstaltninger til fremme af varig produktiv beskæftigelse på stedet i første række vil få betydning for visse af de nævnte byer.

Der fremsættes i redegørelsen følgende forslag:

Ad 1)

1°. a. Det anbefales, at det pålægges de enkelte styrelser at stille et efter nærmere aftale med økonomi- og arbejdsministeriet fastsat antal pladser ved bygge- og anlægsarbejder samt andre arbejder, der udføres af staten, til rådighed for personer fra arbejdsløshedsøerne. Økonomi- og arbejdsministeriet bør desuden ved forhandling med entreprenørforeningen søge at formidle en lignende overflytning af arbejdskraft til beskæftigelse ved offentlige eller offentligt støttede bygge- og anlægsarbejder, der gennemføres ved entreprenører. Der bør ved den praktiske gennemførelse af disse overflytningsordninger rundt omkring i de forskellige lokalområder søges bistand hos Dansk Arbejdsgiverforening, De samvirkende Fagforbund, Dansk Arbejdsmandsforbund og Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger.

b. Det anbefales, at økonomi- og arbejdsministeriet drager omsorg for, at der regelmæssigt udsendes oversigter over arbejdssøgende i arbejdsløshedsøerne indeholdende oplysninger om pågældende arbejders alder, uddannelse eller speciale og kvalifikationer iøvrigt, dels til de øvrige arbejdsanvisningskontorer i landet, dels til sådanne større virksomheder, som har behov for yderligere arbejdskraft.

2°. a. Det anbefales til overvejelse at etablere en ordning, hvorefter der kan ydes tilskud til dækning af udgifter ved daglige rejser til og fra arbejdsstedet.

b. Under hensyn til de beskæftigelsesmæssige vanskeligheder, der bl. a. findes indenfor landbruget, bør det overvejes, om der kan være anledning til i et vist omfang at udvide pligten *) for ledige fra arbejdsløshedsøerne til at overtage anvist arbejde uden for de pågældendes hjemsted.

3°. a. Det anbefales, at de ændrede regler om boliganvisning i det i foråret 1954 fremsatte forslag til lov om boligforholdene ophøjes til lov, således at boliganvis-

*) Jfr. herved arbejdsløshedslovens § 17, stk. 1, nr. 10.

ningsudvalgene fremtidig ikke kan stille krav om en vis tids forudgående ophold i kommunen som betingelse for at blive godkendt som lejlighedssøgende.

b. Det anbefales, at statslånsmyndighederne henstiller til de sociale boligforeninger og -selskaber i forståelse med arbejdsanvisningskontorerne at indstille lejlighedssøgende tilflyttede fra arbejdsløshedsøerne til udvalgenes godkendelse.

4°. a. Det anbefales, at boligministeriet ved udvælgelsen af projekter til bevilling af et statslån tager særligt hensyn til de kommuner, hvor behovet for tilgang af ny arbejdskraft skaber særlige problemer.

b. Det anbefales endvidere, at boligministeriet i sådanne særlige tilfælde efter forudgående forhandling med vedkommende kommune og bygherre i forbindelse med ydelse af statslånet gør det til et vilkår, at et vist antal lejligheder forbeholdes de tilflyttende arbejdssøgende.

5°. Det anbefales, at de i kap. XXIV i det i foråret 1954 fremsatte forslag til lov om boligforholdene anført bestemmelser om støtte til byggeri m. m. for ungdommen ophøjes til lov.,

6°. Kommissionen nærer meget stærke betænkeligheder ved at anbefale en generel huslejetilskudsordning, men vil dog pege på, at der måske kan være grundlag for at etablere en mere begrænset ordning, f. eks. således, at økonomi- og arbejdsministeriet får stillet et mindre beløb til rådighed for ydelse af huslejetilskud for en begrænset periode til personer fra arbejdsløshedsøerne i særlige tilfælde, hvor huslejen forøges meget væsentligt ved flytningen.

Ad 2)

7°. a. Det anbefales, at handelsministeriet ved administrationen af lov nr. 212 af 7. 6. 1952 om udlån til visse industrivirksomheder og ved administrationen af bestemmelserne i såvel kapitel I som i kapitel II i lov nr. 306 af 6. 10. 1954 om fremme af danske erhvervsinteresser i videst muligt omfang fremmer investeringer, hvis gennemførelse har direkte beskæftigelsesmæssig betydning for arbejdsløshedsøerne.

, Det anbefales endvidere, at der tilvejebringes hjemmel til for arbejdsløshedsøernes vedkommende at fastsætte lavere rente og længere afdragsperiode samt lempe kravene om den fornødne egenkapital, alt for så vidt der ikke herved påføres bestående virksomheder af tilsvarende art en urimelig konkurrence. Mulighederne for lån til finansiering af driften bør overvejes.

b. Det anbefales, at fiskeriministeriet på samme måde ved administrationen af lov nr. 98 af 31. 3. 1954 om udlån til afsætningsvirksomheder m.v. inden for fiskerierhvervet i størst muligt omfang fremmer låneandragender, hvis imødekomelse har beskæftigelsesmæssig betydning for arbejdsløshedsøerne, samt at der herudover tilvejebringes hjemmel til for disse områders vedkommende at lempe udlåns vilkårene.

8°. Det anbefales, at der tilvejebringes hjemmel for, at der kan fastsættes lempeligere rente- og afdragsvilkår for lån til opførelse af industri- og værkstedshuse i arbejdsløshedsøerne.

9°. a. Det anbefales, at staten støtter det arbejde, der på privat initiativ er igangsat med henblik på udøvelse af oplysningsvirksomhed i lokaliserings spørgsmål både med fremskaffelse af oplysninger og eventuelt med finansiell bistand og søger dette arbejde fremmet mest muligt.

b. Det anbefales, at regeringen foranlediger udstedt påbud om, at de enkelte styrelser før endelig afgørelse træffes med hensyn til placering af offentlige virksomheder og institutioner (f. eks. undervisningsanstalter og forskellige virksomheder under militæret, jernbaner, postvæsenet etc.) skal indhente en udtalelse over sagen fra økonomi- og arbejdsministeriet og/eller boligministeriet vedrørende den ud fra beskæftigelsesmæssige synspunkter mest hensigtsmæssige placering af pågældende virksomhed eller institution.

Endvidere anbefales, at det pålægges de enkelte styrelser fortrinsvis at afgive større ordrer på investerings- og forbrugsvarer (f. eks. skibe, maskiner, apparater etc.) til virksomheder beliggende i arbejdsløshedsøerne, hvor en sådan fortrinstillig ikke er uforenelig med iøvrigt foreliggende hensyn, herunder navnlig, at levering kan ske til konkurrencedygtige priser.

10°. a. Det anbefales, at landbrugsministeriet og statens landvindingsudvalg fremmer egnede projekter til landvinding i arbejdsløshedsøerne mest muligt, herunder efter foretagen undersøgelse af områdets betydning for fiskeriet overvejer mulighederne for at tage initiativet til iværksættelse af landvindingsarbejder på søterritoriet.

b. Det anbefales endvidere, at økonomi- og arbejdsministeriet, for så vidt angår landvindingsarbejder i arbejdsløshedsøerne, gennemfører en udvidet praksis med hensyn til ydelse af supplerende tilskud i henhold til beskæftigelsesloven.

11°. Det anbefales, at der gennemføres en ordning, hvorefter der efter indstilling alene af vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor i hvert enkelt til-

fælde kan ydes 50 % tilskud til grundforbedringsarbejder, hvorved beskæftiges arbejdere fra arbejdsløshedsøerne *samt at* der for arbejdsløshedsøernes vedkommende tilvejebringes mulighed for i henhold til grundforbedringsloven at yde tilskud til dækning af projekteringsudgifter på det vilkår, at tilskudet, for så vidt det pågældende grundforbedringsarbejde senere bringes til udførelse med støtte i henhold til loven, fradrages i det samlede tilskud.

12°. Det anbefales, *at* økonomi- og arbejdsministeriet søger at iværksætte moseundersøgelser svarende til dem, der er gennemført i Hjørring og Ålborg amter, i de andre arbejdsløshedsøer, og *at* ministeriet i samarbejde med bl. a. Det danske Hedeselskab og lokale myndigheder søger at skabe et initiativ til udnyttelse af de beskæftigelsesmuligheder, der ligger i kultivering af afgravede tørvearealer.

13°. Det anbefales, at landbrugsministeriet for så vidt angår arbejdsløshedsøerne gennemfører en forhøjelse af tilskudet til fredskovsplantager og tilskudet til plantningsforeninger til indkøb af planter, samt at det overvejes at tilvejebringe en forbedret tilskudsordning for småplantninger.

14°. Det anbefales, at der på Statens Arbejdsmandskursus uden for den egentlige vinterperiode reserveres pladser til arbejdsmænd fra arbejdsløshedsøerne i det omfang, der konstateres et behov for kursusundervisning i disse områder.

Kommissionen anbefaler endvidere, at der gives de unge fra arbejdsløshedsøerne større muligheder for videregående faglig uddannelse, f. eks. uddannelse til maskinister, radiotelegrafistuddannelsen, teknikumuddannelsen, ved i større omfang at placere undervisningsanstalter, der meddeler sådan undervisning, i arbejdsløshedsøerne.

15°. Det henstilles til økonomi- og arbejdsministeren, at spørgsmålet om beskæftigelse af arbejdskraft fra arbejdsløshedsøerne i de svenske skove i vintersæsonen tages op til fornyet overvejelse.

Det må afslutningsvis fremhæves, at de her foreliggende problemer ikke vil kunne løses i kraft af de ovenfor anførte foranstaltninger uden et stærkt *lokalt initiativ*, der bør fremmes ved oprettelse af lokale udvalg. Det er desuden overordentlig vigtigt at få sikret en passende *organisering af samvirket mellem lokal og central indsats* i forbindelse med gennemførelsen af de her stillede forslag, jfr. herved kapitel VIII. Også i denne forbindelse vil bistand fra de store arbejder-, arbejdsgiver- og erhvervssammenslutninger (jfr. pkt. 1°. a. ovenfor) være af betydning.

Mindretalsbetænkning afgivet af landbrugsrådets repræsentant i kommissionen, gårdejer Poul Karishøj.

Et mindretal, gårdejer Poul Karishøj, kan ikke tiltræde betænkningen.

Mindretallet finder det yderst betænkeligt, at der foreslås overflytning af arbejdskraft fra een egn til en anden, bl. a. ved at der gives fortrinsstilling til arbejde, bolig og stillinger frem for hjemmehørende arbejds- og boligsøgende og frygter ligeledes, at den foreslåede ordning vil fremskynde den igangværende vandring af arbejdskraft fra landet mod byen.

Mindretallet finder, at det system, hvorefter arbejdsløshedsøerne udpeges, virker for tilfældigt. En gennemgang af ledighedsforholdene i de nordjyske amter viser, at områder med høj beskæftigelse og områder med lav beskæftigelse er stærkt opblandet mellem hinanden. Således findes kommuner med omkring ved og under 1 % ledighed side om side med kommuner, der er udpeget som arbejdsløshedsø, jfr. de som bilag 5 og 6 gengivne kort.

Mindretallet finder det i det hele betænkeligt at vedtage en særlovgivning gældende for enkelte områder, og foreslår i stedet for, at der i alle kommuner sættes ind på at gøre arbejdskraften mere bevægelig inden for mere begrænsede områder, frem for en overflytning til andre egne og landsdele, bl. a. ved at pålægge arbejdsanvisningskontorerne at anvise arbejde i større områder end hidtil praktiseret, og foreslår i dette øjemed oprettet et samarbejde med de i forvejen nedsatte beskæftigelsesudvalg i kommunerne (jfr. lov nr. 169 af 30. 3. 1946 om iværksættelse af offentlige arbejder m. v. og beskæftigelse af arbejdsløse) i stedet for som af flertallet foreslået oprettelse af nye udvalg.

Mindretallet er vidende om, at der er et betydeligt udækket behov navnlig for fast arbejdskraft inden for landbruget i de nordjyske amter af såvel ugifte som gifte mænd såvel som kvinder, og må derfor finde, at omfattende arbejdsløshedsforanstaltninger i de travle årstider må anses for upåkrævet.

Mindretallet er dog klar over, at der enkelte steder kan være et problem med betydelig ledighed. Efter mindretallets formening vil det dog kun undtagelsesvis være hensigtsmæssigt at iværksætte ekstraordinære *offentlige* beskæftigelsesarbejder i sådanne områder. Og hvis disse arbejder iværksættes, bør der kun gives adgang for gifte bosiddende arbejdere.

Mindretallet kan tiltræde de dele af flertalsbetænkningens forslag, der går ud på at støtte privat initiativ til fremme og igangsættelse af arbejde og herunder i særdeleshed de arbejder, der øger vinterbeskæftigelsen uden at genere sommerbeskæftigelsen.

København, d. 8. december 1954.

Poul Karlshøj.

A. Beskrivelse af problemet.

I. Arbejdsløshedsøernes geografiske placering.

Ved arbejdsløshedsøer forstås i nærværende redegørelse *sådanne geografiske områder, som mere varigt - set over nogle år - er præget af en særlig høj ledighed.* Problemet foreligger for tiden *langt overvejende i Jylland*, og man har her set bort fra de ganske få områder uden for Jylland, hvor der kan påvises lignende tendenser til varig høj ledighed.

Ved den nærmere påvisning af hvor arbejdsløshedsøerne er beliggende, har man for det foreliggende formål valgt at benytte *arbejdsløshedsstatistikens oplysninger* om ledigheden (de såkaldte reducerede tal) indenfor *arbejdsmandenes arbejdsløshedskasse* for de enkelte kommuner i løbet af de senest forløbne 36 måneder *). Ud fra dette materiale når man **til**, at arbejdsløshedsøerne navnlig findes i den nordlige og østlige del af Jylland. Til de større byer, som ud fra det nævnte materiale i første række kan betegnes som arbejdsløshedsøer, hører Ålborg-Nørresundby (omend kun i mindre grad Nørresundby), Randers, Horsens, Vejle, Silkeborg og Hjørring.

Landkommuner med størst ledighed blandt arbejdsmændene findes fortrinsvis i Ålborg og Hjørring amter, men også i Thisted amt og visse områder længere mod syd og øst.

Ved det praktiske arbejde med nedbringelse af ledigheden i arbejdsløshedsø-områderne vil det være hensigtsmæssigt mere præcist at kunne angive hvilke *kommuner*, der i særlig grad bør henregnes til arbejdsløshedsøerne, og hvor man bør overveje i første instans at sætte bestræbelser for mindskelse af ledigheden ind. I bilag 1 er der anstillet nogle betragtninger over dette spørgsmål og peget på de kommuner, som herved kunne komme på tale. På grundlag af de i dette bilag anstillede betragtninger og det som underbilag gengivne materiale er man nået til det resultat, at man i første omgang bør koncentrere sig om:

byer, der i 3-årsperioden $\frac{1}{10}$ 1951- $\frac{30}{9}$ 1954 gennemsnitlig havde 12 % ledighed og derover, og som desuden i sommerhalvårene 1952-54 gennemsnitlig havde mindst 6 % ledighed, samt

*) Jfr. herved bilag 1, samt de som bilag 5. og 6. gengivne kort.

landkommuner, der i 1951/54 gennemsnitlig havde 18 % ledighed og derover og mindst 20 ledige, og som tillige i sommerhalvårene 1952–54 havde mindst 6 % ledighed.

Som fremhævet i bilag 1 har man her anvendt de reducerede tal for medlemmer af arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse.

Som det ses af underbilagene II og III til bilag 1 vil herved følgende kommuner i første omgang blive henregnet til arbejdsløshedsøerne:

<i>Byer:</i>	<i>Landkommuner:</i>	<i>Amt:</i>
1. Silkeborg	1. Jetsmark	Hjørring
2. Hjørring	2. Hals	Ålborg
3. Randers	3. Hadsund	Ålborg
4. Ålborg	4. Sdr. & Ndr. Kongerslev-Komdrup	Ålborg
5. Horsens	5. Lovns-Alstrup	Ålborg
6. Vejle	6. Vedsted	Hjørring
	7. Saltum-Hune	Hjørring
	8. Astrup-St. Arden	Ålborg
	9. Børglum-Furreby	Hjørring

De anførte kriterier for udvælgelsen er ret vilkårlige, og det anvendte statistiske materiale er - som omtalt i bilag 1 - på flere måder behæftet med fejlmuligheder. Forholdene kan iøvrigt hurtigt ændre sig så stærkt, at man indenfor en kort frist kan nå til en anden opfattelse af, hvilke enkelte byer og landkommuner, der i særlig grad bør betegnes som arbejdsløshedsøer. Udvalget af kommuner bør derfor underkastes en løbende justering foretaget med forholdsvis korte mellemrum.

Også ud fra andre synspunkter må det være betænkeligt at indsnævre de praktiske foranstaltninger på det heromhandlede felt til at gælde et fikseret lille udsnit af kommuner. Således vil det jo ikke være rimeligt at udelukke kommuner, der er hårdt ramt af ledighed - omend knapt så hårdt som de i prioritetsgruppe 1 udskilte - og som selv ønsker at gøre en effektiv indsats mod den lokale ledighed, fra at komme med ind under den aktion, som nu bør sættes ind over en bred front overfor hele problemet om arbejdsløshedsøerne.

Endvidere er det langt fra givet, at foranstaltninger til fremme af produktiv beskæftigelse for de ledige i arbejdsløshedsøerne bør iværksættes netop i de foran angivne kommuner med den højeste ledighedsprocent.

Det følger allerede af det ovenfor anførte om vilkårligheden i den foretagne afgrænsning af de kommuner, der karakteriseres som arbejdsløshedsøer, at det er vanskeligt at give et nøjagtigt svar på spørgsmålet om, hvor mange personer, det gælder om at bringe i beskæftigelse, før problemet om de særlige arbejdsløshedsøer kan anses for tilfredsstillende løst.

I de ovenfor nævnte 15 byer og landkommuner i Jylland har der i den omtalte 3-årsperiode i gennemsnit været ca. 17.000 arbejdsløshedsforsikrede arbejdsmænd og heraf har gennemsnitlig ca. 2600 eller ca. 15 % været ledige.

Det er dog meget vanskeligt at afgøre, hvor mange af disse ledige det ud fra arbejdsmarkedsmæssige synspunkter er betimeligt at søge overflyttet til andre områder eller bragt i beskæftigelse på stedet ved iværksættelse af særlige foranstaltninger. *Der kan her kun være tale om grove og vejledende skøn.*

Hvis man imidlertid tænker sig ledigheden i de 15 udvalgte kommuner bragt ned fra ca. 15 % til ca. 10 % - hvilket nogenlunde svarer til den gennemsnitlige ledighed i hele Jylland i samme periode - betyder det, at der skal overflyttes eller tilvejebringes beskæftigelse for knap 1000 mand.

Som nævnt ligger der imidlertid en del vilkårlighed i udvælgelsen af de omtalte 15 by- og landkommuner i Jylland, og man kan ikke i sine bestræbelser på at udjævne skævhederne i ledighedens geografiske fordeling blive stående ved dette udvalg.

Tænkes ledigheden i alle by- og landkommuner i Jylland, hvor den er over 10 %, bragt ned til 10 %, vil dette betyde en nedgang i ledigheden på ca. 2.000.

De nævnte tal gælder imidlertid udelukkende for arbejdsløshedsforsikrede arbejdsmænd, og det må tages i betragtning, at ledigheden for de øvrige arbejdsløshedsforsikrede også er ujævnt fordelt over de enkelte områder omend ikke så udpræget som for arbejdsmændenes vedkommende. Hertil kommer, at der her er anvendt reducerede ledighedstal, og at disse - hvori ikke er medregnet ledige, der på opførelsesdagen har haft uafbrudt ledighedsperiode på 6 dage og derunder, ledige over 60 år, særlig langvarigt ledige, medlemmer der har jordbrug eller andet bierhverv m. m. - formentlig ikke i fuldt tilstrækkeligt omfang giver udtryk for det overskud af arbejdskraft, der findes pågældende sted.

Tager man hensyn til disse forhold, når man til et noget højere tal end det sidst nævnte tal på 2.000 mand.

Uanset hvor strenge krav man stiller om udjævning af de geografiske ujævnheder i ledigheden, *vil opgaven på længere sigt dog være af relativt begrænset omfang og i det højeste dreje sig om at omflytte eller tilvejebringe lokal beskæftigelse for nogle få tusinde mand.*

II. Årsagerne til arbejdsløshedsøernes opståen.

Forskellen i ledighedsniveauet indenfor de forskellige dele af landet gør sig langt kraftigere gældende for *arbejdsmændene* end for de øvrige arbejdere. Når man vil belyse årsagerne til, at der findes arbejdsløshedsøer, er det af største vigtighed at have opmærksomheden fæstnet ved sammenhængen med problemet om den særlig høje ledighed blandt arbejdsmændene. Uden dette problem om et for hele landet for stort antal arbejdsmænd, ville der næppe foreligge noget problem om arbejdsløshedsøer af betydning. At der i perioden efter 1945 alt i alt har været høj ledighed blandt arbejdsmændene hænger bl. a. sammen med de ekstraordinært gunstige beskæftigelsesforhold for ufaglært arbejdskraft under den 2. verdenskrig, der har medvirket til, at et større antal end normalt af de unge ikke kom i lære, men søgte umiddelbart over i de relativt godt betalte ekstraordinære beskæftigelsesfelter for ufaglærte; det har desuden spillet en rolle, at læremestrene i denne periode var tilbageholdende med lærlingeantagelser. Af-

gangen fra landbruget har også været af betydning for den høje ledighed blandt arbejdsmændene.

Når arbejdsløshedsøerne i langt overvejende grad er beliggende i Nordjylland hænger det bl. a. sammen med, at der under krigen opstod særlig store ekstraordinære beskæftigelsesmuligheder for de ufaglærte i disse egne, således at den normale ret betydelige - af nedgangen i landbrugets beskæftigelse betingede - bortvandring til andre områder af landet hæmmedes i væsentlig grad. Bortfaldet af disse ekstraordinære beskæftigelsesmuligheder i årene umiddelbart efter ophøret af 2. verdenskrig bliver vel mere end opvejet af en stigning i beskæftigelsen indenfor de øvrige byerhverv - de foreliggende oplysninger tyder på, at udvidelsen af erhvervslivet i Nordjylland næppe har været mindre end i de øvrige landsdele - men da der samtidig indtræder en relativ stærk nedgang i beskæftigelsen ved landbruget, forøges beskæftigelsesmulighederne indenfor landsdelen som helhed, ikke i tilstrækkeligt omfang, således at en betydelig del af arbejdsstyrken bliver ubeskæftiget. Der har derfor efter 1945 påny været en betydelig nettobortvandring fra Nordjylland. Men bortvandringen har af forskellige grunde ikke været kraftig nok. Med den givne normale vækst i landsdelenes bymæssige erhverv og med den givne afgang af arbejdskraft fra landbruget, har der været et så betydeligt behov for nettobortvandring, at man vanskeligt kunne tænke sig dette vandringsbehov dækket på kortere frist netop i den periode, der her er tale om, årene 1945-54, hvor alt i alt ret betydelige boligvanskeligheder har sat bremse på vandringerne omfang.

Blandt de faktorer, der kan have virket i retning af at bringe vandringerne ned under det meget betydelige niveau, som svarer til behovet, må iøvrigt også nævnes arbejdsløshedsforsikringssystemet *).

For andre områder, navnlig de tidligere nævnte byer udenfor Nordjylland, har krigstidens særlige forhold i forbindelse med nedgangen i landbrugets beskæftigelse ikke spillet en tilsvarende direkte rolle, og det er her primært andre faktorer, der ligger bag den manglende tilpasning mellem erhvervslivets vækst og vandringerne af arbejdskraft til og fra andre områder; for visse af byerne hænger ledighedsproblemet således utvivlsomt for en del sammen med, at visse industrier har måttet indskrænke virksomheden på grund af den øgede konkurrence, som er fulgt med liberalisering af udenrigshandlen.

Den nærmere årsagssammenhæng lader sig iøvrigt ikke fastslå uden iværksættelse af dyberegående undersøgelser.

Arbejdsministeriet iværksatte i 1949 nogle konkrete undersøgelser vedrørende årsagerne til arbejdsløshedsø-problemet, idet udsendte tjenestemænd indenfor nogle udvalgte lokalområder foretog nærmere studier af problemet. Resultaterne

*) Jfr. herved kommissionens rapport om overvejelser vedr. bevægeligheden på arbejdsmarkedet, navnlig kapitlerne V og XI vedr. arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning, hvoraf uddrag er gengivet i bilag 4 til nærværende betænkning.

af de stedfundne undersøgelser fremgår af en redegørelse af 4. 4. 1950, der gengives som bilag 2 til nærværende betænkning. Det fremgår af denne redegørelse bl. a., at visse af de områder, man i perioden efter 1945 vil betegne som arbejdsløshedsøer, også havde præg heraf i årene forud for 2. verdenskrig. Så vidt man kan skønne, har Nordjylland imidlertid ikke i 30'erne været præget af et betragteligt meget højere ledighedsniveau, set over længere sigt, end det øvrige land. Under den underbeskæftigelse, som var karakteristisk for den danske økonomi i 1930'erne, fandtes der i det hele taget ikke et arbejdsløshedsproblemm, der kan sidestilles med det, der har foreligget i årene efter 1945. Underbeskæftigelsen i 1930'erne var ujævnt fordelt over landet, men kunne ikke give anledning til praktiske overvejelser om en udligning. Hovedspørgsmålet var dengang at hæve det totale beskæftigelsesniveau, og den stedlige bevægelighed var på daværende tidspunkt utvivlsomt tilstrækkelig i forhold til de da foreliggende behov. I årene efter 1945, der alt i alt er karakteriseret af langt højere efterspørgsel efter arbejdskraft for landet som helhed, antager spørgsmålet om arbejdsløshedsøer en ganske anden karakter. En udligning af stedlige forskelle i beskæftigelsesgraden kan nu eventuelt bringe det samlede beskæftigelsesniveau endnu højere op, og den stedlige bevægelighed er i denne periode væsentlig begrænset ikke mindst på grund af den almindelige boligknaphed; der er derfor behov for praktiske overvejelser, bl. a. om hvordan man kan forøge den stedlige bevægelighed eller træffe andre foranstaltninger med tilsvarende virkning.

Det følger af de ovenfor fremsatte bemærkninger, at man ved overvejelser af de herhen hørende problemer må *skelne mellem byer og landkommuner*. Når en del *landkommuner*, navnlig i Nordjylland, har høj ledighed, hænger dette i første række sammen med, at arbejdskraft, der forlader landbruget, ikke hurtigt nok forlader hjemstedet og begiver sig til de (bymæssige) områder, navnlig på øerne, hvor der er beskæftigelsesmuligheder. I de til arbejdsløshedsøerne henhørende landkommuner er årsagen til den høje ledighed altså primært et for ringe bortvandringsomfang eller -tempo. De *byer* i Nordjylland og andre dele af Jylland, som er præget af særlig høj ledighed, må snarere siges at have for stor tilgang respektive for lille bortvandring i forhold til de lokale beskæftigelsesmuligheder. Det er i denne forbindelse interessant at fremhæve, at f. eks. Ålborg by i årene før 1939 havde en ret betydelig årlig nettotilvækst hidrørende fra indenlandske vandring (ikke mindst indvandrede fra de nordjyske landkommuner). I besættelsesperioden stiger nettotilflytningen til Ålborg by ret stærkt, men i perioden efter 1945 har der ikke været nettotilvandring (men en ganske ringe nettobortvandring). Heri ligger en ret kraftig tendens til, at vandringsstrømmen automatisk tilvejebringer en tilpasning mellem arbejdsstyrke og beskæftigelsesmuligheder. Tilpasningen sker blot ikke i det ønskelige omfang og tempo.

Der er endvidere grund til at fremhæve, at arbejdsløshedsø-problemet hænger nøje sammen med problemet om beskæftigelsens *sæsonsvingninger*. Under så gunstige beskæftigelsesforhold for landet som helhed, som har præget f. eks. 1953 og i endnu højere grad 1954, har ledigheden i de allerfleste af hele landets byer og landkommuner i sommermånederne været presset ned til et overordentligt lavt niveau.

Mange af de byer og landkommuner, som man vil finde det rimeligt at betegne som arbejdsløshedsøer, kan kun karakteriseres som sådanne i kraft af en så stærk sæsonsvingning i beskæftigelsen, at ledigheden, skønt forsvindende lav om sommeren, for året som helhed når op på et særdeles højt niveau (jfr. iøvrigt bilag 1). Det må heraf følge, at man vanskeligt kan undgå under sine overvejelser om geografisk udligning af ledigheden også at komme ind på spørgsmålet om, hvordan man kan hidføre en yderligere udligning af beskæftigelsens sæsonsvingninger, navnlig i de områder, som trods lav sommerledighed har høj helårsledighed.

Det må ved de heromhandlede overvejelser erindres, at *erhvervsstrukturen* i de forskellige egne af landet kan spille ind og fremkalde forskelle i ledighedsniveauet. Jo større rolle industrien spiller inden for et givet områdes beskæftigelse, jo mere stabil vil beskæftigelsen alt andet lige også være året igennem, og derfor vil områder med relativt megen industri ofte have relativ lav helårsledighed også blandt arbejdsmændene. Områder med en større andel af arbejdsstyrken i uden-dørserhverv, være sig landbrug, anlægsarbejder, byggeri eller lignende, vil omvendt alt andet lige være karakteriseret af en relativ høj ledighed alene på grund af de nævnte erhvervs sæsonsvingende karakter.

Undersøgelser, som Det statistiske Departement har foretaget for kommissionen, tyder imidlertid på, at der i arbejdsløshedsø-områderne i væsentlig grad findes højere ledighed også inden for hver enkelt erhvervsgruppe i området.

Selv om det kan være vanskeligt i ganske uanfægtelige tal at måle forskellene i ledighedsniveau inden for de forskellige dele af landet, synes det klart, at der findes *ret betydelige reale forskelle*, og at der følgelig er god grund til at overveje, ad hvilke veje man kan komme nærmere i retning af en udligning af disse forskelle.

B. Foranstaltninger til nedbringelse af ledigheden i arbejdsløshedsøerne.

III. Almindelige bemærkninger om de forskellige grupper af mulige foranstaltninger.

Kommissionen har, som ovenfor nævnt, i forskellige forbindelser været inde på spørgsmålet om arbejdsløshedsøerne, både under drøftelser om det såkaldte arbejdsmandsproblem og under overvejelser om bevægeligheden på arbejdsmarkedet, jfr. kommissionens rapport om overvejelserne vedrørende dette sidstnævnte problem. Man har i denne rapport fremhævet den sammenhæng, der findes mellem den *stedlige og faglige* bevægelighed, ligesom man har fremhævet, at stedlige **bevægelighedsproblemer** også kan ansues som problemer vedrørende henlæggelse af produktion og beskæftigelse til de geografiske områder, hvor der findes uudnyttet arbejdskraft.

Ved de nærmere overvejelser, som nu er iværksat efter henstilling fra regeringen, står man således over for de to muligheder: *at påvirke arbejdskraftens bevægelser og/eller beskæftigelsesmulighedernes stedlige fordeling*. Disse to mulige veje bør ikke opstilles alternativt; man kan meget vel forsøge begge på een gang. Det kan være hensigtsmæssigt her at gøre sig klart, at der, hvad angår arbejdskraftens bevægelser, kan være tale om både at *søge bortvandring fremmet* og at *søge tilvandring hæmmet*. Hvad angår påvirkning af beskæftigelsesmulighederne, kan der være tale om at inddrage såvel de rent offentlige (statslige eller kommunale etc.) beskæftigelsesfelter og de offentligt støttede som de rent private under bestræbelserne. Frem for alt må der naturligvis ved overvejelserne om praktiske foranstaltninger sondres mellem dem, der kan virke umiddelbart, og dem, der først får virkning på længere sigt. Det følger desuden af det, som ovenfor er sagt vedrørende årsagerne til arbejdsløshedsøerne, at der ved overvejelserne om bekæmpelse af arbejdsløshedsøerne må sondres mellem landkommuner og byer.

Ved de overvejelser, man her har gjort sig om de forskellige mulige veje til løsning af problemet, har man haft opmærksomheden henvendt på, at jo stærkere og mere udbygget det offentlige **arbejdsanvisningssystem** er, desto lettere vil man kunne løse det her foreliggende problem. Man kan måske hævde, at et mere effektivt arbejdsanvisningssystem end det, som forefindes i dag, kunne have hindret fremkomsten af områder med varigt høj ledighed enten ved at påvirke arbejds-

styrkens eller beskæftigelsesmulighedernes geografiske fordeling eller begge dele *).

I hvert fald synes det indlysende, at man i sine overvejelser over det her foreliggende problem må have for øje, at en styrkelse af den offentlige arbejdsanvisning - hvis en sådan kan gennemføres inden for overskuelig tid - ikke blot kan være en værdifuld hjælp i bestræbelserne på at mindske det *allerede eksisterende* problem vedrørende arbejdsløshedsøerne, men også længere fremover kan medvirke til at hindre nye arbejdsløshedsøers *opslåen*.

I de følgende kapitler har man nærmere redegjort for de foranstaltninger, man har anset det for hensigtsmæssigt at anbefale til gennemførelse med henblik på at nedbringe ledigheden i arbejdsløshedsøerne.

I kap. IV omtales mulighederne for at fremme bortflytningen fra højledighedsområderne. Man kommer her ind på spørgsmålet om at udnytte offentlige og offentligt støttede arbejder i forbindelse med anvisning af arbejde i andre områder og i samarbejde med organisationerne på arbejdsmarkedet at øge arbejdsanvisningens indsats for en overflytning af arbejdskraft både til offentlige arbejder og til beskæftigelse inden for private virksomheder i andre områder. I dette kapitel drøftes endvidere spørgsmålene om eventuel udbygning af reglerne for ydelse af rejse- og flyttetilskud samt hvilke muligheder, der foreligger for at mindske de vanskeligheder for bortvandring, som den herskende knaphed på boliger medfører. Dette sidste spørgsmål må tillægges særlig stor betydning i foreliggende forbindelse, idet bestræbelserne også må rettes mod at fremme bortvandringen af den *gifte* arbejdskraft. De i dette kapitel fremsatte forslag til foranstaltninger vil navnlig have interesse for landkommunerne, hvor forudsætningerne for at tilvejebringe varig produktiv beskæftigelse på stedet som regel ikke vil være til stede. Også for flere af byerne med høj ledighed synes betingelserne for en yderligere udbygning af erhvervslivet at være så ringe, at bestræbelserne må koncentreres om fremme af bortvandringen til andre områder.

I kap. V drøftes mulighederne for med varig virkning at øge den produktive beskæftigelse på stedet. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det selvsagt vil være at foretrække, at det private erhvervsliv i arbejdsløshedsøerne udbygges uden iværksættelse af særlige støtteforanstaltninger. Hvis der fremover hersker det rette økonomiske klima for erhvervslivets ekspansion, d. v. s. at erhvervslivet kan foretage de fornødne investeringer, vil der i kraft af det herved skabte høje aktivitets- og beskæftigelsesniveau opstå tendens til en stærkere udbygning af erhvervslivet i de af højledighedsområderne, der har naturlige forudsætninger herfor. Denne tendens vil kunne fremmes ved en stærkere indsats fra privat og offentlig side i spørgsmålet vedrørende erhvervslokalisering. ↴

Problemet vedrørende arbejdsløshedsøerne lader sig imidlertid - i hvert fald

*) Jfr. herved kommissionens rapport om overvejelser vedr. bevægeligheden på arbejdsmarkedet, navnlig kapitlerne V og XI vedr. arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning, hvoraf uddrag er gengivet i bilag 4 til nærværende betænkning.

på kortere sigt - formentlig kun løse, såfremt man ved forskellige støtteforanstaltninger søger at fremme udviklingen af erhvervslivet i arbejdsløshedsøerne. Disse foranstaltninger må, hvis de skal få nævneværdig effekt, have karakter af *særforanstaltninger, der begunstiger arbejdsløshedsøerne*, og kommissionen har ment det nødvendigt at anbefale sådanne foranstaltninger, uanset at de ud fra andre synspunkter kan forekomme principielt betænkelige.

Støtteforanstaltninger, der kan fremme udbygningen af det private erhvervsliv i arbejdsløshedsøerne — i første række industri og håndværk — må dog foretrækkes for egentlige beskæftigelsesforanstaltninger, der som hovedregel kun i meget ringe omfang giver basis for en varig forøgelse af den produktive beskæftigelse på stedet.

I kap. VI drøftes, hvorvidt man ved iværksættelse af uddannelsesmæssige foranstaltninger kan give arbejdere fra arbejdsløshedsøerne større muligheder for at opnå beskæftigelse i eller uden for selve arbejdsløshedsø-områderne.

I kap. VII fremhæves betydningen af, at særforanstaltningerne for arbejdsløshedsøerne - særlig for så vidt angår landkommunerne - udformes på en sådan måde, at de får størst effekt inden for vinterhalvåret, idet flere af arbejdsløshedsøerne kun har en høj ledighed i kraft af særlig stor vinterledighed.

Fremstillingen afsluttes i kap. VIII med nogle betragtninger vedrørende **organiseringen** af det praktiske arbejde med at gennemføre de foran nævnte foranstaltninger til gavn for arbejdsløshedsøerne.

V

IV. Fremme af arbejdskraftens overflytning til andre egne.

Overflytning af arbejdskraft til andre områder støder på mange vanskeligheder. Det spiller herved ikke blot en rolle, at der er visse omkostninger forbundet med flytning til andet sted; der melder sig herudover hæmninger af ren psykologisk art, der gør det vanskeligt at bryde op fra de nuværende omgivelser og omstille sig til de nye forhold andetsteds. Mange vil bl. a. af disse grunde ikke være i stand til at udvise det initiativ, der - ikke mindst under de nuværende boligforhold - er nødvendigt for opnåelse af varig beskæftigelse andre steder.

Disse vanskeligheder gør sig i mindst omfang gældende for den yngre arbejdskraft, men på grund af de ulemper, som en for stærk udvandring af den unge arbejdskraft kan medføre for bl. a. erhvervslivet i arbejdsløshedsøerne, må man også tilstræbe at fremme bortflytningen af den ældre gifte arbejdskraft, som vil være stærkere bundet til det lokale område; det er også for denne gruppe vanskelighederne ved at finde bolig andetsteds gør sig stærkest gældende.

1. Anvisning til offentlige arbejder og det private erhvervsliv i andre områder.

Den første forudsætning for en flytning må være tilvejebringelse af et konkret tilbud om beskæftigelse andetsteds. Da staten direkte og indirekte beskæftiger et ret stort antal arbejdere, jfr. herved bilag 3, er det en nærliggende tanke at bistå

arbejdsanvisningen og de arbejdssøgende i arbejdsløshedsøerne med at finde beskæftigelse andetsteds ved at forbeholde en vis del af beskæftigelsen ved offentlige arbejder i egne af landet med lav ledighed for personer fra arbejdsløshedsøerne.

Gennemførelsen af et sådant forslag rejser en række vanskelige administrative problemer. For så vidt angår de rene statsarbejder, der udføres direkte ved statens foranstaltning, som f. eks. arbejder for statsbanerne og post- og telegrafvæsenet, vil det formentlig være muligt at give pågældende styrelser påbud om at lade en vis del af de årlige nyantagelser komme personer fra arbejdsløshedsøerne til gode; det antal arbejdere, der på denne måde årligt kan overflyttes til andre egne af landet, vil næppe være særlig stort, og ordningen må derfor, hvis der herigenom skal ydes et væsentligt bidrag til problemets løsning, praktiseres over en længere årrække.

En tilsvarende fremgangsmåde lader sig formentlig ikke anvende for de ikke ubetydelige offentlige arbejder, der udføres ved private entreprenører. Der må her optages forhandlinger med entreprenørforeningen om medvirken ved ordningens gennemførelse.

Ved et nærmere samarbejde mellem de offentlige arbejdsanvisningskontorer, økonomi- og arbejdsministeriet og vedkommende offentlige styrelser og entreprenørforeningen skulle det være muligt både at finde frem til de egne af landet, hvor behovet for overførsel af arbejdskraft andre steder fra gør sig stærkest gældende, og at få udvalgt det fornødne antal arbejdere i arbejdsløshedsøerne - ikke nødvendigvis de ledige - der har interesse i en overflytning og de nødvendige forudsætninger for at kunne bestride arbejdet det nye sted.

Der må lægges afgørende vægt på, at de første forsøg på en sådan overflytning får et heldigt udfald. Efter kommissionens opfattelse vil chancerne for et gunstigt resultat øges væsentligt, såfremt et særligt udvalg, bestående af en repræsentant for De samvirkende Fagforbund, Dansk Arbejdsgiverforening samt økonomi- og arbejdsministeriet kunne bistå de offentlige arbejdsanvisningskontorer og vedkommende styrelser eller entreprenører ved gennemførelsen af den påtænkte overflytning. Dette udvalg bør i tilfælde, hvor det drejer sig om flytning af arbejdskraft fra områder, der er af betydning for landbruget, suppleres med en repræsentant for Dansk Arbejdsmandsforbund og Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger, idet man herved forudsætter, at sidstnævnte organisation udpeger en repræsentant, som opnår tilslutning fra De samvirkende danske Landboforeninger. Organisationerne skal i samarbejde med de lokale arbejdsanvisningskontorer ved besøg på stedet søge at danne sig et indtryk af kvalifikationerne hos de arbejdere i arbejdsløshedsøerne, der er interesseret i beskæftigelse andetsteds. Repræsentanterne for arbejdsgiverforeningen vil på grundlag heraf kunne bringe nærmere klarhed over, hvor mange arbejdere, der har de fornødne kvalifikationer *)

*) Overflytningen vil evt. kunne lattes gennem uddannelsen på arbejdsteknisk skole eller statens arbejdsmandskurser, jfr. iøvrigt kap. VI.

for at kunne bestride det arbejde, der ved det offentlige medvirken tilbydes andetsteds, og repræsentanterne for fagforbundene vil til orientering for de arbejdere, der er interesseret i flytning, kunne give konkrete oplysninger om arbejdsforholdene på det nye arbejdssted, arbejds løn m. v.

Endelig skal anføres, at man i videst mulig udstrækning bør søge de i henhold til beskæftigelsesloven nedsatte kommunale beskæftigelsesudvalg inddraget i det her omhandlede arbejde.

Det er iøvrigt kommissionens opfattelse, at bortflytningen til andre områder vil kunne fremmes blot derved, at der af arbejdsanvisningen udfoldes en mere intensiv oplysningsvirksomhed. Denne oplysningsvirksomhed må rettes både mod arbejdsanvisningskontorerne i de øvrige dele af landet og mod de enkelte erhvervsvirksomheder - såvel inden for som uden for arbejdsløshedsømråderne - idet der på flere erhvervsområder næppe er den helt tilstrækkelige kontakt mellem de offentlige arbejdsanvisningskontorer og enkeltvirksomhederne. Man må i denne forbindelse specielt søge at finde frem til virksomheder, der står foran udvidelser og derfor har behov for yderligere arbejdskraft.

Den nævnte oplysningsvirksomhed kan f. eks. bestå i, at der til arbejdsanvisningskontorerne i de øvrige egne af landet og de nævnte virksomheder regelmæssigt rundsendes specielle oversigter over arbejdssøgende arbejdere bosat i arbejdsløshedsøerne, indeholdende nærmere oplysninger om pågældende arbejders alder, uddannelse eller speciale og kvalifikationer iøvrigt.

Kommissionen skal under henvisning til det ovenfor anførte anbefale:

a) at det pålægges de enkelte styrelser at stille et efter nærmere aftale med økonomi- og arbejdsministeriet fastsat antal pladser ved bygge- og anlægsarbejder samt andre arbejder, der udføres af staten, til rådighed for personer fra arbejdsløshedsøerne. Økonomi- og arbejdsministeriet bør desuden ved forhandling med entreprenørforeningen søge at formidle en lignende overflytning af arbejdskraft til beskæftigelse ved offentlige eller offentligt støttede bygge- og anlægsarbejder, der gennemføres ved entreprenører. Et udvalg, bestående af en repræsentant for økonomi- og arbejdsministeriet, De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening - suppleret med en repræsentant for henholdsvis Dansk Arbejdsmandsforbund og Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger i tilfælde, hvor der er tale om overflytning fra områder, der har betydning for landbruget - bør bistå arbejdsanvisningen ved den praktiske gennemførelse af disse overflytningsordninger.

b) at økonomi- og arbejdsministeriet drager omsorg for, at der regelmæssigt udsendes oversigter over arbejdssøgende i arbejdsløshedsøerne, indeholdende oplysninger om pågældende arbejders alder, uddannelse eller speciale og kvalifikationer iøvrigt, dels til de øvrige arbejdsanvisningskontorer i landet, dels til sådanne større virksomheder, som har behov for yderligere arbejdskraft.

2. Rejse- og flyttetilskud.

Hovedparten af arbejdsløshedskasserne yder rejsehjælp til arbejdsløse, der skal tiltræde et *allerede etableret* arbejdsforhold et andet sted. Rejsehjælpen kan enten ydes som dagpenge med eller uden billet til bestemmelsesstedet eller som kilometerpenge.

I visse tilfælde indeholder arbejdsløshedskassernes vedtægter bestemmelser om, at rejsehjælp kan ydes til medlemmer, der ønsker at rejse for at *søge arbejde*. Denne hjælp ydes almindeligvis som dagpenge og kan kun oppebæres et vist antal dage.

Endelig yder de fleste kasser *flyttehjælp*. Hjælpens størrelse er i de enkelte vedtægter begrænset til bestemte beløb.

De *offentlige arbejdsanvisningskontorer* kan i henhold til *arbejdslovens* § 3, stk. 3, yde *rejsehjælp* til ledigmeldte, der er anvist arbejde uden for *hjemstedet* i de tilfælde, hvor der *ikke* ydes hjælp i henhold til kassernes *vedtægter*.

Endvidere kan der i henhold til lov nr. 169 af 30. marts 1946 om iværksættelse af offentlige arbejder m. v. og beskæftigelse af arbejdsløse i et vist omfang ydes *tilskud til befordringsudgifter*, herunder i visse tilfælde tilskud til dækning af daglige rejseudgifter, ligesom det offentlige har ydet tilskud til udgifter ved indkvartering i baraklejre o. 1. Desuden er der i henhold til særlige bevillinger på finansloven ydet *rejsegodtgørelse* og tilskud til dækning af udgifterne ved dobbelt husførelse i tilfælde, hvor ledige forsørgere, navnlig fra byerne, har fået *anvist arbejde i landbruget* i dettes sæsoner.

Kommissionen stillede i sin rapport om overvejelser vedrørende bevægeligheden på arbejdsmarkedet enkelte forslag om udvidelse af de gældende regler for ydelse af rejse- og flyttetilskud *).

Kommissionen ønskede således, at der til *ikke-forsikrede* kunne ydes flyttehjælp i de tilfælde, hvor det var særlig påkrævet, ligesom der i et vist omfang burde skabes mulighed for at yde rejsehjælp for at søge arbejde i de tilfælde, hvor arbejdsløshedskasserne ikke trådte til.

Endelig fandt kommissionen, at eventuelt tilskud til dobbelt husførelse burde udvides til at gælde også uden for landbrugsområdet i tilfælde, hvor det drejer sig om beskæftigelse i samfundsmæssigt særligt *vigtige* produktioner, eller hvor arbejderen som hjemsted har et af de særlig hårdt ledighedsramte områder.

Arbejds- og socialministeriet har, så vidt kommissionen bekendt, ikke fundet grundlag for at gennemføre de nævnte forslag om supplerende adgang til at yde rejse- og flyttehjælp fra det offentlige side.

Derimod har arbejdsdirektoratet på foranledning af arbejds- og socialministeriet anmodet de offentlige arbejdsanvisningskontorer om at fremkomme med en udtalelse om, hvorvidt en udvidelse af adgangen til dobbelt husførelse efter kon-

*) Jfr. herved de i bilag 4 anførte uddrag af kapitel XI i nævnte rapport.

tøernes skøn vil have betydning for arbejdskraftproblemet indenfor kontorets område. Arbejdsdirektoratet vil nu blive anmodet om at forelægge det indkomne materiale for ministeriet.

Kommissionen skal påny henlede opmærksomheden på de forannævnte forslag til udbygning af de gældende regler vedrørende ydelse af rejse- og flyttetilskud og *herudover anbefale*, at det tages op til overvejelse at etablere en ordning, hvorefter der kan ydes *tilskud* til dækning af udgifter ved *daglige rejser til og fra arbejdsstedet*, idet en sådan tilskudsordning efter kommissionens opfattelse under den nuværende boligknaphed i væsentlig grad vil kunne øge den enkelte arbejders mulighed for at opnå beskæftigelse andetsteds enten af midlertidig eller varig karakter.

Under hensyn til de beskæftigelsesmæssige vanskeligheder, der bl. a. findes inden for landbruget, bør det overvejes, om der kan være anledning til i et vist omfang at *udvide pligten* *) for ledige fra arbejdsløshedsøerne til at overtage anvist arbejde uden for de pågældendes hjemsted.

3. Boligspørgsmålet.

a. Boliganvisningsregler.

En af vanskelighederne ved at flytte til en anden egn er vanskeligheden ved at skaffe sig en bolig, bl. a. som følge af de regler, de kommunale boliganvisningsudvalg følger med hensyn til udlejningen af ledige lejligheder. Over for behovet for at skaffe de tilflyttende boliger i tilflytningskommunen står imidlertid behovet for lejligheder til de stedlige boligsøgende, og efter de *gældende regler om boliganvisning* (lov nr. 251 af 14. juni 1951 om leje, § 138 m. fl.) kan boliganvisningsudvalgene ved udlejningen af ledige lejligheder ikke blot stille krav med hensyn til størrelsen af den boligsøgendes husstand, men kan også kræve, at pågældende har haft *en vis tids forudgående bopæl i kommunen*. (1)

Det er klart, at et krav som det sidstnævnte i høj grad modvirker bevægeligheden på arbejdsmarkedet, og det er bl. a. under hensyn hertil, at adgangen til at stille bopælskrav er foreslået ophævet ved *det i foråret 1954 fremsatte forslag til lov om boligforholdene*, jfr. bemærkningerne til dette forslag side 85-86 og 121-122. Gennemføres nævnte forslag, vil tilflyttede arbejdere kunne opnå bolig *på lige fod* med kommunens egne indbyggere.

Det er dog en forudsætning herfor, at de tilflyttende indstilles til godkendelse i boliganvisningsudvalgene af vedkommende udlejere, og da disse muligvis kan føle sig mere knyttet til den stedlige befolkning, kunne der derfor være anledning til for statslånsmyndighederne at rette henvendelse til de sociale boligforeninger og -selskaber med henstilling om, at disse i forståelse med arbejdsanvisningskontorerne vil indstille folk fra arbejdsløshedsøerne.

*) Jfr. herved arbejdsløshedslovens § 17, stk. 1, nr. 10.

Men selv om vanskelighederne ved at skaffe sig bolig på en anden egn herefter ville blive formindsket ganske væsentligt, vil boligforholdene dog fortsat i kommuner med boligmangel lægge hindringer i vejen, idet der rent faktisk ikke er boliger nok at få. Disse hindringer kunne vel mindskes ved at give en *generel fortrinsstilling* for tilflyttende arbejdere fra arbejdsløshedsøer til at opnå bolig i ledige lejligheder, men en sådan ordning ville forudsætte en radikal ændring af de hidtil fulgte boliganvisningsprincipper. Efter disse har udlejerens indstillingsret, og udvalget kan ikke nægte at godkende en indstillet lejer, dersom denne opfylder de betingelser, udvalget normalt kræver opfyldt ved udlejning af lejligheder som den pågældende. Kun hvis den indstillede lejer ikke opfylder betingelserne, kan udvalget anvisning af den *lejlighedssøgende*. Udlejerens vil normalt søge at indstille lejere, der opfylder udvalgets betingelser, og udvalgene kan derfor kun i meget ringe omfang foretage anvisninger. Hvis udvalget - eventuelt efter anmodning af arbejdsanvisningskontoret - i almindelighed skal kunne anvisning af tilflyttede arbejdere lejligheder, vil det derfor blive nødvendigt at indskrænke udlejerens indstillingsret.

En sådan generel fortrinsret ville også være forbundet med en række ulemper, hvoraf navnlig fremhæves, at tilflytter kommunen kan føle sine naturlige interesser for de stedlige beboere tilsidesat, at udlejerens kan få uønskede lejere, hvilket let giver adgang til gnidninger i lejeforholdet, og at ordningen ville føles uretfærdig dels af de stedlige boligløse - navnlig hvis de tilflyttende havde lejlighed i den tidligere opholdskommune - dels af de mere foretagsomme fra arbejdsløshedsøerne, som tidligere af egen drift er søgt til steder med bedre beskæftigelsesmuligheder og der har fristet tilværelsen under kummerlige boligforhold.

Kommissionen anbefaler, at de ændrede regler om boliganvisning i det i foråret 1954 fremsatte forslag til lov om boligforholdene ophøjes til lov, således at boliganvisningsudvalgene fremtidig ikke kan stille krav om en vis tids forudgående ophold i kommunen som betingelse for at godkende en af en udlejer indstillet lejlighedssøgende, og at statslansmyndighederne henstiller til de sociale boligforeninger og -selskaber i forståelse med arbejdsanvisningskontorerne at indstille lejlighedssøgende tilflyttede fra arbejdsløshedsøerne til udvalgenes godkendelse.

b. Opførelse af boliger til de tilflyttende.

I områder, hvor der som følge af nyetablering er særligt behov for fremskaffelse af arbejdskraft, kan der være anledning til for kommunen eller den ekspanderende virksomhed at tage initiativet til opførelse af flere boliger.

Langt den væsentligste del af boligbyggeriet finansieres ved statslån i henhold til lov om byggeri med offentlig støtte, jfr. lovbekendtgørelse nr. 312 af 21. oktober 1954.

Statens udlånsvirksomhed er begrænset af bl. a. de forhåndenværende udlånsmidler, og der må derfor finde en fordeling af disse sted til byggeri i de forskellige kommuner, idet det ikke kan forventes, at samtlige andragender om statslån kan imødekommes. Det ville være ønskeligt, hvis staten ved udvælgelse af projekter til statslån kunne tage særligt hensyn til de kommuner, hvor ønsket om tilgang af arbejdskraft skaber særlige problemer.

Der gælder forskellige regler for finansiering af socialt byggeri (bygge støtte-lovens kapitel II og eventuelt kapitel III om social-filantropisk byggeri) og privat byggeri (lovens kapitel VIII). Huslejetilskud kan dog ydes til mindrebemidlede børnerige beboere både i socialt og privat byggeri, men det offentliges subvention er størst ved det sociale byggeri i form af højere lånegrænse og større driftstilskud.

Såfremt den ekspanderende virksomhed måtte ønske at yde en økonomisk indsats for fremskaffelse af boliger til sine arbejdere og funktionærer, kan det ske derved, at virksomheden som bygherre (eventuelt ved et datterselskab) opnår statslån i henhold til byggestøttelovens kapitel VIII og selv indskyder den fornødne egenkapital, som vil være 10 % af byggeforetagendets anskaffelsessum, såfremt der opnås fornøden kommunegaranti. Opnås ikke sådan garanti, er den fornødne egenkapital 20 %. Eller virksomheden kan - eventuelt i samråd med kommunen - tage initiativet til oprettelse af et socialt boligselskab eller en ny afdeling under et allerede eksisterende selskab. Lånegrænsen for det sociale byggeri er 97 % af byggeforetagendets anskaffelsessum. De resterende 3 % forudsættes fremskaffet af boligtagerne (der er dog en vis adgang for kommunen til at betale dette indskud), men virksomheden vil her kunne stimulere tilgangen af ansøgere ved tilbud om betaling af disse 3 %.

Virksomheden vil dog ikke kunne opnå fuld dispositionsret over lejlighederne i socialt byggeri til sine arbejdere og funktionærer, idet det sociale byggeri ifølge sit formål ikke kan forbeholdes en bestemt afgrænset kreds af personer, men skal stilles til rådighed for mindrebemidlede og børnerige ansøgere i almindelighed.

I sådanne tilfælde, hvor statslånsmyndighederne ved udvælgelse af projekter til statslån har taget særligt hensyn til de kommuner, hvor ønsket om tilgang af arbejdskraft har skabt særlige problemer, jfr. ovenfor, synes det imidlertid naturligt, at statslånsmyndighederne efter forudgående forhandlinger med vedkommende kommune og bygherrer i forbindelse med statslånets ydelse ligefrem betinger sig, at et vist antal lejligheder forbeholdes de tilflyttede arbejdssøgende.

Kommissionen anbefaler, at boligministeriet ved udvælgelsen af projekter til bevilling af statslån tager særligt hensyn til de kommuner, hvor behovet for tilgang af ny arbejdskraft skaber særlige problemer. *Kommissionen anbefaler endvidere*, at boligministeriet i sådanne særlige tilfælde efter forudgående forhandling med vedkommende kommune og bygherre i forbindelse med ydelse af statslån

gør det til et vilkår, at et vist antal lejligheder forbeholdes de tilflyttende arbejdsøgende.

I forbindelse med det ovenfor anførte om tilvejebringelse af flere boliger for tilflyttende arbejdere skal tillige nævnes det særlige problem om fremskaffelse af boliger til lærlinge og elever. Disse problemer er opstået, fordi der synes at være en almindelig tendens til at forlade den tidligere ordning, hvorefter lærlingen eller eleven får kost og logi hos læremesteren. Dette har en særlig betydning for unge fra arbejdsløshedsøerne, der ofte må søge læreplads i lang afstand fra hjemmet, såfremt de skal have mulighed for at opnå en faglig uddannelse *).

I det tidligere omtalte forslag til lov om boligforholdene har man bl. a. ud fra disse betragtninger i lovforslagets kapitel XXIV fremsat forslag om ydelse af lån til opførelse eller indretning af bl. a. lærlingepensioner og elevhjem på tilsvarende vilkår som for socialt byggeri.

Kommissionen anbefaler, at det i kapitel XXIV i det i foråret 1954 fremsatte forslag til lov om boligforholdene anførte bestemmelser om støtte til byggeri m. m. for ungdommen ophøjes til lov.

c. Særlige huslejetilskud til de tilflyttende.

Risiko for højere husleje på tilflytningsstedet kunne overvindes ved i en overgangsperiode at yde de tilflyttede et særligt huslejetilskud.

Et lignende forhold kendes fra § 5 i midlertidig lov nr. 115 af 31. marts 1953 om lån til byggeri til erstatning for sanerede ejendomme.

Herefter er en kommune berettiget til for et tidsrum af indtil 5 år at yde tilskud til betaling af husleje for personer, der bliver husvilde, og som på grund af utilstrækkelige midler ikke kan skaffe sig anden passende bolig.

De to tilfælde dækker imidlertid ikke hinanden. I saneringstilfældet giver flytningen ikke den flyttende mulighed for større indtægter, idet den sker inden for samme lokale område, og tilskuddet er derfor også betinget af utilstrækkelige indtægter \ I det andet tilfælde skulle bortvandringen fra en by til en anden derimod netop være motiveret ved bedre beskæftigelsesmulighed på tilflytterstedet, hvorfor særligt huslejetilskud skulle være uforholdsmæssigt, medmindre de bedre indtægtsmuligheder opvejes af højere udgifter, f. eks. til husleje.

Mod en sådan ordning kan **endvidere** anføres, at den ville føles uretfærdig af de stedlige beboere og af de mere foretagsomme fra arbejdsløshedsøerne, som tidligere er flyttet af egen drift uden løfte om bolig hverken med eller uden særligt huslejetilskud.

*) Jfr. herved kap. VI, afsnit 2 nedenfor vedr. uddannelsen.

Kommissionen må ud fra disse synspunkter nære meget stærke betænkigheder ved at anbefale en generel huslejetilskudsordning, men vil dog pege på, at der måske kan være grundlag for at etablere en mere begrænset ordning, f. eks. således at økonomi- og arbejdsministeriet får stillet et mindre beløb til rådighed til ydelse af huslejetilskud for en begrænset periode til personer fra arbejdsløshedsøerne i særlige tilfælde, hvor huslejen forøges meget væsentligt ved flytningen.

d. Statens køb af »egne-huse«.

Risiko for kapitaltab ved salg af eget hus vil kunne afholde arbejdere i arbejdsløshedsøerne fra at flytte, og der kunne derfor være tale om at give staten adgang til at købe de pågældendes huse med videresalg for øje.

En sådan ordning ville dog sikkert medføre prisstigninger på huse i de pågældende områder, hvis ordningen skulle praktiseres i videre omfang. Der måtte regnes med økonomisk tab for staten, som næppe ville kunne videresælge husene for købesummen. Hvis der fandtes et tilstrækkeligt køberklientel på stedet, ville statens indgriben jo have været overflødig.

Hertil kommer, at en sådan regel ville medføre fare for misbrug.

Endelig kan anføres, at det er forholdsvis få af de pågældende arbejdere, som har eget hus, og at der derfor næppe er tilstrækkelig grund til på trods af de anførte ulemper at søge gennemført særlige foranstaltninger for disse arbejdere, idet den tilstrækkelige flytning formentlig kan ske ved overflytning af arbejdere, som ikke har egne huse.

V. *Fremme af beskæftigelsen inden for arbejdsløshedsø-området.*

1. *Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsen indenfor industri og håndværk m. v.*

a. *Udnyttelse af den bestående støttelovgivning vedrørende industri og håndværk.*

1°. Følgende love, hvorved der stilles midler til rådighed til fremme af investeringen inden for industri og håndværk giver mulighed for at støtte initiativ til oprettelse af nye eller udvidelse af bestående virksomheder i arbejdsløshedsøerne.

Lov nr. 212 af 7. 6. 1952 om udlån til visse industrivirksomheder

Ifølge denne lov kan der af de midler, der i henhold til lov nr. 209 af 7. 6. 1952 om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse, der overføres til en særkonto i nationalbanken, ydes lån til industrivirksomheder til finansiering af produktivets- eller produktionsfremmende investeringer inden for et beløb af 30 mill. kr. (de såkaldte Mar-

shallån). Lånene ydes på indtil 20 år - med mulighed for afdragsfrihed i de første 2 år - og forrentes med 5 % p. a. Ved ydelsen af lån i henhold til denne lov kan der også tages hensyn til, om pågældende virksomheds produktion kan udnyttes i forsvarrets tjeneste.

Af de nævnte midler resterer i dag knap 20 mill. kr.; der er dog givet foreløbigt tilsagn om udlån af ca. 12 mill. kr. af dette beløb til særligt formål.

Lov nr. 306 af 6. 10. 1954 om fremme af danske erhvervsinteresser.

Ifølge lov nr. 190 af 29. 5. 1952 om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser, jfr. lov nr. 98 af 31. 3. 1953, lov nr. 188 af 11. 6. 1954 samt lov nr. 306 af 6. 10. 1954, kap. II, kan der endvidere i *hvert finansår* til og med finansåret 1959/60 ydes lån til industrivirksomheder med henblik på at øge eksporten af vigtige varer og styrke konkurrenceevnen over for udlandet inden for et beløb af 10 mill. kr.

Endvidere kan der i *hvert af nævnte finansår ydes lån* til modernisering og rationalisering af håndværksvirksomheder og mindre industrivirksomheder inden for et beløb af 5 mill. kr. Disse lån ydes på indtil 15 år med mulighed for afdragsfrihed i de første 2 år og forrentes med 5 % p. a.

Endvidere skal nævnes, at handelsministeriet i henhold til kap. I i denne lov indenfor et beløb af 500 mill. kr. er bemyndiget til at *give garanti* for ydede eksportkreditter samt for lån optaget med henblik på effektivering af *konkrete eksportordrer m. m.*, og at der herudover indenfor samme beløb kan ydes garanti overfor banker og andre i tilfælde, hvor *endelig eksportordre endnu ikke foreligger*, men hvor afsætning i udlandet dog må anses for sandsynliggjort til indkøb af råmaterialer, udbetaling af arbejds løn samt efter omstændighederne tillige til anskaffelse af maskiner og værktøj eller udvidelse af bestående anlæg.

Lov nr. 98 af 31.3.1954 om udlån til afsætningsvirksomheder m.v. indenfor fiskerierhvervet.

For hver af finansårene 1954-55, 1955-56 og 1956-57 ydes lån af statskassen til igangsættelse og udvidelse eller modernisering og rationalisering af danske virksomheder, der beskæftiger sig med opdræt og fangst af fisk eller opbevaring af, handel med samt forædling og transport af danske fisk og fiskeprodukter eller til virksomheder, som producerer hjælpeprodukter til fiskeriet eller fiskeindustrien. Af lånene svares en rente fra 5 % p. a., og af dragstiden kan højst være 15 år.

Ved ydelse af de omhandlede lån skal særlig tages hensyn til mulighederne for at opretholde eller øge produktionen indenfor det danske fiskeri og for at styrke erhvervenes konkurrenceevne overfor udlandet med henblik på indtjening eller besparelse af udenlandsk valuta.

2°. I overensstemmelse med formålet med de nævnte love - at udbygge landets produktionsapparat - er der kun ydet lån til finansiering af opførelse eller udvidelse af fabriksbygninger eller anskaffelse af maskiner, transportmidler etc.\ således at lån til finansiering af driften i almindelighed må falde uden for rammerne af denne lovgivning.\ Da det var hensigten gennem vedtagelse af disse love at støtte egnede projekter til produktionsudvidelse, som ville have vanskelighed ved at opnå de for finansieringen nødvendige lån gennem de eksisterende pengeinstitutter, er det en klar forudsætning for lovene, at man i et vist omfang må støtte projekter, hvortil der er knyttet en *vis risiko*. Det er dog på den anden side i praksis i almindelighed blevet krævet, at pågældende ansøger skal godtgøre, at der er en rimelig sandsynlighed for, at en investering på længere sigt er rentabel, idet der ellers må befrygtes for store fejlinvesteringer.

Der er ikke i forbindelse med lånet stillet krav om sædvanlig bankmæssig sikkerhed, men der har måttet kræves en vis sikkerhed for, at de udlånte værdier vil kunne inddrives i tilfælde af, at virksomheden må standse sine betalinger (f. eks. sikkerhed indenfor op til 80 % af anskaffelsværdien for pågældende anlæg).

Ved ydelsen af lån har man iøvrigt tilstræbt i første række at fremme investeringer, der muliggør en *forøgelse af eksporten og konkurrenceevnen overfor udlandet*, således at man lægger afgørende vægt på, om de investeringer, der nyder fremme, giver mulighed for øget valutaindtjening eller -besparelser.

Også andre faktorer har dog været taget med i overvejelserne ved stillingtagen til de enkelte låneandragender. Der er således i et vist omfang taget *beskæftigelsesmæssige* hensyn, idet man har stillet sig imødekommende overfor andragender om lån fra virksomheder beliggende i egne med stor ledighed, og i et enkelt tilfælde af særlig beskaffenhed, hvor der er ydet lån i henhold til lov nr. 212 af 7. 6. 1952 om udlån til visse industrivirksomheder, er der lagt afgørende vægt på den beskæftigelsesmæssige betydning af pågældende projekt.

3°. Det skulle efter det oplyste være muligt på grundlag af den ovenfor omhandlede lovgivning og den herpå opbyggede praksis at yde et vist bidrag til at fremme udbygningen af erhvervslivet i arbejdsløshedsøerne. Udlånsbetingelserne må i sammenligning med de vilkår, der gælder for banklån, betegnes som ret gunstige. Så vidt man kan skønne vil de midler, der er stillet til rådighed i henhold til disse love, også i tiden fremover kunne dække behovet.

Det kan imidlertid ikke stærkt nok understreges, at forudsætningen for, at der kan opnås resultater af betydning, er, at der *fra lokal side udfoldes et betydeligt initiativ* for at få tilvejebragt egnede projekter til udvidelse af bestående eller oprettelse af nye virksomheder, jfr. iøvrigt nærmere herom i kap. VIII nedenfor.

Dette gælder navnlig, da man for at opnå en tilstrækkelig forøgelse af produktion og beskæftigelse ad denne vej, må tilstræbe at udnytte initiativ til produktionsudvidelser eller igangsættelse af nye produktioner fra andre egne af landet

og gennem den her omhandlede lovgivning søge at fremme placeringen af nye virksomheder - hvor de naturlige betingelser derfor foreligger - enten i arbejdsløshedsøerne eller i nærheden af disse områder, jfr. iøvrigt afsnit c nedenfor vedrørende erhvervslokalisering.

Bestræbelserne på at opmuntre dette lokale initiativ til fremme af produktion og beskæftigelse i området har imidlertid næppe udsigt til at give et tilfredsstillende resultat, med mindre der gives et yderligere incitament bestående i særlige for arbejdsløshedsøerne fastsatte vilkår, der gør det økonomisk mere fordelagtigt at oprette nye eller udvide bestående virksomheder i disse områder.

Kommissionen skal anbefale,

a. at handelsministeriet ved administrationen af lov nr. 212 af 7. 6. 1952 om udlån til visse industrivirksomheder ved administrationen af bestemmelserne i såvel kap. I som kap. II i lov nr. 306 af 6. 10. 1954 om fremme af danske erhvervsinteresser i videst muligt omfang fremmer investeringer, hvis gennemførelse har en direkte beskæftigelsesmæssig betydning for arbejdsløshedsøerne, f. eks. ved at lempe de sædvanlige sikkerhedsbestemmelser eller ved - indenfor den i loven fastsatte maksimumsgrænse - at fastsætte en længere afdragsperiode end sædvanligt for projekter af den pågældende art, samt

at der herudover tilvejebringes hjemmel for handelsministeriet til for arbejdsløshedsøernes vedkommende at fastsætte lavere rente og længere afdragstid samt lempe kravene til den fornødne egenkapital, alt for så vidt der ikke ved disse foranstaltninger påføres bestående virksomheder af tilsvarende art en urimelig konkurrence. Mulighederne for at yde lån til finansiering af driften bør tillige tages op til overvejelse, jfr. herved § 3 i ovennævnte lov af 6. 10. 1954 om fremme af danske erhvervsinteresser.

b. at fiskeriministeriet på samme måde ved administrationen af lov nr. 98 af 31. 3. 1954 om udlån til afsætningsvirksomheder m. v. indenfor fiskerierhvervet i størst muligt omfang fremmer låneandragender, hvis imødekommelse har beskæftigelsesmæssig betydning for arbejdsløshedsøerne, samt

at der herudover tilvejebringes hjemmel for fiskeriministeriet til for arbejdsløshedsøernes vedkommende at lempe udlånsvilkårene yderligere på den for handelsministeriets lovgivning ovenfor angivne måde.

c. at økonomi- og arbejdsministeriet søger at udnytte den i lov nr. 169 af 30. 3. 1946 om iværksættelse af offentlige arbejder m. v. og beskæftigelse af arbejdsløse anførte hjemmel til i særlige tilfælde at yde lån eller tilskud til arbejder, der med bekæmpelsen af arbejdsløsheden som væsentligt formål iværksættes af private, til at fremme investeringer indenfor det private erhvervsliv i arbejdsløshedsøerne.

4°. *Mulighederne for etablering af værkstedshuse.*

: I udlandet - bl. a. England og Holland - har man med et vist held søgt at fremme udbygningen af erhvervslivet i et givet område ved at bygge industri- eller værkstedsbygninger, som gør det muligt at tilbyde de erhvervsdrivende velegnede værkstedslokaler til en rimelig leje. Disse værkstedsbygninger er som hovedregel blevet tilvejebragt på statsligt eller kommunalt initiativ og er i væsentligt omfang finansieret af det offentlige.

Ved lov nr. 237 af 27. 5. 1950 om udlån til industri- og håndværksvirksomhed m. v. stilledes et beløb på 75 mill. kr. af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse til disposition til udlån til rationalisering m. v. af industrier, herunder til opførelse af *fælles industri- eller værkstedsbygninger*. Der kunne aftales en af dragstid på indtil 25 år og med en under hensyn til løbetiden fastsat rente (i praksis 3½-4 % p. a.). De midler, der er stillet til rådighed i henhold til denne lov, er nu opbrugt. I den efterfølgende lov om anvendelse af modværdien af en del af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse, nemlig lov nr. 212 af 7. 6. 1952 om udlån til visse industrivirksomheder, er der ikke anført en tilsvarende direkte hjemmel til at yde lån til opførelse af værkstedshuse. Handelsministeriet har imidlertid med tilslutning af det i henhold til loven nedsatte folketingsudvalg også i henhold til denne lov ydet lån til opførelse af værkstedshuse, men normalt under forudsætning af, at pågældende værkstedshuse opføres af og for de kommende lejere, f. eks. af et til dette formål oprettet andelsselskab. I henhold til denne lov må der imidlertid svares en rente på 5 % p. a., og af dragstiden kan højst andrage 20 år.

De industri- og værkstedshuse, der er opført med støtte i henhold til ovennævnte lovgivning, er alle beliggende i hovedstadsområdet, hvor manglen på egnede værkstedslokaler er mest udbredt. Der har været gjort forsøg på etablering af værkstedshuse i enkelte af byerne med høj ledighed, således Ålborg og Randers, men bl. a. på grund af den relativt korte afdragstid for lånene, - afdragstiden kan nu som ovenfor nævnt højst være 20 år - bliver lejen så høj, at det ikke har været muligt at samle den fornødne tilslutning. Indførelse af en forlænget afdragstid - f. eks. 40 år - for lån til industri- og værkstedshuse vil derfor være af væsentlig betydning for fremme af dette byggeri i arbejdsløshedsøerne.

Kommissionen anbefaler,

at der tilvejebringes hjemmel for ydelse af lån til opførelse af industri- og værkstedshuse i arbejdsløshedsøerne på væsentligt lempeligere rente- og afdragsvilkår end de nugældende, jfr. iøvrigt det ovenfor om den under handelsministeriet hørende lovgivning anførte.

b. *Investeringselskaber m. m.*

I afsnit a. ovenfor er redegjort for, hvilke muligheder, der findes for fra statens side at støtte udbygningen af erhvervslivet i arbejdsløshedsøerne ved direkte udlån fra det offentlige side. Det skal i fortsættelse heraf bemærkes, at der kan være grund til at overveje, om det i flere tilfælde ikke vil være mere hensigtsmæssigt i stedet at sætte de lokale pengeinstitutter i stand til at finansiere den ønskede udvidelse af produktionsapparatet i pågældende områder, f. eks. derved at staten - efter eksportkreditmønstret - overfor vedkommende lokale banker yder garanti på udlån, hvortil der er knyttet en vis risiko.

En sådan støtteordning kunne eventuelt gennemføres i form af *lokale investeringselskaber*. I Randers oprettede man således for nogle år siden efter amerikansk mønster et sådant investeringselskab, hvis opgave er at yde lån i tilfælde, hvor de private banker på grund af **kravene om** bankmæssig sikkerhed ikke har villet yde lån. Dette selskab forudser, at eventuelle tab nogenlunde vil kunne dækkes af forrentningen af selskabets øvrige lån, og regner altså ikke med et samlet forretningsmæssigt udbytte af de lånte midler. Offentlig støtte til sådanne investeringselskaber, f. eks. gennem indskud af kapital eller afgivelse af garanti-forpligtelser vil formentlig i givet fald kunne yde et væsentligt bidrag ved finansieringen af den tilstræbte udbygning af erhvervslivet i visse af arbejdsløshedsøerne.

c. *Erhvervslokalisering.*

Ved hjælp af den ovenfor omtalte støttelovgivning vil det være muligt *på kortere sigt* at tilvejebringe øget beskæftigelse i arbejdsløshedsøerne. Kommissionen finder det imidlertid af stor betydning, at disse bestræbelser på at udnytte nævnte støttelovgivning suppleres med mere generelle foranstaltninger, hvorved man - navnlig med virkning *på længere sigt* - påvirker de private producenter til i højere grad end nu er tilfældet at placere nyanlæg også under hensyntagen til lokale arbejdsmarkedsforhold. Kommissionen skal herved henvise til den med skrivelse af 12. 6. 1950 til den daværende arbejds- og boligminister fremsendte foreløbige indstilling angående dette spørgsmål, hvori man anbefaler oprettelse af et organ, som kan tilbyde såvel offentlige myndigheder som private erhvervsdrivende *rådgivende virksomhed* med hensyn til placering af nyanlæg. Udøvelsen af en sådan rent rådgivende virksomhed, hvorved man alene på *objektivt grundlag vejleder* interesserede erhvervsforetagender ved afgørelsen af, hvor et givet nyanlæg, samt lige relevante forhold taget i betragtning, bør placeres, vil efter kommissionens opfattelse på længere sigt føre til en stærkere udbygning af erhvervslivet i arbejdsløshedsøerne end ellers ville kunne påregnes, idet der under de nuværende forhold næppe er tilstrækkelig klarhed blandt de erhvervsdrivende over de eksisterende

lokale variationer i arbejdsudbudet og arbejdskraftens betydning for lokalisering af virksomheder.

Det er kommissionen bekendt, at Industrirådet og foreningen »Dansk Arbejde« har planlagt i forening at iværksætte en oplysningsvirksomhed i lokaliseringsspørgsmål, og at man for øjeblikket er ved at indsamle det oplysningsmateriale af forskellig art, som må danne grundlaget for en sådan oplysningsvirksomhed.

Kommissionen anbefaler, under henvisning til det ovenfor anførte, at staten støtter det arbejde, der her er igangsat med henblik på udøvelsen af oplysningsvirksomhed i lokaliseringsspørgsmål, både med fremskaffelse af oplysninger og eventuelt med finansiel bistand og søger dette arbejde mest muligt fremmet.

Ud fra ønsket om i størst muligt omfang at kunne placere offentlige virksomheder og institutioner i arbejdsløshedsøerne skal kommissionen endvidere anbefale, at regeringen foranlediger udstedt påbud om, at de enkelte styrelser før endelig afgørelse træffes med hensyn til placering af offentlige virksomheder og institutioner (f. eks. undervisningsanstalter *) og forskellige virksomheder under militæret, jernbaner, postvæsenet etc.) skal indhente en udtalelse over sagen fra økonomi- og arbejdsministeriet og/eller boligministeriet vedrørende den mest hensigtsmæssige placering af pågældende virksomhed eller institution ud fra beskæftigelsesmæssige synspunkter.

Endvidere anbefales, at det pålægges de enkelte styrelser fortrinsvis at afgive større ordrer på investerings- og forbrugsvarer (f. eks. ordrer på skibe, maskiner, apparater etc.) til virksomheder beliggende i arbejdsløshedsøerne, hvor en sådan fortrinsstilling ikke er uforenelig med iøvrigt foreliggende hensyn, herunder navnlig, at levering kan ske til konkurrencedygtige priser.

2. Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsen ved arbejder for landbrug m. v.

De i det følgende omhandlede foranstaltninger omfattende iværksættelse af et øget antal landvindingsarbejder, grundforbedringsarbejder og plantningsarbejder i arbejdsløshedsøerne adskiller sig fra de ovenfor under afsnit 1. omtalte foranstaltninger, bestående i udbygning af industri og håndværk m. v. i disse områder, der ved at de ikke i samme omfang giver grundlag for en varig forøgelse af beskæftigelsen på stedet.

Samtlige arbejder giver dog på kortere eller længere sigt basis for betydelig forøgelse af produktionen og er derfor at foretrække for de sædvanlige beskæftigelsesforanstaltninger.

Man må imidlertid have opmærksomheden henledt på, at der ved iværksættelse af landvindings-, grundforbedrings- og plantningsarbejder er en vis risiko for - ligesom ved iværksættelse af beskæftigelsesforanstaltninger - at bidrage til at fast-

*) Jfr. herved det vinder kap. VI afsnit 2 anførte vedrørende uddannelsen.

holde arbejdskraft, der ikke har nogen mulighed for at opnå varig produktiv beskæftigelse på egnen.

a) Landvindingsarbejder.

1°. Der ydes en ret betydelig offentlig støtte til landvindingsarbejder, dels i form af tilskud, dels i form af lån. Lovhjemlen for denne statsstøtte findes i lov nr. 599 af 14. 11. 1940 om landvinding, jfr. lov nr. 141 af 30. 3. 1942 og lov nr. 108 af 31.3. 1953.

I henhold til denne lovgivning kan der efter indstilling af et særligt landvindingsudvalg af statskassen ydes *tilskud på indtil $\frac{2}{3}$ af de samlede udgifter*. Den resterende del udredes af lodsejerne, der dog aldrig vil blive pålignet mere end værdien af de fordele, som ved arbejdets udførelse tilføres de interesserede ejendomme. Den herefter evt. resterende del af udgiften bæres af staten. *De udgifter, lodsejerne skal udrede, kan ydes som lån af statskassen*. Lånene er i almindelighed afdrags- og rentefri i 3 år, hvorefter der svares en årlig ydelse af 7,6 %, hvoraf $4\frac{1}{2}$ % beregnes som rente, resten som afdrag.

Hvor landvindingsforanstaltninger foretages på søterritoriet, og lodsejerinteresserne i forhold til sagens omfang skønnes ubetydelige, idet de indvundne arealer tilfalder staten, *kan staten* efter indstilling af landvindingsudvalget *udrede samtlige udgifter*, idet dog de lodsejere, som skønnes at have udbytte af arbejdets udførelse, skal yde et vist bidrag. Arbejder på søterritoriet adskiller sig tillige fra de øvrige landvindingsarbejder derved, at *staten selv kan tage initiativet til iværksættelse*.

2°. I det største antal tilfælde ydes et tilskud svarende til 50-60 % af de samlede omkostninger, og maksimumstilskuddet på $66\frac{2}{3}$ % ydes nu kun i sjældne tilfælde.

Hvis den værdi, som tilføres lodsejerrie, skønnes så ringe, at arbejdets gennemførelse nødvendiggør ydelse af et tilskud, der er større end $66\frac{2}{3}$ %, bliver arbejdet som hovedregel ikke godkendt til udførelse i henhold til landvindingsloven. Enkelte arbejder af denne art er dog - navnlig i årene under krigen - blevet iværksat med tilskud både i henhold til landvindingsloven og beskæftigelsesloven (nu lov nr. 169 af 30. 3. 1946 om iværksættelse af offentlige arbejder m. v. og beskæftigelse af arbejdsløse). Forudsætningen for ydelse af sådant supplerende tilskud i henhold til den sidst nævnte lov har været, at arbejdet kan anbefales fra et landøkonomisk synspunkt, og at der i landvindingsarbejdet indgår et delarbejde, der i sig selv ikke medfører nogen landøkonomisk værdi, og som særskilt vil kunne godkendes som beskæftigelsesarbejde (f. eks. udbygning af broer og veje) eller at arbejdet er af særlig beskæftigelsesmæssig betydning for den pågældende egn.

3°. I de sidste år er der i lån og tilskud blevet udbetalt ca. 10 mill. kr. årligt til landvindingsarbejder. Den direkte beskæftigelse ved landvindingsarbejder er relativt lille, men det må herved tages i betragtning, at der ved landvindingsarbejder

tilvejebringes øgede beskæftigelsesmuligheder ved efterfølgende detailafvandings- og grundforbedringsarbejder og vejarbejder m. v.

Der er i de forløbne år udført ret betydelige landvindingsarbejder i de områder, der i henhold til det i kapitel I ovenfor anførte må henregnes til arbejdsløshedsøerne, i første række Hjørring og Ålborg amter.

At dømme efter de foreliggende oplysninger må der antages at foreligge muligheder for ved øget offentlig indsats at få iværksat ikke helt ubetydelige landvindingsarbejder - som af forskellige grunde ellers ikke vil blive iværksat foreløbig - ved Limfjorden, i Hjørring og Ålborg amter.

4°. *Kommissionen anbefaler,*

at landbrugsministeriet og statens landvindingsudvalg - ved at fremskynde evt. for projekternes gennemførelse nødvendige undersøgelser af jordbundens kvalitet, og ved at yde tilskud til projekteringsudgifter eller på anden måde - fremmer egnede projekter til landvinding i de pågældende egne mest muligt, herunder — efter foretagen undersøgelse af områdets betydning for fiskeriet — overvejer mulighederne for at tage initiativet til iværksættelse af landvindingsarbejder på søterritoriet,

at økonomi- og arbejdsministeriet for, så vidt angår arbejdsløshedsøerne gennemfører en udvidet anvendelse af den tidligere omtalte praksis med hensyn til ydelse af supplerende tilskud i henhold til beskæftigelsesloven.

b) Grundforbedringsarbejder.

Med støtte i henhold til lov nr. 240 af 25. 4. 1949, jfr. lov nr. 130 af 28. 3. 1951, kan gennemføres grundforbedring af ager, eng og skov, hvorved forstås afvanding, vanding, mergling, kalkning, inddigning og nykultur af heder, moser og andre udyrkede arealer. Støtten ydes dels i form af lån, dels i form af tilskud.

Lån ydes til 100 % af de samlede omkostninger, dog ikke over 10.000 kr. (i særlige tilfælde 12.000 kr.) for den enkelte lodsejer. (Hvor flere lodsejere i forening udfører et arbejde, kan lånet ikke uden samtykke af folketingets finansudvalg overstige 50.000 kr.). Der svares en rente på 4½ % p. a.; lånene er afdragsfri i 3 år og af drages derefter med 1/20 halvårlig over en tiårig periode.

Tilskud til grundforbedringsarbejder kan ydes for så vidt der til disse arbejder antages arbejdere, der er arbejdsløse og anmeldt som ledige *). Tilskud ydes i så

*) Ved landbrugsministeriets cirkulære af 22.3.1954 til samtlige grundforbedringsudvalg er fastsat, at enhver antagelse af arbejdskraft og afgang af arbejdere fra pågældende arbejde omgående skal indberettes til vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor, samt at regnskabsopgørelsen med tilhørende lønkvitteringer forinden fremsendelsen til det lokale grundforbedringsudvalg tilstilles pågældende offentlige arbejdsanvisningskontor, der attesterer, at de i regnskabet opførte arbejdere opfylder betingelsen for ydelse af statstilskud, og at de opførte lønudgifter tilsvare foreviste lønkvitteringer.

fald med $33\frac{1}{3}\%$ af den til de antagne arbejdere udbetalte arbejds løn samt med $33\frac{1}{3}\%$ af udgifterne til rør eller faskiner m. v. Tilskuddet kan dog ikke uden finansudvalgets samtykke overstige 30.000 kr.

I tilfælde, hvor udgifter til arbejds løn og rør er ekstraordinært store, hvor arbejdets udførelse må anses for særlig betydningsfuldt og der derhos efter indtede oplysninger fra vedkommende amtsarbejdsanvisningskontor er særlig stor arbejdsløshed på egnen, som ikke kan afhjælpes ved andre foranstaltninger, kan landbrugsministeren efter enstemmig indstilling af de i henhold til grundforbedringsloven nedsatte grundforbedringsudvalg forhøje de ovenfor nævnte tilskud til arbejds løn og rør eller faskiner til 50 %.

For finansåret 1953/54 er der bevilget 12 mill. kr. til ydelse af tilskud og 8,6 mill. kr. til ydelse af lån; for finansåret 1954/55 henholdsvis 12 mill. kr. og 7 mill. kr. Ydelse af tilskud spiller således en væsentlig større rolle end ydelse af lån.

I finansåret 1953/54 var i gennemsnit beskæftiget ca. 2000 arbejdere ved grundforbedringsarbejder med tilskud i henhold til grundforbedringsloven. Beskæftigelsen ved disse arbejder er størst i de tidlige forårsmåneder og efterårsmånederne og bidrager derfor i et vist omfang til at udjævne sæsonsvingningerne i beskæftigelsen.

2°. De ovennævnte tilskud til udbetalt arbejds løn og udgifter til rør eller faskiner m. v. var oprindelig i lov nr. 240 af 25. 4. 1949 fastsat til 50 %, men blev ved lov nr. 130 af 28. 3. 1951 nedsat til $33\frac{1}{3}\%$; samtidig indførtes den nævnte ordning, hvorefter der i særlige tilfælde kan ydes forhøjet tilskud i områder med høj ledighed.

Denne ændring af tilskudssatserne synes at have haft nogen indflydelse på de samlede grundforbedringsarbejders omfang, og det er i kommissionen gjort gældende, at en forhøjelse af tilskudssatserne vil kunne føre til en betydelig stigning i antallet af iværksatte grundforbedringsarbejder.

Der synes grundlag for at antage, at der kan tilvejebringes et øget antal projekter til grundforbedringsarbejder i arbejdsløshedsøerne. I det omfang det lykkes at få gennemført landvindingsarbejder, vil der således som omtalt foran under afsnit 1° være skabt basis for gennemførelsen af detailafvanding m. v. af betydelige arealer.

3°. *Kommissionen anbefaler,*

at der gennemføres en ordning, der gør det muligt, alene efter indstilling af vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor i hvert enkelt tilfælde, at yde et tilskud på 50 % af den til antagne arbejdere udbetalte arbejds løn og af udgifter til rør eller faskiner m. v. for så vidt der ved arbejdet beskæftiges arbejdere fra arbejdsløshedsøerne, samt

at der for arbejdsløshedsøernes vedkommende tilvejebringes mulighed for i henhold til grundforbedringsloven at yde tilskud til dækning af projekteringsudgifter på det vilkår, at tilskudet, for så vidt det pågældende grundforbedringsarbejde senere bringes til udførelse med støtte i henhold til loven, fradrages i det samlede tilskud.

c) **Kultivering af afgravede tørvearealer.**

Det danske Hedeselskab har med støtte i henhold til beskæftigelsesloven foretaget en *undersøgelse* af moseerne i *Hjørring* og *Ålborg amter*, bl. a. med henblik på at få fastslået, hvilke beskæftigelsesmuligheder, der ligger i planering, dræning m. v. af afgravede tørvearealer, således at disse bliver egnede til landbrug. Undersøgelsen i *Hjørring amt*, der er helt afsluttet, viser, at der i dette amt findes ialt knap 3000 ha moseareal, der - under visse nærmere forudsætninger - må skønnes egnet til opdyrkning. Arbejder bestående i kultivering af disse arealer vil kunne udføres med tilskud i henhold til enten landvindingsloven, grundforbedringsloven eller beskæftigelsesloven.

Kommissionen anbefaler,

at økonomi- og arbejdsministeriet søger iværksat moseundersøgelser svarende til dem, der er gennemført i Hjørring og Ålborg amter, i de andre arbejdsløshedsøer, og at ministeriet i samarbejde med bl.a. Det danske Hedeselskab og lokale myndigheder søger at skabe et initiativ til udnyttelse af de beskæftigelsesmuligheder, der i henhold til nævnte moseundersøgelser ligger i kultivering af afgravede tørvearealer.

d) **Plantningsarbejder.**

I de forløbne år er i stort omfang foretaget plantning af læhegn og plantning af skov med tilskud fra det offentlige. Disse plantningsarbejder har været iværksat gennem Det danske Hedeselskab. Til *plantning af læhegn* er ydet tilskud i henhold til *beskæftigelsesloven*. Ifølge de nugældende regler ydes et tilskud på 90 % af lønnen til henviste arbejdere og refusion af halvdelen af udgifterne til planter. (Herudover ydes der et vist tilskud til Det danske Hedeselskab til dækning af udgifter til arbejdsledelse og administration m. v., men disse tilskud kommer ikke direkte de enkelte lodsejere til gode).

Der er endvidere gennem *landbrugsministeriet* blevet ydet et tilskud på 50 % af samtlige udgifter til *anlæg af plantager*, der underkastes *fredskovsforpligtelsen* under Hedeselskabets tilsyn. Tilskudet kan dog højst udgøre 500 kr. pr. tilplantet ha, for kommuneplantagers vedkommende højst 800 kr. pr. tilplantet ha. Det er en forudsætning for ydelse af tilskud i henhold til disse regler, at det areal, der agtes tilplantet, andrager mindst 10 ha. Gennem landbrugsministeriet ydes tillige

statstilskud til *private plantningsforeninger* til indkøb af planter. Tilskudsordningen administreres af Det danske Hedeselskab og tilskudet udgør for tiden 35 % af udgifterne til planter. Planterne anvendes hovedsagelig til læhegn og småplantninger.

Der er i arbejdsløshedsøerne, navnlig i visse dele af Vendsyssel, stort behov for gennemførelse af yderligere plantningsarbejder. Dette gælder såvel læplantningsarbejder som plantning af skov.

Plantningsarbejder giver ganske vist ikke nogen stor øjeblikkelig beskæftigelse, men der opstår senere en del arbejde ved renholdelse, udtynding og hugst, og arbejderne er iøvrigt af stor produktiv værdi. Hertil kommer, at man gennem disse arbejder får tilvejebragt en højst ønskelig forøgelse af beskæftigelsen i landkommunerne i den døde sæson af året, idet ledigheden i arbejdsløshedsøerne som tidligere omtalt er særlig høj i vinterhalvåret.

Kommissionen anbefaler,

at *landbrugsministeriet*, for så vidt angår arbejdsløshedsøerne, gennemfører en forhøjelse af tilskudet til fredskovsplantager og tilskudet til plantningsforeninger til indkøb af planter, samt

at det overvejes *enten* at ændre reglerne for ydelse af tilskud til fredskovsplantager, således at tilskud kan ydes også til beplantning af arealer under 10 ha, *eller* at tilvejebringe en særlig efter lignende principper opbygget tilskudsordning for sådanne småplantninger.

VI. Uddannelsesmæssige foranstaltninger.

1. Statens arbejdsmandskursus.

På statens arbejdsmandskursus gives der arbejdsmænd praktisk-teknisk undervisning inden for bestemte arbejdsområder. Hvert kursus har en varighed på 3 uger, og der findes kursusrækker for henholdsvis motor- og maskinpasning, rørlægning, beton- og forskallingsarbejde samt bygningsarbejde. Det må anses for nyttigt, om overskudet af arbejdskraft indenfor arbejdsmandsgruppen i arbejdsløshedsøerne deltog i en eller flere af de foran omhandlede kursusrækker, idet kursusundervisningen vil medvirke til at øge de pågældendes muligheder for beskæftigelse både i tilfælde, hvor de ønsker at blive i området, og i tilfælde, hvor de ønsker at rejse derfra. Kurserne iværksættes på de tidligere arbejdstekniske ungdomsskoler Hoverdal og Ulfborg Kjærgaard samt på ejendommen Snepsgaard. I indeværende vinter er endvidere statens arbejdstekniske ungdomsskole i Audebo indtil videre stillet til rådighed for statens arbejdsmandskursus, der således råder over to skoler i Vestjylland, 1 i Sønderjylland og 1 på Sjælland. På disse skoler er der følgende antal pladser fordelt på fire kursusrækker som anført:

1. Beton- og forskallingskursus.	90	pladser
2. Motor- og maskinpasning	72	-
3. Rørlægning (kloakering og dræning).	24	-
4. Bygningsarbejderkursus.	90	-
Samlet antal pladser.	276	

Økonomi- og arbejdsministeriet har tidligere forsøgt, om den på skolerne indarbejdede kursusform med fordel kunne anvendes ved *lokalt iværksatte kursus*. Man har således i Roskilde afholdt et beton- og forskallingskursus og i Esbjerg et kursus i rørlægning. De undervisningsmæssige erfaringer ved disse forsøgskursus var gode, men kursustiden måtte - da kursisterne boede hjemme, og aftenerne derfor ikke kunne anvendes til supplerende undervisning - udstrækkes til 5 uger, ligesom der viste sig vanskeligheder ved at opnå en tilfredsstillende stabil deltagelse. Under hensyn hertil har økonomi- og arbejdsministeriet ikke fundet det forsvarligt at tage initiativ til afholdelse af yderligere lokale kursus.

På en af skolerne er der tidligere afholdt kursus for deltagere fra et bestemt område, således at kursuspladserne reserveredes deltagere herfra, og således at der i kursusplanen blev taget hensyn til undervisningsbehov af mere lokal karakter. I den egentlige vinterperiode (januar-marts) er pladserne på statens arbejdsmandskursus meget stærkt efterspurgt, medens der *før* og efter den nævnte periode erfaringsmæssigt er én vis overskudskapacitet.

Kommissionen anbefaler,

at der på statens arbejdsmandskursus uden for den egentlige vinterperiode reserveres pladser til arbejdsmænd fra arbejdsløshedsøerne i det omfang, der konstateres et behov for kursusundervisning i disse områder, og at kursernes undervisningsplaner i fornødent omfang tilpasses specielle lokale behov.

Det er over for kommissionen oplyst, at økonomi- og arbejdsministeriet i det omfang, kursusbehovet ikke dækkes på denne måde, og såfremt der opstår spørgsmål om at opføre yderligere skoler i Jylland, vil være opmærksom på ønskeligheden af at placere en skole i det nordlige Jylland, dels under hensyn til det store arbejdsmandsoverskud i disse områder og dels under hensyn til en rimelig geografisk fordeling af kursusskolerne i Jylland.

2. *Støtte til uddannelse af de unge i arbejdsløshedsøerne.*

Som omtalt foran i kap. I og II falder langt den overvejende del af den særlig høje ledighed i arbejdsløshedsøerne på arbejdsmændene. Det er derfor en nærliggende tanke at søge at mindske tilgangen til denne arbejdergruppe fremover ved at forøge den andel af de unge fra arbejdsløshedsøerne, der opnår en faglig uddannelse. Da erhvervslivet i mange af arbejdsløshedsøerne ikkÉ er særlig stærkt udviklet,

og antallet af lærepladser derfor ret ringe, og da en stor del af arbejderne i områderne som følge af den store ledighed kun har dårligt råd til at lade deres børn sætte i lære, kræves der iværksættelse af særlige foranstaltninger, såfremt det skal lykkes at give en større andel af de unge i disse områder en faglig uddannelse. Man må i denne forbindelse formentlig bl. a. komme ind på overvejelser over mulighederne for at yde tilskud til mestre, som under de nuværende forhold har vanskeligt ved at påtage sig oplæringen af unge, eller til forældre, som ikke har råd til at lade deres børn gå i lære. Tilskud af den sidstnævnte art vil navnlig få betydning, hvis lærepladserne kun kan tilvejebringes i relativt stor afstand fra bopælen *). Hvis ikke det ad denne vej lader sig gøre at øge antallet af lærepladser i lærlingelovens forstand, må det overvejes at tilvejebringe de ønskede uddannelsesmuligheder gennem etableringen af særlige værkstedsskoler i området.

Spørgsmålet om, hvorledes man kan tænke sig gennemført en *forøgelse af antallet af uddannelsespladser i lærlingelovens forstand og på anden måde*, er for tiden under overvejelse i kommissionen, og man agter herunder at tage hensyn til de særlige problemer, som ønskeligheden af specielt at øge antallet af lærepladser i arbejdsløshedsøerne rejser.

Spørgsmålet om den faglige uddannelses principper samt om, hvorvidt *denné* bør suppleres med en særlig *uddannelse på værkstedsskoler*, er genstand for overvejelse i lærlingekommissionen. Såfremt denne kommissions overvejelser giver til resultat, at der bør gøres forsøg med etableringen af værkstedsskoler, skal *kommissionen anbefale*, at en sådan forsøgs-mæssig gennemførelse af værkstedsskoler søges etableret i arbejdsløshedsøerne.

Bestræbelserne på at fremme uddannelsen af de unge i arbejdsløshedsøerne bør ivoerigt ikke begrænses til at omfatte den faglige grunduddannelse og dermed sidestillede uddannelser. Da der er grund til at antage, at de eksisterende muligheder for videregående faglig uddannelse i disse områder er for begrænsede, skal man anbefale, at der gives de unge fra arbejdsløshedsøerne større adgang til sådan uddannelse, f. eks. uddannelse til maskinister, radiotelegrafistuddannelsen og teknikumuddannelsen (*maskinteknikum*, elektroteknikum, bygningsteknikum etc.) ved i større omfang at placere undervisningsanstalter, der meddeler sådan undervisning, i disse egne af landet**).

VII. *Mindskelse af beskæftigelsens sæsonsvingninger.*

Som berørt i kap. II foran er det i en række kommuner navnlig de relativt stærke sæsonsvingninger i beskæftigelsen, som fremkalder forholdsvis **høj** ledig-

*) I denne forbindelse henvises til de i kapitel IV afsnit 3 anførte bemærkninger om forslag til offentlig støtte til oprettelse af lærlingepensioner og elevhjem.

**) Jfr. også det side 38 om placeringen af offentlige virksomheder og institutioner anførte.

hed som gennemsnit for hele året. Kommissionen har i foråret 1953 afgivet en betænkning om beskæftigelsens sæsonsvingninger, indeholdende forslag til en række sæsonudlignende foranstaltninger såvel inden for den offentlige som inden for den private sektor vedrørende byggeri, anlægsvirksomhed, landbrug m. m.

Der er - bl. a. i henhold til de i nævnte betænkning stillede forslag - sket visse fremskridt på dette område, men der er utvivlsomt endnu meget at indhente her. Kommissionen agter fortsat at følge de igangværende bestræbelser og søge disse fremmet og udvidet, hvor der måtte være behov derfor. Det er imidlertid nødvendigt, at der også, for så vidt angår sæsonudligningsbestræbelserne, sondres mellem arbejdsløshedsøer og andre områder. Det er særdeles vigtigt, at det lokale initiativ sætter ind med særlige bestræbelser på sæsonudligning i arbejdsløshedsø-områderne. Det offentlige kan medvirke til, at det lokale initiativ over for dette problem påkaldes særligt inden for arbejdsløshedsø-områderne (jfr. iøvrigt de i kap. VIII nedenfor fremførte betragtninger vedrørende organiseringen af bestræbelserne mod ledighed i arbejdsløshedsø-områderne). Sæsonudjævningshensynet bør iøvrigt have i erindring under overvejelserne om alle de i de foregående kapitler drøftede foranstaltninger. Skal der indføres en særbehandling af de geografiske områder med høj ledighed, bør man konsekvent have for øje, at de særlige foranstaltninger udformes på en sådan måde, at de får størst effekt inden for vinterperioden (hvad enten det drejer sig om fremme af beskæftigelsen, uddannelsesforanstaltninger eller lignende).

Landkommunerne frembyder på flere områder særlige problemer vedrørende beskæftigelsens sæsonsvingninger. Sæsonsvingningerne er sædvanligvis særdeles kraftige på landet, og det er overordentlig vanskeligt at træffe effektive foranstaltninger derimod. I visse områder af landet af dæmpes sæsonsvingningerne, fordi der findes særlige beskæftigelsesområder — navnlig skovbrug — at falde tilbage på i den døde sæson. Inden for arbejdsløshedsø-områderne savnes gennemgående sådanne tilflugtsarbejder, og det er ikke mindst denne mangel, der giver disse områder karakter af arbejdsløshedsøer. På denne baggrund må de ovenfor i kap. V, afsnit 2, nævnte forslag vedrørende støtte til plantingsarbejder m. m. forekomme særligt vigtige. Det er imidlertid et spørgsmål, om man ikke vil gøre fornyet forsøg på - med særligt sigte på arbejdsløshedsø-områderne - *at etablere frivillige ordninger, hvorefter et vist antal yngre ufaaglærte ikke-forsørgere beskæftiges i svenske skov i nogle vintermåneder*. Kommissionen har tidligere beskæftiget sig med dette problem og har (i efteråret 1951) afgivet en indstilling til arbejds- og socialministeriet om dette spørgsmål.

Kommissionen skal henstille til økonomi- og arbejdsministeren, at spørgsmålet om beskæftigelse af arbejdskraft fra arbejdsløshedsøerne i svenske skove i vintersæsonen tages op til fornyet overvejelse, dels som led i bestræbelserne på at komme

ledigheden i arbejdsløshedsø-områderne til livs, dels som led i de almindelige bestræbelser for udligning af beskæftigelsens sæsonsvingninger.

VIII. Afsluttende bemærkninger.

I de foregående kapitler er der peget på en række forskellige foranstaltninger, som kan træffes for at mindske ledigheden i arbejdsløshedsøerne. Man må imidlertid gøre sig klart, at der ikke kan forventes store resultater af en indsats på dette område, hvis der ikke for landet som helhed *varigt* opretholdes en *høj beskæftigelsesgrad*. En nedgang i den almindelige beskæftigelsesgrad vil højst sandsynligt give sig først og stærkest udslag i arbejdsløshedsø-områderne, og man kan da - i overensstemmelse med det i de foregående kapitler anførte - i en sådan situation træffe særlige foranstaltninger på kort sigt til at afværge en sådan tendens til midlertidig stigning i arbejdsløshedsøernes ledighed. Men ser man problemet på lidt længere sigt, er det vigtigt at erkende, at en høj almindelig beskæftigelsesgrad er en *nødvendig forudsætning* for en rimelig løsning; det er blot nødvendigt *desuden* at træffe visse *supplerende foranstaltninger* som skildret foran.

Det har været fremhævet foran, at en øget beskæftigelse i de ledighedsramte områder ikke vil kunne tilvejebringes uden et betydeligt *lokalt initiativ*; den fornødne baggrund herfor ville foreligge, såfremt regeringen tiltræder de foran skitserede forslag om begunstiggelse af områderne i forskellige henseender, men kommissionen ønsker at pege på, at det muligvis ville være hensigtsmæssigt, om der blev oprettet særlige lokale, initiativtagende udvalg for de pågældende købstæder og landkommuner. For at kunne virke efter hensigten måtte sådanne udvalg sammensættes på et højt plan og omfatte bl. a. de ansvarlige lokale myndigheder, de erhvervsdrivende, arbejderorganisationerne og pengeinstitutterne; for landkommunernes vedkommende burde udvalgene muligvis oprettes amtsvis.

Som det nærmere er belyst i kap. II foran, udspringer arbejdsløshedsøernes problemer ikke i det væsentlige af specielle forhold vedrørende de enkelte kommuner, men er fremkaldt af årsager, der virker ind på bestemte egne af landet; problemerne må derfor imødegås ved en række indsatser til nedbringelse af ledigheden inden for disse egne som helhed. De planer om særlige støtteforanstaltninger, der måtte fremkomme fra lokal side inden for rammerne af forslagene foran i kap. V og VI, vil henhøre under forskellige grene af centraladministrationen, og man forudsætter, at endelig behandling sker og afgørelse træffes efter sædvanligt ressort.

Kommissionen anser det imidlertid for en vigtig forudsætning for en effektiv indsats mod arbejdsløshedsøerne, at lokale forslag inden ressort-behandlingen forelægges for et fælles centralt organ, der har de fornødne politiske forudsætninger for og administrativ myndighed til dels at kunne afveje de lokale forslag indbyrdes, dels - til vejledning for ressort-ministrene - at kunne afveje de fremkomne projekter over for samfundsøkonomiske helhedsbetragtninger.

Et sådant centralt, koordinerende organ kunne ved hjælp af et sekretariat opretholde snæver kontakt med de foran omtalte lokale udvalg, og sekretariatet ville herunder kunne yde disse udvalg betydningsfuld bistand. Også de i kap. IV, afsnit 1 foran omtalte arbejdsgiver-, arbejder- og erhvervsorganisationer vil kunne yde værdifuld bistand med hensyn til at sikre det bedst mulige samarbejde mellem de lokale udvalg og centraladministrationen.

Bilag.

1. Notat af 25. 10. 1954 vedrørende udvælgelse af jyske kommuner med særlig høj ledighed.
2. Referat af 4. 4. 1950 af de af arbejdsdepartementet foretagne undersøgelser vedrørende de særlig ledighedsramte områder i landet.
3. Beskæftigelse af arbejdsløse i stats- og kommunale virksomheder.
4. Uddrag af kommissionens rapport om overvejelser vedrørende bevægeligheden på arbejdsmarkedet.
5. Kort over udvalgte jyske kommuner med særlig høj ledighedsprocent.
6. Kort over nordjyske landkommuner udvisende sammenhængen mellem høj- og lavledighedsområder.

Notat vedrørende udvælgelse af jyske kommuner med særlig høj ledighed.

Begrebet »arbejdsløshedsø« er et særdeles mangetydigt begreb, og det er ikke muligt at føre en fornuftig debat om arbejdsløshedsø-problemet, om dets årsager og afhjælpning etc., uden en nærmere fastsættelse af, hvorledes man i den foreliggende sammenhæng vil afgrænse begrebet.

Nedenfor har man søgt at besvare spørgsmålet, om det er muligt at udskille visse jyske kommuner som arbejdsløshedsø-områder, hvilke kommuner det i så fald vil dreje sig om, og i hvilken rækkefølge man kan ordne dem efter ledighedens højde.

I denne forbindelse vil man ved arbejdsløshedsøer forstå *kommuner i Jylland, som i de sidste 3 år har været præget af relativt høj ledighed*. Det er altså ikke nok, at der i en kommune i en enkelt måned eller i en bestemt vinter- eller sommersæson har været relativt høj ledighed; man stiller her yderligere det krav, at kommunen skal have haft høj ledighed indenfor de sidste 36 måneder taget som helhed, idet man altså herved begrænser begrebet til den *mere varigt høje ledighed*.

Det må imidlertid straks præciseres, at det ikke lader sig gøre på fuldt rationel måde at dele Jyllands kommuner op i to grupper, hvoraf den ene kan betegnes som arbejdsløshedsøer, den anden ikke. Der er glidende overgange fra højt-ledighedsområderne til lavt-ledighedsområderne, og der foreligger kun gradforskelle med hensyn til den udkrævede ledigheds højde og varighed.

Man kan imidlertid med visse betydningsfulde reservationer — jfr. nedenfor — afgrænse en vis kreds af kommuner, som må siges at høre til dem, der mest udpræget er karakteriseret ved varigt og relativt høj ledighed; man kan eventuelt hævde, at det vil være rimeligt at *starte* sine bestræbelser på at komme arbejdsløshedsø-problemet til livs ved en særlig indsats over for ledigheden i den her nævnte kreds af kommuner. Man kan med en vis tilnærmelse ordne de enkelte kommuner inden for denne kreds efter ledighedens højde, hvilket kan give et fingerpeg med hensyn til, i hvilken rækkefølge det eventuelt vil være rimeligt at inddrage kommunerne under bestræbelserne mod den geografisk ujævne fordeling af ledigheden. Bl. a. på grund af fejl og mangler ved det talmateriale, som står til rådighed ved disse afgrænsninger, vil visse kommuner let kunne blive rubriceret højt oppe på prioritetslisten, uden at der er tilstrækkelig hjemmel herfor i de reale

forhold, og om vendt vil tilfældighederne kunne få så stort spillerum, at nogle kommuner, der rettelig hører hjemme højt oppe på listen, placeres langt nede på denne. Man har her lagt hovedvægten på at sikre sig mest muligt, at de kommuner, der placeres højt oppe på listen, alle virkelig må siges at høre til der, selv om der så eventuelt længere nede skulle befinde sig nogle, der *kunne* placeres højere. En virkning i retning af den her antydede opnås ved at anvende flere forskellige kriterier ved ordningen af kommunerne.

At et område er præget af varigt høj ledighed – og følgelig med rette kan betegnes som en arbejdsløshedsø - kan forårsages af en lang række forskellige forhold, som ikke skal udredes nærmere her. Det skal her kun antydes, at der kan foreligge for stor tilgang af arbejdskraft - f. eks. i form af afgang fra landbruget - eller for lille bortvandring - f. eks. på grund af boligforholdene; der kan være en nedgang i eller en for ringe vækst i beskæftigelsen ved erhverv uden for landbruget, der kan være for ensidig og ugunstig erhvervsstruktur, eller der kan være for stærke sæsonsvingninger.

Her skal iøvrigt blot knyttes et par bemærkninger til spørgsmålet om sæsonsvingningerne. I de sidste par somre har ledigheden næsten overalt i landet været presset ned til et næsten forsvindende lavt niveau. Alligevel har man selv i de sidste par år kunnet tale om arbejdsløshedsøer i den forstand, at visse områder har haft en så betydelig vinterledighed, at de i kraft heraf - og til trods for en lav sommerledighed - får en urimelig høj helårsledighed.

Det er klart, at de ganske få kommuner, som selv under en højkonjunkturs gunstige sæson har relativt høj ledighed, i høj grad bør tages i betragtning som arbejdsløshedsøer. Man kunne endda hævde, at stort set kun sådanne kommuner bør medregnes, fordi kraftige sæsonsvingninger ikke i sig selv bør kvalificere som arbejdsløshedsø *). Man har dog her valgt at lægge hovedvægten på ledighedstilstanden *for året som helhed*, bl. a. fordi høj vinterledighed (stærk sæsonsvingning) meget vel kan være en refleks af for ringe beskæftigelsesmuligheder i pågældende område (resp. overforsyning med arbejdskraft) for året som helhed. - Der er imidlertid desuden - **omend** som noget sekundært - taget hensyn specielt til ledigheden i sommerhalvåret.

Det må iøvrigt erindres, at de her diskutererede problemer stiller sig væsensforskelligt for *byer* og for *landkommuner*, der adskiller sig stærkt fra hinanden, bl. a. i henseende til erhvervsstruktur og sæsonsvingningernes styrke, og hvor desuden arbejdsløshedsforsikringssystemets virkninger på arbejdsmarkedet er forskellige.

*) At en kommune alene på grund af høj vinterledighed alias stærk sæsonsvingning har høj ledighed for året i gennemsnit, kan jo siges at være et problem, der må angribes primært som et problem om beskæftigelses sæsonsvingninger, og ikke som et spørgsmål vedrørende arbejdskraftens eller beskæftigelsesmulighedernes geografiske bevægelighed eller omfordeling.

Med hensyn til det ved de stedfundne afgrænsninger og ordninger i rækkefølge benyttede statistiske materiale skal følgende oplyses:

Materialet hidrører fra *arbejdsløshedsforsikringsstatistikken*.

Da der for landkommunernes vedkommende for de senere år kun foreligger oplysninger om de såkaldt reducerede ledighedstal *), men ikke om de ureducerede, har man benyttet *reducerede* tal både for byer og landkommuner. Når man har valgt at anvende de reducerede ledighedstal, skyldes det tillige, at man herved sikrer sig, at de områder, man finder frem til, har en reel ledighed af et vist omfang. Ved anvendelse af ureducerede ledighedstal vil man f. eks. kunne få medregnet kommuner, der alene har en høj ledighed, fordi fag (jordarbejde, havnearbejde, arbejde for fiskeriet etc.) med en relativ høj skifteledighed spiller en dominerende rolle.

Man har for hver *enkelt jysk kommune* haft oplysninger om den reducerede ledighed blandt *medlemmer af arbejdsmændenes* arbejdsløshedskasse ved udgangen af hver enkelt af de sidste 36 måneder (ult. okt. 1951—ult. sept. 1954 incl.**). Man har ment at kunne begrænse sig til at betragte arbejdsmændenes ledighed, da det i særlig grad er de geografiske forskelligheder i denne, der skaber geografiske forskelle i det samlede ledighedsniveau for alle arbejdsløshedsforsikrede. Rigtigheden af denne betragtningstype er åbenbar for *landkommunernes vedkommende*. En meget væsentlig del af de arbejdsløshedsforsikrede er her arbejdsmænd, og en endnu større del af den samlede ledighed i disse kommuner falder på arbejdsmændene. Det giver derfor samme resultat, hvad enten man ved afgrænsning af arbejdsløshedsøerne anvender ledighedsoplysninger for arbejdsmændene eller for samtlige forsikrede, I *byerne* udgør arbejdsmændene som hovedregel en langt mindre andel af samtlige forsikrede. Man får imidlertid også for byernes vedkommende praktisk taget samme resultat ved at anvende ledighedsoplysninger for arbejdsmændene som ved at bygge på ledighedstallene for samtlige forsikrede, idet ledigheden for andre arbejdere — der som nævnt ovenfor stort set ikke viser så store lokale variationer som arbejdsmændenes ledighed - i almindelighed vil ligge relativt højt i byer, hvor arbejdsmandsledigheden er stor, og lavt i byer, hvor arbejdsmandsledigheden er ringe.

Man ønsker iøvrigt at understrege, at der til arbejdsløshedsstatistikken knytter sig en vis usikkerhed, og at en vis del af de geografiske forskelle i henhold til

*) Herved forstås samtlige ledige med *fradrag af*: Personer i alderen 60 år og derover, deltagere i dagkursus og skoleundervisning, personer med 800 ledige dage og derover i de sidste 3 år forud for opgørelsesdatoen, medlemmer uden understøttelsesret i henhold til arbejdsløshedslovens § 17, stk. 1, nr. 3 og 10, personer uden understøttelsesret i henhold til forsorgslovens §§ 306 og 307, personer, der på opgørelsesdatoen har haft en uafbrudt ledighedsperiode på 6 dage og derunder, og personer med jordbrug og andet bierhverv.

**) Tallene pr. ult. sept. 1954 forelå endnu ikke, da denne betænkning blev udarbejdet, og man har derfor ladet tallene for august 1954 indgå med dobbelt vægt.
jfr. underbilag I.

dette statistiske materiale *kan* være af mere formel art. En forskel i de forskellige arbejdsløsheds-kasse-afdelingers praksis i forskellige henseender kan således tænkes at føre til, at samme reale ledighedshyppighed registreres i form af forskellige **ledighedsprocenter**. Betydelige forskelle fra egn til egn i organisationsområdets relative omfang kan ligeledes bidrage til, at samme reale ledighedsforhold i to områder afspejler sig i forskellige ledighedsprocenter.

De nedenfor gengivne udvælgelser m. v. må derfor tages med stærkt forbehold.

Efter at have forsøgt anvendelsen af en række forskellige fremgangsmåder til formålet - som der ikke findes anledning til her at gøre nærmere rede for - er man blevet stående ved følgende udskillelses- og ordningsmetode:

For de jyske *byers* vedkommende har man først ordnet disse efter faldende ledighedsprocent i gennemsnit for de ovenfor nævnte 36 måneder. Derefter har man blandt disse udskudt alle kommuner, hvor ledighedsprocenten for de 36 måneder gennemsnitlig lå under det for samtlige landets provinsbyer i pågældende periode gennemsnitlige ledighedsniveau. Som det ses af underbilag I (kol. 12), androg denne grænse 8,5 %. Som nærmere belyst i bilag II udskydes herved 21 af Jyllands 42 byer, hvorefter der resterer 21. Man har derpå blandt disse 21 byer udskudt yderligere nogle, fordi ledigheden i disse ikke i de tre sommerperioder 1952, 53 og 54 i gennemsnit har ligget over gennemsnittet for alle landets provinsbyer i de 3 pågældende sommerhalvår. Det ses af underbilag II, hvorledes man herved ved successive udskydelser er nået frem til et udvalg af jyske provinsbyer, der måske kan siges at høre til dem, der i første række påkalder interesse, når man vil drøfte bekæmpelse af arbejdsløshedsø-problemet. Det drejer sig om følgende byer, her ordnet efter faldende ledighed i gennemsnit for de ovenfor nævnte 36 måneder.

Tabel 1.

Nr.	By	Gnsntl. ledigh. pct 1/10-51 — 30/9-54
1	Silkeborg	16,0
2	Hjørring	15,0
3	Løgstør	14,4
4	Randers	14,2
5	Ålborg	13,3
6	Horsens	12,4
7	Brønderslev	12,1
8	Vejle	12,0
9	Skanderborg	11,6
10	Nibe	11,1
11	Nykøbing Mors	11,1
12	Viborg	10,5
13	Esbjerg	10,1
14	Nørresundby	9,8

For de jyske *landkommuner* vedkommende har fremgangsmåden i væsentlig grad svaret til den, der har været fulgt for byerne. Medens man for byerne har udskudt dem, hvis ledighed ligger under gennemsnittet for alle landets byer, har man dog for landkommunerne udskudt alle dem, hvis ledighed ligger under gennemsnittet for alle *nordjyske* landkommuner *). Da man således for landkommunerne har anvendt en i sammenligning med byerne ret høj grænse hvad angår ledighedsprocent for 36-måneders perioden, har man ikke skønnet det nødvendigt at anvende sekundære kriterier i form af sommerhalvårenes ledighed el. lign..

Man har imidlertid *ud fra rent praktiske administrative hensyn* blandt de 77 jyske landkommuner, som i 36 måneders perioden $\frac{1}{19}$ 1951– $\frac{30}{9}$ 1954 gennemsnitlig havde mindst 15 % ledighed **), *udskudt alle, hvor det absolutte antal ledige androg under 20*. De foranstående afgrænsninger har alene været baseret på *ledighedsprocenterne* til trods for, at disse må siges at være af ret forskellig valeur for store og små kommuner resp. grupper af forsikrede. For byernes vedkommende spiller dette usikkerhedsmoment imidlertid kun en ringe rolle, da der ikke findes byer med et så ringe antal forsikrede, at disses ledighedsprocent bliver ganske misvisende. For landkommunernes vedkommende er hele dette problem af stor betydning, da der findes et stort antal landkommuner, hvor antallet af arbejdsløshedsforsikrede er ganske ringe. Der er to grunde, der taler for at udelade de kommuner, hvor ledighedsprocenten er beregnet på for små absolutte tal:

- 1) at procenten i disse tilfælde bliver misvisende,
- 2) at det til det her foreliggende praktiske formål ikke vil være til nogen nytte at udvælge en række meget små landkommuner, uanset om de måtte have ret høje ledighedsprocenter.

Man har derfor ment det hensigtsmæssigt til det foreliggende formål og på indeværende stadium at udskyde alle landkommuner, hvor det absolutte antal ledige ligger under en vis grænse, skønsmæssigt fastsat til 20. Herved glider af de 77 landkommuner (jfr. bilag III) 47 ud, hvorefter der resterer 30. Disse 30 kommuner er angivet i følgende oversigt, ordnet efter faldende ledighedsprocent 1951–54, men således at man først har anført alle med 50 ledige og derover og dernæst alle med 20-49 ledige.

*) d. v. s. Ålborg, Hjørring og Thisted amter.

**) d. v. s. gennemsnitsledigheden i Nordjyllands landkommuner i 36 måneders perioden, jfr. underbilag I.

Tabel 2.

Lb. nr. i under-bilag III	Lb. nr.	Kommune	Gnsntl. led. h. pct. 1951/54
1.	1.	Jetsmark	29,7
2.	2.	Hals	28,1
3.	3.	Hadsund	26,0
4.	4.	Ndr. & Sdr. Kongerslev-Komdrup	25,0
8.	5.	Astrup-St. Arden	22,5
11.	6.	Mov	21,1
16.	7.	Brovst	19,6
25.	8.	Sulsted-Ajstrup	18,4
45.	9.	Aby-Birsted	16,7
67.	10.	Dronninglund	15,5
5.	11.	Lovns-Alstrup	24,7
6.	12.	Vedsted	24,1
7.	13.	Saltum-Hune	22,5
13.	14.	Børglum-Fureby	20,9
15.	15.	Engesvang	20,0
18.	16.	Tårs	19,2
24.	17.	Torslev (Dr. H.)	18,8
26.	18.	Vrensted-Thise	18,3
34.	19.	Hellevad-Ørum	17,6
38.	20.	Als	17,3
39.	21.	V. Hassing-Ø. Hassing	16,9
47.	22.	Albæk	16,6
55.	23.	Buderup-Gravlev	16,3
58.	24.	Verst-Bække	15,9
60.	25.	Giesing-Nørager	15,8
65.	26.	Fjerritslev	15,6
70.	27.	Skanderup-Stilling	15,3
72.	28.	Horsens-Hammer	15,3
75.	29.	Mørke	15,1
77.	30.	Vrå-Em	15,1

Af de 10 kommuner med 50 ledige og derover er 3 beliggende i Hjørring amt - nemlig Jetsmark, Brovst og Dronninglund - og 7 i Ålborg amt. Af de 20 kommuner med 20-49 ledige er 9 i Hjørring amt, 5 i Ålborg amt, medens de resterende 6 er spredt over Thisted, Randers, Viborg, Skanderborg og Ribe amter.

Det er muligt, at man - under bestræbelserne for at nedbringe ledigheden i arbejdsløshedsøerne i de jyske landkommuner - mest hensigtsmæssigt kan udvælge sine første operationsfelter blandt de i tabel 2 anførte kommuner, og man kan eventuelt udvælge efter den i tabellen anførte rækkefølge.

I bilag 5 er der gengivet et kort, hvor de her omtalte grupper af byer og landkommuner er indtegnet.

Som nævnt ovenfor pag. 52 har man som grundlag for udskillelsen af de foran nævnte arbejdsløshedsøer anvendt *ledigheden i treårsperioden 1. 10. 1951-30. 9. 1954*.

Da det har betydelig interesse at få fastslået, om de samme kommuner også længere tilbage i tiden har været præget af høj ledighed, har man foretaget supplerende beregninger til belysning af dette spørgsmål.

For *landkommunernes* vedkommende har man beregnet den gennemsnitlige reducerede ledighed for arbejdsmændene i perioden 1. 10. 1948-30. 9. 1951. Denne beregning viser, at blandt de landkommuner, der — på grundlag af ledighedsoplysningerne for treårsperioden 1. 10. 1951-30. 9. 1954 - kan udpeges som arbejdsløshedsøer, er der kun ganske få, der i den forudgående treårsperiode ikke fremtræder som arbejdsløshedsø.

Den tilsvarende beregning for *byerne* viser, at der heller ikke er indtruffet nævneværdige forskydninger i den gruppe af bykommuner, der må karakteriseres som arbejdsløshedsøer. Det må dog fremhæves, at Vejle ikke i den forudgående treårsperiode har været præget af særlig høj ledighed.

Det må fremhæves, at de her udskilte grupper af jyske kommuner ikke nødvendigvis repræsenterer dem, hvor der kan siges at foreligge stærkest behov for nedbringelse af ledigheden. Som kriterier er her alene anvendt et meget snævert talmateriale, hvis usikkerhed og begrænsede gyldighed er berørt ovenfor. *Nærmere undersøgelser*, hvorved der inddrages diverse supplerende materiale - vedrørende erhvervsstruktur og meget andet — vil være påkrævet, før man med sikkerhed kan sige at have udskilt en gruppe kommuner, hvor foranstaltninger mod høj ledighed er *mest påkrævet*, for slet ikke at tale om med sikkerhed at have indrangeret den i den *bedst mulige prioritetsorden*.

Man kan dog nok med rette hævde, at det vil være rimeligt *blandt de her udskilte 14 byer og 30 landkommuner at udvælge de få kommuner, som man først vil undersøge nærmere* *) med henblik på eventuelt at inddrage disse først under aktioner mod arbejdsløshedsø-problemet.

Under sådanne nærmere - med lokal bistand foretagne - undersøgelser vil det vel kunne vise sig, at nogle af de her ved ret enkle og snævre kriterier udskilte kommuner ikke hører hjemme i første-prioritetsgruppen eller er fejlagtigt placeret i rækkefølgen *inden for* denne. Da der på forhånd må siges at være en ret stor sandsynlighed for sådanne fejl, må man rejse spørgsmålet, om

- * det ikke vil være mest hensigtsmæssigt at *starte hele aktionen mod arbejdsløshedsø-problemet* ved at sætte ind med sine bestræbelser inden for 2-3 af de i denne forbindelse vigtigste områder for de offentlige amtsarbejdsanvisningskontorer, det vil *frem for alt* sige *Ålborg og Hjørring og desuden Horsens og Randers*, jfr. omstående oversigt.

*) Ikke mindst ved kontakt med de lokale myndigheder, derunder pågældende offentlige arbejdsanvisningskontorer.

Tabel 3.

Udvalgte jyske byer og landkommuner med særlig høj ledighed.

Amtsanvisningskontor	Antal byer	Antal land- komm.	Antal kommuner ialt
Hjørring	2	12	14
Ålborg	4	12	16
Thisted	1	1	2
Randers	1	2	3
Viborg	1	1	2
Horsens	3	1	4
Esbjerg	1	1	2
Vejle	1		1
	14	30	44

Det må da overlades til nærmere undersøgelser på stedet, hvilke kommuner - inden for disse kontorområder - der skal sættes ind overfor først.

Det vil da utvivlsomt vise sig, at bestræbelserne for at nedbringe ledigheden i een særlig ledighedsramt kommune *ofte bør udfoldes i andre byer eller landkommuner (i nærheden) end i selve den ledighedsramte kommune.*

UNDERBILAG I

Den geografiske fordeling af ledigheden blandt arbejdsmændene 1951-54.
(reduceret *procenttal* pr. ultimo hver måned).

	6 mdrs. gnst.						12 mdrs. gnst.			3 års gnst. (1951/54)		
	Vinter (okt-mar)			Sommer (apr-sept)			(okt-sept)			6	6	6
	53/54	52/53	51/52	53/54	52/53	51/52	53/54	52/53	51/52	vinter- mdr. (okt-mar)	sommer- mdr. (apr-sept)	året (okt-sept)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Øerne (excl. hovedstad)												
Byer	9.8	10.7	9.0	1.6	2.2	3.8	5.7	6.4	6.4	9.8	2.5	6.2
Landkommuner	11.2	10.8	8.2	1.4	1.3	2.1	6.3	6.0	5.2	10.1	1.6	5.8
Ialt	10.6	10.7	8.5	1.5	1.7	2.7	6.0	6.2	5.6	10.0	2.0	5.9
Jylland ialt:												
Byer	14.1	15.4	14.2	3.2	5.4	7.0	8.6	10.4	10.6	14.6	5.2	9.9
Landkommuner	20.3	18.9	17.7	1.9	2.4	2.8	11.1	10.6	10.2	19.0	2.4	10.6
Ialt	17.4	17.3	16.1	2.5	3.8	4.7	10.0	10.6	10.4	16.9	3.7	10.3
Heraf Nordjylland:												
Byer	16.3	17.2	15.6	4.1	7.3	7.9	10.2	12.2	11.8	16.4	6.4	11.4
Landkommuner	25.3	27.2	26.1	2.7	3.8	4.6	14.0	15.5	15.4	26.2	3.7	15.0
Ialt	21.2	22.7	22.0	3.3	5.4	6.3	12.2	14.0	14.2	22.0	4.9	13.5
Hele landet:												
Hovedstaden_____	6.3	8.7	7.9	1.4	3.8	5.1	3.8	6.2	6.5	7.7	3.4	5.5
Provinsbyerne_____	12.5	13.6	12.2	2.6	4.2	5.8	7.6	8.9	9.0	12.8	4.2	8.5
Landkommuner	15.8	15.3	13.5	1.7	1.9	2.4	8.8	8.6	8.0	14.9	2.0	8.5
Ialt	12.3	13.0	11.6	1.9	3.1	4.2	7.1	8.0	7.9	12.3	3.1	7.7

*) Tallene for september 1954 forelå ikke ved udarbejdelsen af nærværende betænkning, hvorfor augusttallene s. å. er tillagt dobbelt værdi i beregningerne.

UNDERBILAG II

Jyske provinsbyer ordnet efter faldende ledighedsprocent 1951—54 *).

By	Folketal nov. 50	Ks. medl marts 1954	Gnsnt. ledigh.		Gennemsnitlig ledighed				
			51/54		okt./sept. 12 mdr.		apr/sep 6 mdr		okt/mrt 6 mdr
			%	antal	53/54	52/53	51/52	52/54 %	51/52-53/54 %
1 Silkeborg	23.372	1113	16,0	179	14,1	15,5	18,4	7,4	24,7
2 Hjørring	14.093	788	15,0	124	12,6	16,2	16,3	7,8	22,3
3 Løgstør	3.187	213	14,4	31	10,3	15,0	18,0	5,0	24,2
4 Randers	40.098	2385	14,2	352	14,0	14,7	13,9	8,8	19,7
5 Ålborg	79.806	6398	13,3	849	11,4	14,6	14,0	8,4	18,5
6 Horsens	35.898	2196	12,4	281	10,0	13,2	14,0	7,9	16,9
7 Brønderslev	8.038	556	12,1	67	9,5	12,4	14,4	4,5	19,8
8 Vejle	29.448	1902	12,0	225	10,2	11,7	14,1	7,5	16,5
9 Skanderborg	5.091	219	11,6	25	12,8	9,7	12,4	6,3	17,3
<i>Nordjyske byer **)</i>									
10 Nibe	2.461	189	11,1	21	9,0	11,8	12,6	5,5	17,0
11 Nykøbing M.	9.187	615	11,1	68	11,2	13,6	8,6	8,2	14,1
÷12 Mariager	1.398	60	10,9	7	11,7	11,5	9,5	3,3	19,1
13 Viborg	21.522	933	10,5	99	10,8	10,9	9,9	5,1	16,0
÷14 Skive	14.497	919	10,3	94	7,0	11,1	12,7	3,9	-16,7
÷15 Løgumkl	1.793	118	10,3	12	11,9	8,5	10,5	1,1	19,4
16 Esbjerg	48.205	4203	10,1	419	8,8	10,9	10,5	4,7	15,4
<i>Jyske byer **)</i>									
÷17 Hobro	8.315	542	9,8	55	10,5	9,5	9,5	2,8	16,9
18 Nr. Sundby	8.872	816	9,8	79	8,7	10,3	10,4	6,5	13,2
÷19 Lemvig	5.556	394	9,7	36	6,9	10,6	11,7	3,1	17,7
÷20 Thisted	9.155	448	9,6	45	11,4	9,7	7,8	3,5	15,8
÷21 Holstebro	14.711	880	8,9	77	8,8	7,8	10,1	2,7	15,1
<i>Alle landets byer **)</i>									
22 Århus	116.167	7246	8,5	615	7,1	8,8	9,6	5,6	11,5
23 Åbenrå	13.017	806	8,3	66	6,7	8,7	9,4	3,7	12,8
24 Herning	19.439	920	8,0	74	9,6	8,2	6,1	1,5	14,3
25 Sæby	3.464	196	8,0	15	8,4	10,3	5,2	2,4	13,4
26 Ribe	7.219	382	7,9	29	8,1	7,9	7,8	3,2	12,6
27 Kolding	31.017	2012	7,7	148	5,2	7,9	9,9	3,7	11,6
28 Sønderborg	16.204	885	7,7	68	4,5	8,5	10,2	3,9	11,6
29 Højer	1.410	52	7,6	4	11,5	3,7	7,7	1,3	12,1

*) Reduceret ledighedsprocent bl. *arbejdsmænd* ultimo hver måned $\frac{1}{10}$ 1951 - $\frac{30}{9}$ 1954. (Aug. 1954 tillagt dobbelt vægt, jfr. noten til underbilag I.)

**) De markerede liniemellemrum angiver de enkelte jyske provinsbyers placering i forhold til ledigheden i henholdsvis de nordjyske, samtlige jyske og samtlige landets byer, jfr. iøvrigt underbilag I.

Anm. Byer, hvis ledighedsprocent i de 3 sommerhalvår 1952-54 (18 mdr.) gennemsnitlig er lavere end gennemsnittet for alle landets provinsbyer i samme tidsrum, nemlig 4,2 % - jfr. underbilag I - er markeret med —.

UNDERBILAG II, fortsat.

	Folketal nov. 50	Ks. medl. marts 1954	Gnsnt. ledigh.			Gennemsnitlig ledighed				
			51 54		53/54 %	okt./sept. 12 mdr.		apr/sep 6 mdr		okt/mrt 6 mdr
			‰	antal		52/53 ‰	51/52 %	52/54 %	51/52-53/54 %	
30 Tønder	7.031	326	7,5	25	9,5	8,0	5,1	3,5	11,5	
31 Ringkøbing	4.638	231	7,3	17	6,5	7,6	7,9	1,3	13,4	
32 Haderslev	18.276	1045	7,0	74	6,5	7,5	7,1	1,9	12,2	
33 Frederikshv.	18.394	1327	6,6	86	6,0	6,9	6,8	2,5	10,7	
34 Grenå	8.186	348	6,6	23	6,3	5,9	7,5	2,1	10,8	
35 Varde	8.290	631	5,5	34	5,1	6,6	4,7	1,9	9,0	
36 Chr.feld	769	11	5,4	1	9,1	7,1	—	—	10,5	
37 Struer	7.492	560	5,3	30	6,3	5,7	4,0	2,8	7,9	
38 Fredericia ..	25.981	1680	5,0	84	4,0	5,8	5,3	1,7	8,3	
39 Ebeltoft	2.167	146	3,9	5	1,4	4,5	5,7	1,4	6,7	
40 Skagen	8.020	649	3,0	18	2,6	2,8	3,5	1,3	4,7	
41 Nordborg ..	1.324	93	2,8	2	2,2	3,4	2,8	1,6	4,6	
42 Aug.borg	1.614	78	2,7	2	2,6	2,7	2,8	0,9	4,0	

UNDERBILAG III A

Jyske landkommuner *) med særlig høj ledighed 1951–54 **) (ordnet efter faldende ledighedsprocent).

Amt	Nr.	Kommune	Folke- tal	Antal ks. medl. »Va 54 **)	Gnsnt. ledighed 1951-54		Gennemsnitlig ledighed			
					‰	abs.	okt./sept. (12 mdr.)		apr/sept. (6 mdr.)	
					53/54	52/53	51/52	52/54		
Hjørring	1	Jetsmark4901	509	29,7	151	31,4	29,9	27,7	10,4
Ålborg	2	Hals3229	253	28,1	69	30,1	30,2	24,0	11,6
	3	Hadsund7534	473	26,0	124	25,5	28,8	23,6	10,9
	4	Sdr. og N. Konger- slev-Komdrup2342	221	25,0	54	21,9	27,9	25,1	6,6
	5	Lovns-Alstrup1301	93	24,7	22	19,3	27,5	27,3	6,7
Hjørring	6	Vedsted1472	86	24,1	23	21,9	28,6	21,9	7,5
	7	Saltum-Hune2772	180	22,5	40	22,6	23,2	21,7	7,3

*) Tabellen omfatter alle jyske landkommuner, der 1951/54 gennemsnitligt havde højere ledighedsprocent end gennemsnittet for Nordjyllands landkommuner (d. v. s. 15,0%, jfr. bilag I). Ledigheds- og medlemstal.

**) Reduceret ledighedsprocent blandt *arbejdsmænd* ultimo hver måned 1. okt. 1951 til 30. sept. 1954 (august 1954 tillagt dobbelt værdi, jfr. noten til underbilag I).

***) Kun medlemmer af arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse.

UNDERBILAG III A fortsat.

Amt	Nr.	Kommune	Folke- tal 7/11 50	Antal ks. mdl. 31/3 54	Gnsnt. ledighed 1951/54		Gennemsnitlig ledighed			
					o o	abs.	okt./sept. (12 mdr.)		apr/sept (6 mdr.)	
							53/54 %	52/53 0; 0	51/52 %	52/54 %
Ålborg	8	Astrup-Storarden	3265	238	22,5	54	19,1	20,3	28,2	8,7
Tønder	9	Rømø	703	41	22,4	10	19,5	24,4	23,4	7,4
Ålborg	10	Sebber	667	68	21,2	13	20,6	20,6	22,4	7,7
	11	Mov.	2350	252	21,1	53	20,6	20,2	22,4	3,1
Hjørring	12	O. Svenstrup	930	39	21,1	8	20,5	21,6	21,2	5,3
	13	Børglum-Furreby	3250	216	20,9	45	19,2	21,2	22,3	7,1
Ålborg	14	Ulstrup	1662	86	20,5	17	22,1	18,8	20,7	4,4
Viborg	15	Engesvang	1804	185	20,0	37	22,2	18,7	19,2	3,8
Hjørring	16	Brovst	4005	282	19,6	55	19,0	17,1	22,8	4,6
Ålborg	17	Rostrup	1104	35	19,5	7	15,7	19,4	23,5	1,9
Hjørring	18	Tårs	3872	189	19,2	38	16,9	20,9	19,8	3,7
Thisted	19	Ræhr-Hansted-Vigsø ..	1457	91	19,1	19	16,5	25,2	15,5	10,8
Ringkøb.	20	Estvad-Rønbjerg	1097	67	19,1	13	20,9	17,9	18,5	6,0
Hjørring	21	Rubjerg-Mårup	1084	64	18,9	13	17,2	18,8	20,6	3,4
Viborg	22	Thise	699	31	18,9	5	19,4	18,5	18,9	5,8
Hjørring	23	Tolstrup-Stenum	1857	65	18,8	12	20,0	17,9	18,5	4,1
	24	Torslev (Dr.H.)	3412	172	18,8	33	19,2	17,3	19,8	4,5
Ålborg	25	Sulsted-Aistrup	4014	273	18,4	50	15,2	19,6	20,5	3,5
Hjørring	26	Vrensted-Thise	2514	111	18,3	20	16,2	20,0	18,6	4,5
	27	Torslev (Han H.)	1136	63	18,0	11	15,9	16,9	21,1	1,7
Ringkøb.	28	Vandborg-Ferring	1118	84	17,9	15	20,3	12,9	20,5	4,8
Hjørring	29	Jelstrup-Lyngby	1094	43	17,8	7	16,3	20,0	17,1	2,5
Thisted	30	Kjettrup-Gøttrup	1697	57	17,8	11	17,6	19,7	16,1	1,7
Viborg	31	Hersom-V. Bjerregrav	857	28	17,7	4	14,3	16,0	22,7	3,9
Ringkøb.	32	Fjaltring-Trans	744	38	17,7	7	18,4	16,2	18,4	8,0
Ålborg	33	Brorstrup-Haverslev	1484	57	17,7	10	18,4	17,2	17,6	-
Hjørring	34	Hellevad-Ørum	2565	126	17,6	24	19,1	17,8	15,8	3,2
Ålborg	35	Ulsted	1730	102	17,6	18	14,7	17,8	20,2	3,0
Hjørring	36	Lerup-Tranum	1658	92	17,4	16	18,5	13,2	20,5	4,5
Thisted	37	Ljørslev-Ørding	1016	54	17,3	10	20,4	18,3	13,1	5,8
Ålborg	38	Als	2550	175	17,3	31	18,3	17,9	15,6	4,3
	39	V. Hassing-Ø. Hassing	4082	273	16,9	48	15,7	17,3	17,6	3,5
Hjørring	40	Bindeslev	1855	75	16,9	13	14,7	17,5	18,5	2,9
Viborg	41	Lime	1071	55	16,8	10	10,9	19,7	19,7	1,9
Ringkøb.	42	Sdr. Nissum	1246	76	16,7	13	18,4	11,8	19,«	4,9
	43	Lyhne	664	4	16,7	1	25,0	25,0	-	-
	44	Grove	910	4	16,7	1	25,0	25,0	-	-
Ålborg	45	Åby-Biersted	3983	309	16,7	51	16,0	11,4	22,6	2,5
Ringkøb.	46	Sdr. Bork-Nr. Bork.	1178	31	16,6	5	12,9	18,2	18,7	2,1
Hjørring	47	Albæk	2817	143	16,6	24	15,0	13,9	21,0	3,7
Ribe	48	Nordby	2138	98	16,5	17	16,3	19,6	13,5	4,6
Hjørring	49	Gjøl	954	47	16,5	8	18,1	15,2	16,3	4,4

UNDERBILAG III A fortsat.

Amt	Nr.	Kommune	Folke- tal 7/11 50	Antal ks.	Gnsnt ledighed		Gennemsnitlig ledighed			
					1951/54		okt./sept. (12 mdr.)		apr./sept. (6 mdr.)	
					%	at	53/54 %	52/53 %	51/52 %	52/54 %
Thisted	50	Flade-Sdr. Dråby	1033	76	16,4	13	18,4	15,9	14,8	6,8
	51	Øsløs-Vesløs-Arup . . .	1754	78	16,3	11	17,9	16,7	14,3	3,9
Viborg	52	Kragelund	1071	79	16,3	12	15,2	16,2	17,6	3,5
Ribe	53	Seem	871	39	16,3	6	15,4	14,7	18,9	3,6
Åbenrå	54	Hellevad	1147	42	16,3	7	21,4	19,1	8,3	3,6
Ålborg	55	Buderup-Gravlev	2689	169	16,3	27	17,1	16,7	15,1	6,3
	56	Skibsted-Lyngby	1761	101	16,2	15	12,9	17,2	18,4	3,5
Vejle	57	Givskud	1203	41	16,1	6	14,6	16,7	17,1	3,6
Ribe	58	Verst-Bække	2496	128	15,9	20	18,8	16,7	12,2	3,5
Ålborg	59	Vilsted-Vindblæs	1212	56	15,9	9	14,3	16,4	17,0	3,1
Randers	60	Gjesing-Nørager	1801	153	15,8	24	20,3	11,5	15,6	3,0
Hjørring	61	Jngstrup-Hjermitsev- Alstrup	2106	106	15,8	17	16,1	14,3	17,1	4,7
	Thisted	62	Tømmerby-Lild	1810	73	15,7	11	13,7	17,6	15,7
	63	Snedsted	1859	100	15,7	15	13,0	20,2	13,8	3,8
Hjørring	64	Tversted-Uggerby	2446	110	15,7	16	13,6	16,7	16,9	2,4
Thisted	65	Fjerritslev	2541	130	15,6	20	14,6	14,5	17,6	4,4
Viborg	66	Lem-Vejby	1238	64	15,5	10	12,5	18,5	15,4	5,2
Hjørring	67	Dronninglund	9553	564	15,5	89	14,0	17,8	14,7	3,4
Ålborg	68	Ullits-Foulum	893	29	15,4	4	10,4	17,2	18,5	3,5
	69	Næsborg-Salling- Oudrup	1663	86	15,4	13	12,2	17,4	16,5	3,5
Skanderb.	70	Skanderup-Stilling	2994	162	15,3	26	14,8	13,3	17,8	6,7
-	71	Klovborg-Thyrsting . . .	1597	52	15,3	8	17,3	17,0	11,5	2,7
Ålborg	72	Horsens-Hammer	3574	140	15,3	21	13,5	13,8	18,7	3,2
	73	St. Aistrup	297	9	15,3	2	16,7	12,5	16,7	-
Tønder	74	Højrup	1031	58	15,1	9	17,2	14,8	13,3	2,9
Randers	75	Mørke	1967	154	15,1	22	13,0	14,7	17,5	2,9
Ålborg	76	V. Hornum-Hyllebjerg- Flejsborg	1375	61	15,1	9	11,5	16,9	17,0	1,2
	Hjørring	77	Vrå-Em	3082	157	15,1	23	13,4	19,6	12,3

Jyske landkommuner *) med særlig høj ledighed 1951-54 **) (ordnet efter faldende ledighedsprocent samt efter absolut antal ledige).

Amt	Nr.	Kommune	Gennemsnit 1951 - 1954					
			50 ledige og derover		20-49 ledige		under 20 ledige	
			%	antal	%	antal	%	antal
Hjørring	1	Jetsmark	29,7	151				
Ålborg	2	Hals	28,1	69				
	3	Hadsund	26,0	124				
	4	Sdr. og Nr. Kongerslev-Komdrup	25,0	54				
	5	Lovns-Alstrup			24,7	22		
Hjørring	6	Vedsted			24,1	23		
	7	Saltum-Hune			22,5	40		
Ålborg	8	Astrup-Storarden	22,5	54				
Tønder	9	Rømø					22,4	10
Ålborg	10	Sebber					21,2	13
	11	Mov	21,1	53				
Hjørring	12	0. Svenstrup					21,1	8
	13	Børglum-Furreby			20,9	45		
Ålborg	14	Ulstrup					20,5	17
Viborg	15	Engesvang			20,0	37		
Hjørring	16	Brovst	19,6	55				
Ålborg	17	Rostrup					19,5	7
Hjørring	18	Tårs			19,2	38		
Thisted	19	Ræhr-Hansted-Vigsø					19,1	19
Ringkøb.	20	Estvad-Rønbjerg					19,1	13
Hjørring	21	Rubjerg-Mårup					18,9	13
Viborg	22	Thise					18,9	5
Hjørring	23	Tolstrup-Stenum					18,8	12
	24	Torslev (Dr. H.)			18,8	33		
Ålborg	25	Sulsted-Aistrup	18,4	50				
Hjørring	26	Vrensted-Thise			18,3	20		
	27	Torslev (Han. H.)					18,0	11
Ringkøb.	28	Vandborg-Ferring					17,9	15
Hjørring	29	Jelstrup-Lyngby					17,8	7
Thisted	30	Kjettrup-Gøttrup					17,8	11
Viborg	31	Hersom-V. Bjerregrav					17,7	4
Ringkøb.	32	Fjaltring-Trans					17,7	7
Ålborg	33	Brorstrup-Haverslev					17,7	10
Hjørring	34	Hellevad-Ørum			17,6	24		
Ålborg	35	Ulsted					17,6	18

*) Se note *) til underbilag III A.

**) Se note **) til underbilag III A.

UNDERBILAG III B fortsat.

Amt	Nr.	Kommune	Gennemsnit 1951 - 1954					
			50 ledige og derover		20-49 ledige		under 20 ledige	
			%	antal	%	antal	%	antal
Hjørring	36	Lerup-Tranum					17,4	16
Thisted	37	Ljørslev-Ørding					17,3	10
Ålborg	38	Als			17,3	31		
	39	V. Hassing-Ø. Hassing			16,9	48		
Hjørring	40	Bindslev					16,9	13
Viborg	41	Lime					16,8	10
Ringkøb.	42	Sdr. Nissum					16,7	13
	43	Lyhne					16,7	1
	44	Grove					16,7	1
Ålborg	45	Åby-Biersted	16,7	51				
Ringkøb.	46	Sdr. Bork-Nr. Bork					16,6	5
Hjørring	47	Albæk			16,6	24		
Ribe	48	Nordby					16,5	17
Hjørring	49	Gjøl					16,5	8
Thisted	50	Flade-Sdr. Dråby					16,4	13
	51	Øsløs-Vesløs-Arup					16,3	11
Viborg	52	Kragelund					16,3	12
Ribe	53	Seem					16,3	6
Åbenrå	54	Hellevad					16,3	7
Ålborg	55	Buderup-Gravlev			16,3	27		
	56	Skibsted-Lyngby					16,2	15
Vejle	57	Givskud					16,1	6
Ribe	58	Verst-Bække			15,9	20		
Ålborg	59	Vilsted-Vindblæs					15,9	9
Randers	60	Gjesing-Nørager			15,8	24		
Hjørring	61	Ingstrup-Hjermtslev- Alstrup					15,8	17
	Thisted	62	Tømmerby-Lild					15,7
63		Snedsted					15,7	15
Hjørring	64	Tversted-Uggerby					15,7	16
Thisted	65	Fjerritslev			15,6	20		
Viborg	66	Lem-Vejby					15,5	10
Hjørring	67	Dronninglund	15,5	89				
	68	Ullits-Foulum					15,4	4
Ålborg	69	Næsborg-Salling-Oudrup					15,4	13
	70	Skanderup-Stilling			15,3	26		
Skanderb.	71	Klovborg-Thyrsting					15,3	8
	72	Horsens-Hammer			15,3	21		
Ålborg	73	St. Aistrup					15,3	2
	74	Højrup					15,1	9
Tønder	75	Mørke			15,1	22		
Randers	76	V. Hornum-Hyllebjerg- Ålborg					15,1	9
Hjørring	77	Vrå-Em			15,1	23		

Referat af de af arbejdsdepartementet foretagne undersøgelser vedrørende de særlig ledighedsramte områder i landet.

I løbet af sommeren og efteråret 1949 har arbejdsdepartementet foretaget undersøgelser af ledigheds- og beskæftigelsesforholdene i et mindre antal provinsbyer og landkommuner, udvalgt blandt dem, der i efterkrigsperioden har været karakteriseret ved særlig høj ledighed. Formålet med undersøgelserne var først og fremmest at udfinde årsagerne til, at ledigheden særlig koncentrerer på visse egne, således at man derigennem kunne skaffe sig et grundlag for overvejelser over, hvordan man kunne sætte ind mod disse såkaldte arbejdsløshedsøer.

Man fandt det hensigtsmæssigt til supplerung af det nævnte udvalg af kommuner med særlig høj ledighed (alle beliggende i Jylland) at inddrage også et antal kommuner med særlig lav ledighed i undersøgelsen; til dette formål udvalgte en række provinsbyer i Jylland og på øerne.

Da arbejdsløshedsøerne først og fremmest er karakteriseret ved en særlig høj ledighed blandt arbejdsmændene, har man ved undersøgelserne af kommunerne med høj ledighed koncentreret sig navnlig om arbejdsmændenes ledigheds- og beskæftigelsesforhold.

Undersøgelserne er iøvrigt foretaget på den måde, at repræsentanter for arbejdsdepartementet har opholdt sig nogle dage i hver af de udvalgte kommuner for ved gennemgang af forskelligt materiale beroende i det stedlige offentlige arbejdsanvisningskontor, i arbejdsløsheds-kasserne etc. samt ved samtaler med de stedlige myndigheder, med erhvervsrepræsentanter, med arbejderne o. s. fr., at danne sig et fuldstændigt billede af ledigheds- og beskæftigelsesforholdene.

De undersøgte kommuner med høj ledighed er: byerne Hjørring, Silkeborg, Skive, Ålborg, Nr. Sundby, Randers, Esbjerg og Kolding samt landkommunerne: Jetsmark, Vamdrup, Hoptrup og Hammel-Voldby-Søby.

De undersøgte kommuner med lav ledighed er: byerne Herning, Fredericia, Sønderborg, Odense, Helsingør, Hillerød, Roskilde, Holbæk og Nykøbing F.

Undersøgelserne synes at tyde på, at den relativt høje ledighed i arbejdsløshedsøerne *ikke*, som almindelig antaget, er fremkaldt af en særlig stor tilvandring til disse områder under krigen. I hvert fald har undersøgelserne gjort det klart, at

tilvandring under krigen er af langt mindre betydning for arbejdsløshedsøernes opståen end antaget. Blandt de undersøgte byer synes det således givet, at Ålborg, Nr. Sundby og Hjørring også i 1930'erne til en vis grad var arbejdsløshedsøer; blandt de undersøgte landkommuner gælder noget tilsvarende om Jetsmark.

I Ålborg, Nr. Sundby og Hjørring har udviklingslinien øjensynlig været den, at der efter en stærk, men midlertidig stigning i efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft under krigen, der kun i mindre omfang har skabt forøget tilvandring til disse byer, nu efter visse overgangsvanskeligheder i de første to efterkrigsår er ved at ske en tilbagevenden til en ligevægtstilstand af lignende art som den, der herskede i 1930'erne, karakteriseret ved et overskud af arbejdskraft i forhold til det øvrige land.

At Storålborg således allerede fra 1930'erne har haft et særligt ledighedsproblem kan for så vidt forbavse, som erhvervsstatistikken viser, at byområdet i samme tidsrum har været underkastet en stærk erhvervs-mæssig udvikling. Der er imidlertid øjensynlig sket den relativt svageste stigning i de industrier, der fortrinsvis beskæftiger arbejdsmænd, nemlig cementindustrien og jern- og metalindustrien. Beskæftigelsen inden for cementindustrien faldt således f. eks. fra 1925 til 1935 med godt 700 (dette skyldtes dog hovedsagelig nedlæggelsen af en større cementfabrik i Nr. Sundby og ramte således hovedsagelig beskæftigelsen i Nr. Sundby og Sundby-Hvorup kommune) og har fra 1935 holdt sig omtrent konstant; beskæftigelsen ved skibsværftet, den største virksomhed inden for jern- og metalindustrien, har i samme tidsrum været faldende. Når der må næres nogen skepsis over for formodningen om, at erhvervsudviklingen inden for byområdet uden særlige foranstaltninger vil kunne løse problemet inden for en lidt længere årrække, skyldes det bl. a., at man i de kommende år må forudse en betydelig tilvandring af ufaglært arbejdskraft fra de stærkt ledighedsramte nordjyske landkommuner, hvoraf Jetsmark er den værst ramte, jfr. nedenfor. I Hjørring er hovedårsagen til ledighedsproblemet utvivlsomt at søge i et stagnerende eller relativt faldende industri-erhverv samt i en relativ stor tilvandring fra oplandet.

For de andre byer og områdets vedkommende har der ikke kunnet fremskaffes statistiske oplysninger om førkrigsledigheden. Det må imidlertid antages, at der i byerne *Randers*, *Silkeborg* og *Skive* er tale om samme udviklingslinie som i Storålborg og Hjørring, omend måske i afdæmpet form, d. v. s. at et allerede i 1930'erne bestående ledighedsproblem blot midlertidig er blevet skjult af krigstidens ekstraordinære efterspørgsel efter arbejdskraft; det samme kan formentlig også anføres for de undersøgte landkommuner.

Antallet af arbejdsmænd i *Randers* har i mange år kun været svagt stigende; når der desuagtet foreligger et langvarigt ledighedsproblem, skyldes det bl. a. tendens til stagnation inden for industrien, hvor den indtrufne relativt ringe stigning i beskæftigelsen iøvrigt i første række har omfattet kvinder og faglærte arbejdere. Samtidig har den stigende konkurrence fra Århus og Ålborg ført til en

relativ tilbagegang i trafikken på havnen og inden for handelen, herunder navnlig en gros-handelen, og dermed til stagnation eller nedgang i efterspørgslen efter arbejdsmands-arbejdskraft inden for disse for den samlede arbejdsmandsbeskæftigelse meget betydende erhverv.

Udviklingslinien i *Skive* synes at have været af delvis samme karakter som i *Randers*; dog må fremtidsudsigterne antages at tegne sig noget lysere end i denne by. Der forefindes således i *Skive* to store projekter bestående i flytningen af stationen og udvidelsen af havnen; iværksættelsen af disse vil dels betyde en løsning af beskæftigelsesproblemet i de førstkommende år, dels - forventer man på stedet — føre til varige udvidelser samt nyanlæg inden for byens handel og industri, således at beskæftigelsesproblemet også skulle løses på længere sigt. Disse gavnlige virkninger af de to projekter er dog formentlig genstand for nogen overvurdering; erfaringer fra andre byer viser således, at udvidelse af havn ikke i sig selv fører til en forøget tilstrømning af nye industrier eller væsentlig forøget trafik.

Silkeborg udviser ret anselig stigning i antal organiserede arbejdsmænd; en del af stigningen er dog antagelig udtryk for stigning i organisationsprocenten; industri og håndværk har vist ret stor vækst, men som for *Randers'* vedkommende er den herved skabte stigning i beskæftigelsen navnlig kommet de faglærte arbejdere og kvinderne til gode. Den, navnlig inden for tekstilindustrien stedfundne, stærke stigning i antallet af beskæftigede kvinder, der i vidt omfang tilvandler udefra, har formentlig bidraget til at forstærke tilvandringen og dermed overskudet af ufaglært arbejdskraft. I ledende kredse i byen udvises stor interesse for tilvejebringelse af nye arbejdsmandsindustrier, men der er næppe meget realitetsindhold i de indtil nu fremsatte planer.

Jetsmark kommune giver et outreret eksempel på de store vanskeligheder, som beskæftigelsen af arbejdsmænd i landkommuner med nærmest stillestående erhvervsliv frembyder, når de af krigstidens særlige forhold affødte mange ekstraordinære jordarbejder og erstatningsvareproduktioner (herunder navnlig tørveproduktionen) er svundet stærkt i omfang, og landbrugets arbejdskraftforbrug samtidig viser nedadgående tendens. Disse for beskæftigelsen udslaggivende faktorer går i mere åfdæmpet form igen i *Hammel-Voldby-Søby* og *Hoptrup* kommuner. Når problemet har antaget en særlig alvorlig karakter i *Jetsmark*, hænger det sammen med, at tørveindustrien, der ikke alene under krigen, men også før denne har været den absolut dominerende beskæftigelsesfaktor, nu, først og fremmest som følge af mangel på de nødvendige råstofforekomster, har måttet indskrænke produktion og *beskæftigelse* ganske væsentligt.

Vamdrup er et ganske specielt tilfælde. *Vamdrup* by var indtil 1920 grænsestation og havde derfor en meget stor funktionærstab og en ret betydelig handel. Grænseændringen medfører en så drastisk indskrænkning af funktionærstaben, at handelen svinder, og at der som følge heraf opstår et meget stort boligoverskud med dertil svarende meget lave huslejer, hvilke til stadighed har trukket navnlig

arbejdsmænd og aldersrentenydere fra de omliggende landkommuner til byen; beskæftigelsesmulighederne har derfor i mange år været meget ringe. Boligoverskudet er endnu så stort, at problemet næppe kan løses ved omflytning.

I *Esbjerg og Kolding* må det nuværende ledighedsproblem antages i første række at være et specielt efterkrigstidsfænomen.

I *Esbjerg* er det havnen, der er den afgørende beskæftigelsesfaktor, og grunden til den relativt store ledighed på indeværende tidspunkt er at søge i det forhold, at trafikken på havnen efter den voldsomme nedgang under krigen af forskellige grunde endnu ikke er nået op på førkrigsstandarden. En af disse hindringer for væksten i trafikken på havnen, nemlig at der efter krigen er sket en forskydning i retning af anvendelse af større og mere dybtgående skibe, der kun vanskeligt kan besejle Esbjerg havn, må ganske vist anses for værende af ikke midlertidig karakter; det må imidlertid anses for sandsynligt, at denne mangel bliver afhjulpnet gennem en uddybning af sejløb og havn, og at iøvrigt også den stigende udenrigshandel vil medføre en stigning i trafikken på havnen og dermed en afhjælpning af ledighedsproblemet. Der må endvidere skønnes at foreligge gode muligheder for en fremtidig forøgelse af byens industrisektor, der endnu er ret lille.

Den relativt høje ledighed i *Kolding* kan føres tilbage til nedgangen i erstatningsvareproduktionen, herunder tørveproduktionen; en yderligere mindre nedgang kan også forventes i beskæftigelsen ved den ret store hørfabrik. Kolding er imidlertid en by i stærk industriel udvikling, og en betydelig del af den fra erstatningsvareproduktionen frigjorte arbejdskraft er allerede blevet opsuget af den øvrige industri; ifølge de meddelte oplysninger kan der tillige i de kommende år ventes et betydeligt antal industrielle nyanlæg og udvidelser; såfremt de opstillede forventninger indfries fuldtud, vil der endda muligvis opstå en kortvarig mangel på arbejdskraft. Beskæftigelsesproblemet i Kolding må derfor antages at være af midlertidig karakter.

II.

Undersøgelser af byer med lav ledighed synes at vise, at der består en vis sammenhæng mellem erhvervsstrukturen og ledighedens niveau. Således er det åbenbart, at i byer, hvor der - som f. eks. i Odense og Helsingør - er et relativt stort antal arbejdsmænd beskæftiget i industrielle erhverv med ringe eller ingen sæsonsvingninger, vil arbejdsmændenes ledighedsprocent af denne grund blive lavere end i byer, hvor arbejdsmændene overvejende beskæftiges ved jordarbejde o. lign.

Ved sammenligningen mellem de udvalgte arbejdsløshedsøer og de udvalgte områder med lav ledighed viser det sig, at ledigheden for *de faglærte arbejdere* ligger på et for alle områderne nogenlunde ensartet og lavt niveau; ledighedsniveauet er endda så lavt, at man til en vis grad kan tale om en mangel på fag-

lært arbejdskraft. Forskellene i ledighed inden for de to grupper af kommuner hidrører altså langt overvejende fra forskelle i *arbejdsmandenes* ledighed; men selv om arbejdsmandenes ledighed således er væsentlig mindre i områderne med lav samlet arbejdsløshed end i arbejdsløshedsøerne, er der dog intet steds tale om en så lav ledighed blandt arbejdsmandene, at man kan tale om en mangel på arbejdsmand.

Samtaler med repræsentanter for arbejdsanvisningskontorer og kommunalbestyrelser i områderne med lav ledighed har gjort det klart, at der de fleste steder skønnes at være mangel på en eller flere kategorier af faglært arbejdskraft, medens det overalt kategorisk er benægtet, at der skulle foreligge mangel på arbejdsmand.

Ved samtaler med repræsentanter for kommunalbestyrelser og anvisningskontorer i områderne med lav ledighed er det endvidere konstateret, at man ikke inden for de nærmeste år venter afgørende ændringer i de hidtidige gunstige beskæftigelsesforhold i disse områder. En undtagelse herfra danner dog *Sønderborg*, hvor de stedlige repræsentanter henviser til en forventet tilbagegang i bygge- og anlægsvirksomheder og en industrisektor i stagnation eller tilbagegang. I byer som Nykøbing F., Holbæk, Odense og Fredericia begrundes man skønnet med en henvisning til den eksisterende i erhvervsmæssig henseende alsidigt sammensatte og økonomisk velfunderede industri, der må påregnes at kunne opretholde og sandsynligvis også udvide sit hidtidige beskæftigelsesomfang, samt det store behov for udvidelser inden for bygge- og anlægsvirksomheden.

Beskæftigelsesudviklingen i Herning er på afgørende vis bestemt af den ret voldsomme udvikling inden for tekstilindustrien; i denne by forefindes ikke alene som i byerne Nykøbing F., Odense og Fredericia en betydelig investeringsevne, men tilsyneladende også en meget stor investeringslyst. I Helsingør, Hillerød og Roskilde er fremtidsbilledet mindre klart, man forventer nærmest en stagnation eller måske snarere en afdæmpning af den hidtidige fremgang i beskæftigelsen, navnlig for så vidt angår arbejdsmandene; man kan imidlertid ikke pege på nogen faktor, der sandsynliggør en fremtidig alvorlig forværring af beskæftigelsesforholdene.

Samtalerne har iøvrigt gjort det klart, at alle interesserede parter i områderne med lav ledighed stiller sig absolut afvisende over for tanken om, at der til disse områder skulle overføres arbejdsmand fra egne med stor ledighed.

III.

Som oven for omtalt kan man i hovedparten af de undersøgte byer og landkommuner med høj ledighed ikke øjne nogen bedring i ledigheds- og beskæftigelsesforholdene for arbejdsmandene i de kommende år. En virkelig og varig forbedring af beskæftigelsesforholdene vil kræve en udvidelse af de pågældende

områdets erhvervsliv, herunder navnlig industrien, som langt overstiger den hidtil gennemførte. Områderne frembyder i mange tilfælde (nemlig når bortses fra Ålborg-Nr. Sundby, Kolding og Esbjerg) ikke særlig gunstige ydre tekniske og økonomiske betingelser for anlæg af nye virksomheder, og hverken det lokale kapitaludbud eller kapitaludbudet fra andre dele af landet viser derfor særlig stor interesse for investering i disse områder. Forholdet er iøvrigt næppe i alle tilfælde det, at der hersker særlig stor knaphed på kapital i de enkelte områder, men derimod, at denne kun i meget ringe omfang er villig til at påtage sig den risiko, der er forbundet med investering i nye virksomheder¹.

Et typisk eksempel på en sådan tilstand haves i Hjørring og Jetsmark kommuner, hvor erhvervs- og navnlig bankkredse ret utvetydigt gav udtryk for denne opfattelse. Samtaler med repræsentanter for erhvervene og bankerne i byerne Randers, Silkeborg og Skive har givet det indtryk, at samme forhold gør sig gældende i disse byer omend i mindre udpræget grad. Der synes at bestå en forskel mellem investeringslysten i de anførte byer og f. eks. byerne Herning, Odense og Nykøbing F., der har den særlig lave ledighed, som ikke helt kan finde sin fulde forklaring i en tilsvarende forskel i de ydre tekniske og økonomiske betingelser for anlæg af nye virksomheder.

I Randers søger man at finde veje til en forøgelse af den risikovillige kapital gennem planer om dannelsen af et særligt investeringsfond, der navnlig skal have til opgave at lette oprettelsen af nye virksomheder. Det er hensigten, at midlerne til denne fond skal tilvejebringes ved bidrag fra de lokale banker og erhvervsdrivende og evt. kommunen. I Silkeborg er der af de forskellige erhvervs- og arbejderorganisationer samt kommunen nedsat et særligt udvalg, som har til opgave at fremme udviklingen af byens erhvervsliv og derigennem beskæftigelsen, og som herunder også vil overveje mulighederne for at øge udbudet af de risikovillige kapital.

IV.

Som et led i undersøgelserne har man søgt at belyse mulighederne for *omflytning af arbejdskraften* som middel til at udligne de geografiske forskelligheder i ledigheden.

Problemet er taget op ved personlig udspørgen af de langvarigt ledige arbejdsmænd og ved samtaler med organisationerne. For alle de undersøgte områder med høj ledighed har 70-80 % af de udspurgte arbejdsmænd erklæret sig villige til at flytte andetsteds hen, såfremt der kan fremskaffes passende beskæftigelsesmulighed for dem. Omkring 20% har erklæret sig særlig bundet til det pågældende område på grund af besiddelse af eget hus, mange børn eller børn under uddannelse, på grund af høj alder etc.

De unge ikke-forsørgere viste sig ikke helt så villige til at flytte som forventet, formentlig fordi de ikke er udsat for samme økonomiske tryk som forsørgerne,

der som helhed viste stor interesse for flytning til steder med gunstigere beskæftigelsesforhold.

Som forklaring på, at arbejderne trods villighed til at flytte alligevel var forblevet på stedet anførtes ofte *vanskelighederne ved at finde bolig* andetsteds; i en del tilfælde er denne forklaring formentlig blot udtryk for, at de pågældende faktisk ikke har foretaget - eller kunnet foretage - skridt for at skaffe sig arbejde i andre egne. Boligmanglen synes ikke at være den eneste eller væsentligste hindring for en tilstrækkelig bortvandring fra de **ledighedsramte** områder, men det er klart, at mere omfattende *omflytningsforanstaltninger* vil støde på store vanskeligheder hidrørende fra boligmanglen. Sådanne foranstaltninger ville nemlig efterlade det område, der flyttes fra, med et boligoverskud, som uundgåeligt vil tiltrække folk fra andre kommuner. Mere afgørende er det dog, at der ikke uden **medvirken** fra myndigheder og organisationer i de byer, der skulle flyttes til, vil kunne skaffes boliger til den omflyttede arbejdskraft, og som oven for omtalt tyder samtaler ført i forbindelse med de her omhandlede undersøgelser på, at en sådan medvirken ikke kan forventes.

Undersøgelserne har yderligere omfattet spørgsmålet om, hvorvidt *omskolingsforanstaltninger* kan tænkes at bidrage til løsning af **ledighedsproblemet**. Man har bl. a. udspurgt arbejderne og herved konstateret, at ca. 80 % af disse er villige til at lade sig omskole under forudsætning af, *at* der i omskolingsperioden ikke sker nogen afkorting af lønnen, og *at* den pågældende ved omskolingen opnår en varig forbedring af sine beskæftigelsesmuligheder og eventuelt også sin indtjenings-evne. Det var overvejende ældre arbejdere, som - under påberåbelse af deres alder - afviste tanken om omskoling. Undersøgelsen gav iøvrigt det indtryk, at der blandt arbejdere over 40 år kun er ganske få, som opfylder de krav, der må stilles for deltagelse i omskolingskursus.

Repræsentanterne for arbejdsmændenes lokale organisationer går ind for omskolingstanken, men pointerer, at forudsætningerne for, at omskolingsforanstaltningerne skal få virkelig betydning, er, at der samtidig med omskolingen sker en tilsvarende *varig* udvidelse af arbejdsmændenes beskæftigelsesområde.

BILAG 3

Beskæftigelse af arbejdsløse i stats- og kommunale virksomheder.

Som et led i bedømmelsen af, hvorvidt staten og kommunen ved det forekomende ordinære arbejde kan beskæftige et antal af de langvarigt arbejdsløse fra arbejdsløshedsøerne, har man opstillet følgende oversigt over beskæftigelsen i det offentlige tjeneste i 1949. Tallene er uddraget af Statistiske Efterretninger 1950, nr. 20, samt af materiale i Det statistiske Departement.

Beskæftigede i statens tjeneste 1949.

	Samtlige ansatte	tjenestemænd	ialt	Heraf				
				ikke-tjenestemænd				
				heraf				
				arbejdere		kokken- og reng.-pers.		
	mænd	kvinder	mænd	kvinder				
1. Ministeriernes centralstyrelser	3100	1700	1400					
2. Andre centrale institutioner.	3700	900	2800					
3. Rets- og politivæsen, fængselsvæsen	10500	7100	3400	195	12	6	298	
4. Hær og flåde, militære institutioner m. v.	12600	3400	9200	3914	628	137	1011	
5. Statsbanerne	28400	14600	13800	10546				
6. Post- & telegrafvæsenet	17800	10400	7400	2138				
7. Toldvæsenet	3100	2100	1000	68	12	-	157	
8. Lærestalter, statsskoler, museer o. l.	4600	2400	2200	150	16	8	545	
9. Hospitalsvæsen	8200	2500	5700	42		-	-	
10. Skov- & klitvæsen, landbrugsvidensk. institutioner m. v.	4200	600	3600	2455	464	1	62	
11. Andre statsinstitutioner	7600	2000	5600	1704	45	-	755	
Tilsammen	103800	47700	56100	22389		152	2828	

Medregnet er ikke alene de egentlige tjenestemænd og fast ansatte, men også alle aspiranter og løst ansatte, kontraktansatte og regulativlønnede samt time-lønnede arbejdere. Opgørelsen giver formentlig et maksimumstal for antallet af beskæftigede i statens tjeneste, idet der for nogle kategoriers vedkommende ikke

er tale om heldagsbeskæftigede (eksempelvis er rengøringsmedhjælpere i kontorer og virksomheder medregnet), ligesom nogle af de løst ansatte kun er beskæftiget ved udførelsen af visse bestemte opgaver, således at de pågældende i nogle tilfælde kan have anden hovedbeskæftigelse uden for det offentlige tjeneste.

Af særlig interesse er antallet af ikke-tjenestemænd og blandt disse især gruppen arbejdere samt køkken- og rengøringspersonale, idet det formentlig især måtte være til disse grupper, at ledige fra arbejdsløshedsøerne ville kunne overføres. Antallet af mænd i disse grupper er omkring 20.000, i hvilket tal er medregnet såvel faglærte som ufaglærte.

Sammenfattende kan for så vidt angår ikke-tjenestemænd oplyses, at mindst halvdelen af de 56.100 er beskæftiget som håndværkere og arbejdere eller som rengøringspersonale o. l. i de forskellige statsinstitutioner og virksomheder. I statsbanerne er ca. 11.000 af denne kategori, i postvæsenet godt 2.000 ekstrabude, i hærens og marinens virksomheder ca. 5.000, hvortil kommer omkring 2.500 skovarbejdere o. l., samt arbejdere og rengøringspersonale i en lang række andre statslige virksomheder.

Af de resterende omkring 25.000 ikke-tjenestemænd er godt 10.000 kontor-medhjælpere, ekstrakontorister o. l., medens op mod 6.000 er ansat på hospitaler ved sygepleje, køkkenhjælp m. v. Hertil kommer alle aspiranter og andre ikke-tjenestemænd i næsten alle statens styrelser og institutioner.

Vedrørende beskæftigelsen i *kommunerne* kan oplyses - ligeledes for 1949 - at der i bykommunerne, omfattende ikke alene hovedstaden og købstadskommunerne, men også landkommunerne med bymæssige bebyggelser, ialt beskæftigedes 63.200 personer. Heraf var 36.500 tjenestemænd, medens de 26.700 ikke-tjenestemænd bl. a. omfatter håndværkere og arbejdere i de kommunale virksomheder, vejarbejdere o. l. samt rengøringsmedhjælpere ved de kommunale institutioner. Halvdelen af ikke-tjenestemændene og knap en trediedel af tjenestemændene var kvinder.

I *amtskommunerne* beskæftigedes ialt 10.700 personer. Langt den overvejende del var beskæftiget ved amtssygehuse o. l., nemlig 8.600 og 1.800 ved amternes vejrvesen. 2.500 var ansat i tjenestemandstillinger, medens de 8.200 var ikke-tjenestemænd, herunder bl. a. vejarbejdere o. l.

I de små landkommuner beskæftigedes ialt ca. 10.000 personer, heraf 800 ved hospitaler og alderdomshjem o. l. og 2.000 ved vejrvesen m. v.

Sammendrag.

På grundlag af de i det foregående meddelte oversigter har man foretaget nedenstående sammentælling af de beskæftigede i statens og kommunernes tjeneste.

Af samtlige beskæftigede i statens og kommunernes tjeneste i 1949, nemlig 187.700 personer er således halvdelen tjenestemænd.

	Tjeneste mænd	Ikke tjeneste mænd	Til- sammen
I Statens tjeneste	47.700	56.100	103.800
I hovedstadskommunerne	19.900	14.900	34.800
I bykommunerne	12.000	9.500	21.500
I forstads- og bymæssig bebyggede kommuner	4.600	2.300	6.900
I rene landkommuner	8.000	2.000	10.000
I amtskommuner	2.500	8.200	10.700
Tilsammen 1949	94.700	93.000	187.700

ialt 94.700, medens der af ikke-tjenestemænd beskæftigedes 93.000. Som det fremgår af det foregående, må man regne, at omkring halvdelen af ikke-tjenestemændene består af håndværkere og arbejdere samt rengøringsmedhjælpere m. v. i de offentlige virksomheder.

Vedrørende antagelse af løst ansatte arbejdere m. v. i statens tjeneste.

Fra finansministeriets 2. lønningskontor har sekretariatet modtaget følgende redegørelse for de regler, der kommer i betragtning ved antagelse af løst ansatte arbejdere m. v. i statens tjeneste:

I en del af overenskomsterne mellem fagforbundene og de forskellige statsinstitutioner er der optaget bestemmelse om, at der fortrinsvis skal antages arbejdere, der er medlem af en statsanerkendt arbejdsløshedskasse. I flere tilfælde er der anført et bestemt forbunds arbejdsløshedskasse. Ved antagelse af arbejdere, der ikke tidligere har været beskæftiget ved virksomheden, henvender virksomheden sig i sådanne tilfælde - så vidt det er kontoret bekendt - til forbundets arbejdsløshedskasse, og såfremt der herigennem anvises folk, der er egnede til arbejdet, antager man dem.

Inden for visse områder (forsvaret) findes der en centralorganisation, der omfatter samtlige fag inden for området, og denne centralorganisation anviser i reglen den nødvendige arbejdskraft.

Man kan gå ud fra, at statens virksomheder stort set antager arbejdere og håndværkere efter henvisning fra forbundene eller disses arbejdsløshedskasser. Inden for institutioner, der kun beskæftiger enkelte arbejdere, eller hvor der ikke er overenskomst med fagforbundene, finder antagelse muligvis sted på anden måde, d. v. s. ved personlig henvendelse fra de arbejdssøgende.

I flere virksomheder er der med forbundene eller tillidsmændene truffet aftale om, at arbejdere, der tidligere har været beskæftiget ved virksomheden, skal genantages efter **anciennitet**.

For kontormedhjælpernes vedkommende er der i finansministeriets regulativ af 19. 5. 1953 optaget en bestemmelse om, at antagelse af vikarer, sæsonarbej-

dere etc. bør ske efter henvendelse til den lokale afdeling af handels- og kontor-medhjælpernes arbejdsløshedskasse, således at der bliver taget hensyn til de arbejdsløshedsforsikrede kontormedhjælpere med lang arbejdsløshed. Derimod findes der ikke i regulativet bestemmelse om, at antagelse af kontorpersonale til mere varig beskæftigelse skal ske efter henvisning fra arbejdsløshedskassen.

Efter regeringens beslutning skal kontormedhjælpere, der er afskediget fra en af statens virksomheder på grund af arbejdsindskrænkning, have en **fortrinsstilling** ved antagelse andre steder i staten. Der er derfor i finansministeriets lønningskontor oprettet et kartotek over sådanne arbejdsledige kontormedhjælpere, og det er påligt statens institutioner at rette henvendelse hertil i de tilfælde, hvor der skal antages kontormedhjælpere uden tjenestemandsansættelse for øje.

Uddrag af kapitlerne V og XI i rapport om overvejelse vedr. bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

A: Uddrag af kapitel V. Arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring.

3. *Den offentlige arbejdsanvisnings struktur.*

Ifølge lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. af 27. maj 1950 omfatter den offentlige arbejdsanvisning den anvisningsvirksomhed, som udøves af *de offentlige arbejdsanvisningskontorer, de statsanerkendte arbejdsløsheds-kasser* og disses afdelinger, *de kommunale beskæftigelsesudvalg* samt *kommunalbestyrelserne*. Overordnet myndighed for denne offentlige anvisning er *arbejdsdirektoratet*.

Der findes ialt 30 offentlige anvisningskontorer jævnt fordelt over landet; der er som hovedregel oprettet et anvisningskontor i hvert amt, idet dog enkelte amter, hvor befolkningstætheden er størst, eller hvor der af andre grunde er særligt behov for arbejdsanvisning, er opdelt på flere kontorer. En del af de offentlige arbejdsanvisningskontorer har tillige oprettet filialkontorer i enkelte af de større byer inden for kontorets område. De statsanerkendte arbejdsløsheds-kasser har landet over ca. 4.000 afdelinger, afdelingsfilialer og underkontrolsteder; det er dog kun de største arbejdsløsheds-kasser, som f. eks. arbejdsmændenes og metalarbejdernes, der har afdelinger jævnt fordelt over hele landet.

Kommunale beskæftigelsesudvalg er oprettet i samtlige landets knapt 1.400 kommuner, bortset fra kommuner, hvor der findes et offentligt anvisningskontor eller en filial af et sådant.

Langt den største del af anvisningen af arbejde til de forsikrede arbejdere besørger af arbejdsløsheds-kasserne. De offentlige arbejdsanvisningskontorer - og ligeledes beskæftigelsesudvalgene og kommunalbestyrelserne, hvis anvisningsvirksomhed er af såre begrænset omfang - anviser arbejde både til de forsikrede og til de personligt tilmeldte. Anvisningskontorerne anviser i hovedsagen kun arbejdere til vask, rengøring og husgerning (deraf det relativt store antal anvisninger

til kvinder), landbrug, handel (kun byerne) og jordarbejde- og bygningsindustri; omkring halvdelen af anvisningerne til sidstnævnte erhvervsgruppe foretages i henhold til beskæftigelseslovgivningen.

Arbejdsanvisningskontorerne synes således kun i ringe grad at have kontakt med de vigtige områder af arbejdsmarkedet, som repræsenteres af erhvervene inden for industri og håndværk. Kontorerne anvisningsvirksomhed må i det hele nærmest opfattes som et supplement til den af kasserne foretagne arbejdsanvisning.

Når *arbejdsløshedskasserne* her i landet således varetager langt den største og mest betydningsfulde andel af den anvisningsvirksomhed, der findes behov for at gennemføre, skyldes det ikke alene den historiske omstændighed, at kasserne begyndte deres anvisningsvirksomhed før de offentlige anvisningskontorer, men tillige - og i første række - at kasserne i kraft af deres organisationsapparat og hertil knyttede personale oftest vil være fuldt så kvalificerede som de offentlige anvisningskontorer til at bestride anvisningen af arbejdskraft inden for pågældende arbejdsområde. Kasserne har således gennem de ovenfor nævnte ca. 4000 afdelinger, afdelingsfilialer og underkontrolsteder etableret et omfattende og efter de lokale forhold tilpasset anvisningsapparat. Kassernes funktionærer vil som oftest have et meget nøje kendskab til arbejdsbetingelser og lønforhold m. v. på de enkelte arbejdspladser, der ligger inden for det område, der omfattes af pågældende afdeling. Dette kendskab i forbindelse med en omfattende orientering i løn- og aftaleforholdene inden for faget i almindelighed giver den enkelte funktionær mulighed for at udføre en anvisningsvirksomhed, der kan tilfredsstille såvel den enkelte arbejdsgiver, der får den arbejder, som i alle henseender er bedst kvalificeret til at bestride det pågældende arbejde, som den enkelte arbejder, der opnår det arbejde, han er mest interesseret i eller bedst egnet for, til løn- og arbejdsbetingelser, der anses for tilfredsstillende. Det er tillige klart, at staten og kommunerne i kraft af den af kasserne udøvede anvisningsvirksomhed sparer meget betydelige beløb til anvisningsformål.

Der består - som naturligt er - et vist samarbejde mellem de ovenfor nævnte anvisende organer, og i dette samarbejde indtager *de offentlige anvisningskontorer* en central stilling som leder af anvisningsvirksomheden inden for kontorets område. I hvert offentligt anvisningskontor er oprettet et kartotek omfattende samtlige arbejdspløshedsforsikrede arbejdere inden for kontorets område. Ved hjælp af dette kartotek, som løbende føres å jour ved indberetninger fra de enkelte arbejdspløshedskasser, er kontoret i stand til at danne sig et overblik over den samlede bestand af forsikrede arbejdere inden for sit område, fordelt på fag og på de enkelte by- og landkommuner, og tillige over, hvor stor en del af disse arbejdergrupper, der til enhver tid er ledige. Kontoret vil her igennem på virksom måde kunne støtte arbejdspløshedskasserne og de kommunale beskæftigelsesudvalgs anvisningsvirksomhed. Kontorerne har iøvrigt herved ikke alene den opgave at søge den ledige arbejdskraft anvist, men også den at få opsporet beskæftigelsesmuligheder i til-

fælde af, at ledigheden inden for kontorets område stiger. Kontorerne er tillige blevet pålagt specielle anvisningsopgaver, som f. eks. henvisning af arbejdere til beskæftigelses- og ungdomsforanstaltninger, anvisning af arbejde til erhvervshæmmede samt erhvervsvejledning.

Arbejdsanvisningskontorerne har mulighed for at formidle overflytning af arbejdskraft fra det ene kontorområde til det andet. Der udarbejdes således til brug for kontorerne anvisningsvirksomhed ugentlige oversigter over antallet af ledige arbejdere samt over antallet af ubesatte pladser inden for de forskellige fag eller erhverv i de enkelte kontorområder. Denne del af anvisningsvirksomheden må tillægges stor betydning, da der inden for adskillige arbejdsløsheds-kasser næppe findes tilstrækkelig stor kontakt mellem de enkelte stedlige afdelinger og derfor kun relativt ringe muligheder for anvisning af arbejde til ledige arbejdere i andre områder.

De offentlige arbejdsanvisningskontorer har således først og fremmest betydning derigennem, at de varetager opgaver i forbindelse med en sådan anvisningsvirksomhed, som arbejdsløsheds-kasserne ikke har forudsætninger for at påtage sig. Der består imidlertid ikke i alle henseender et helt tilfredsstillende *samarbejde mellem anvisningskontorerne og arbejdsløsheds-kasserne*. De offentlige arbejdsanvisningskontorer vil i kraft af det nævnte kartotek over de arbejdsløshedsforsikrede arbejdere, som holdes ved lige ved løbende indberetninger fra kasserne, altid have nogenlunde fuldt kendskab til, hvor mange og hvilke arbejdere, kasserne ikke har kunnet anvise arbejde. Kontorerne får imidlertid ikke underretning om de tilfælde, hvor kasserne har været i den omvendte situation, at de ikke har kunnet besætte ledige pladser med egnet arbejdskraft. Navnlig i efterkrigstiden, hvor der inden for en del fag i kortere eller længere perioder har optrådt mangel på arbejdskraft, har det vist sig uheldigt, at der således ikke er pålagt arbejdsløsheds-kasserne indberetningspligt om de tilfælde, hvor kasserne ikke har været i stand til at imødekomme en anmodning om anvisning af arbejdskraft; man har herved været afskåret fra at udnytte det anvisningsapparat, der står til det offentliges rådighed, i tilstrækkeligt omfang til at få efterprøvet alle de muligheder, der foreligger, for at få fremskaffet den manglende arbejdskraft.

4. De gældende regler for anvisning af arbejde.

Det offentlige har i de såkaldte mønstervedtægter for henholdsvis de offentlige anvisningskontorer og arbejdsløsheds-kasserne samt i enkelte cirkulærer kun givet generelle retningslinier eller fastlagt visse hovedprincipper for den offentlige arbejdsanvisning, som ikke kan have større interesse i foreliggende sammen-

hæng *). Der findes derimod i den ovennævnte lov om arbejdsanvisning spredte bestemmelser, der - til trods for, at de næppe i første række er formuleret ud fra arbejdsmarkedspolitiske hensyn - er af principiel interesse for arbejdsanvisningen, idet de bl. a. er af betydning for den praksis, den offentlige arbejdsanvisning følger ved *anvisning af arbejde uden for fag og hjemsted*.

Af fundamental betydning for arbejdsanvisningens effektivitet er således bestemmelsen i arbejdsløshedslovens § 17, stk. 1, nr. 10, som fastslår, at der ikke kan udbetales understøttelse til en arbejder, der *uden fyldestgørende grund vægrer sig ved at overtage* et af kassens bestyrelse eller et offentligt anvisningskontor eller kommunalbestyrelsen eller det kommunale beskæftigelsesudvalg anvist *passende arbejde*.

Arbejdsanvisningen bliver herved sat i stand til i væsentligt omfang at modvirke de med ydelse af arbejdsløshedsunderstøttelse følgende bevægelighedshæmmende virkninger. Loven indeholder som supplement til den nævnte regel nærmere retningslinier for, i hvilke tilfælde en vægring ved at påtage sig et anvist arbejde må anses for uberettiget. Det kan således ikke anses for fyldestgørende grund til at vægre sig ved at overtage et anvist arbejde, at lønnen er lavere end den, pågældende har haft, når lønnen dog ikke er under den fortjeneste, der i henhold til overenskomst mellem arbejdsgivere og arbejdere er gældende for tilsvarende arbejde (§ 17, stk. 2 a). Man kan ej heller vægre sig ved at overtage et anvist arbejde under henvisning til, at arbejdet ligger udenfor pågældende fag eller faglige område, *når* der på det sted eller i det fag (faglige område), hvor arbejdet skal udføres, er trang til overførelse af arbejdskraft fra andre områder, *når* pågældende har evner og kræfter til at udføre arbejdet, og *når* hans muligheder for senere at få beskæftigelse i det fag (faglige område), som han tidligere har været beskæftiget ved, ikke forringes i væsentlig grad (§ 17, stk. 2 b).

Disse bestemmelser åbner den offentlige arbejdsanvisning mulighed for i vidt omfang at anvise ledige arbejdere arbejde uden for de pågældendes fag eller sædvanlige arbejdsområde. Arbejdsløshedsloven anerkender således principielt ikke den opdeling af arbejdsmarkedet i en række delvis lukkede arbejdsområder, som faktisk er gennemført ved de mellem arbejdsgiver- og arbejderorganisationer trufne aftaler eller udviklet gennem mange års praksis, jfr. kap. IV.

Administrationen har imidlertid ikke ment det muligt eller forsvarligt at udarbejde nærmere retningslinier for, hvorledes disse generelle bestemmelser bør anvendes i praksis. Man har kun villet tage stilling til de konkrete tvivlsspørgsmål, som måtte opstå for arbejdsanvisningen under dens virksomhed. Da de trufne af-

*) f. eks. *at* arbejdsanvisningen skal søge at skaffe arbejdsgiveren den bedst mulige arbejdskraft, og arbejderen det arbejde, hvortil han bedst egner sig, *at* anvisningen af arbejde i alle tilfælde skal ske til bestemte personer og arbejdspladser, *at* den offentlige anvisning skal være vederlagsfri og stå neutralt mellem parterne i arbejdsforholdet.

gørelser i disse konkrete tilfælde nødvendigvis vil afhænge af de til enhver tid rådende særlige forhold, er det noget vanskeligt på grundlag heraf at uddrage mere generelle retningslinier. Ved afgørelserne har man bl. a. lagt vægt på, at den arbejder, der anvises arbejde uden for sit fag eller sædvanlige arbejdsområde, har mulighed for at sikre sig en rimelig fortjeneste ved det nye arbejde og mulighed for at udføre dette på en for arbejdsgiveren tilfredsstillende måde. Et vist hensyn er også taget til forholdene inden for det fag eller arbejdsområde, hvorfra arbejderen påtænkes overført; det anses f. eks. ikke for hensigtsmæssigt at søge at overføre arbejdskraft fra et område, hvor der er opstået arbejdsløshed af ganske midlertidig eller tilfældig karakter.

Selve loven giver ikke nærmere vejledning med hensyn til, i hvilke tilfælde en vægring ved at overtage et anvist arbejde under henvisning til *afstanden* til arbejdspladsen anses for uberettiget. Der har imidlertid på dette område udviklet sig en praksis, der går ud på, at det som hovedregel ikke anses for fyldestgørende grund til at vægre sig ved at påtage sig et anvist arbejde, at arbejdspladsen ligger udenfor pågældendes hjemsted, undtagen hvor arbejderen skal gå mere end 5-6 km eller cykle mere end 10-15 km til arbejdspladsen. I tilfælde, hvor overtagelsen af det anviste arbejde forudsætter, at pågældende må skifte bopæl, vil man endvidere ofte fritage arbejderen - navnlig hvis der er tale om en forsørger - for pligten til at overtage arbejdet.

5. *Praksis med hensyn til anvisning af arbejde uden for sædvanligt fag og hjemsted.*

De ovenfor omhandlede generelle regler synes *kun i ret begrænset omfang at være udnyttet* i den offentlige arbejdsanvisnings praksis til fremme af den faglige og stedlige bevægelighed på arbejdsmarkedet.

Man har i hovedsagen kun foretaget anvisning til ufaglært arbejde, i første række til arbejdsmandsarbejde inden for landbrug, jordarbejde og bygningsindustri i sommermånederne. Anvisning af ufaglærte arbejdere til fagligt eller mere kvalificeret arbejde eller anvisning fra det ene faglige område til et andet forekommer derimod praktisk taget ikke. Anvisning af arbejde uden for hjemstedet har fundet sted i et lidt større omfang.

Det oplysningsmateriale, der foreligger om den af *kasserne* udøvede anvisningsvirksomhed, er ret sparsomt; det stammer i det væsentlige fra de enkelte for administrationen forelagte konkrete anvisningsproblemer og vil derfor være af en noget usystematisk karakter. For så vidt angår kassernes praksis med hensyn til anvisning uden for hjemstedet, kan man dog få en vis vejledning i de foreliggende

oplysninger om udbetalt rejse- og flyttehjælp. I regnskabsåret 1949-50 blev der ifølge kassernes regnskaber udbetalt ca. 270.000 kr. i rejse- og flyttehjælp. Dette tal giver ikke et udtømmende udtryk for den af kasserne ydede rejse- og flyttehjælp, idet en betydelig del af denne, jfr. ovenfor under 4, udbetales som dagpenge. Det må derfor antages, at kasserne i et ikke helt ubetydeligt omfang anviser arbejde til sine medlemmer uden for den enkeltes opholdssted.

At dømme efter det for administrationen foreliggende - ret spinkle - oplysningsmateriale, synes de enkelte kasser derimod praktisk taget ikke at foretage anvisninger uden for kassens faglige område.

Det skal herved bemærkes, at der vel ikke i arbejdsløshedsloven udtrykkelig er pålagt kasserne *pligt* til at foretage anvisning af arbejde til deres medlemmer uden for disses sædvanlige fagområde i nærmere angivne tilfælde. Bestemmelsen i lovens § 17, stk. 2 b om, at understøttelsen kan inddrages for et medlem, der nægter at overtage anvist arbejde uden for det sædvanlige fagområde, forudsætter imidlertid klart, at den omstændighed, at det kan være hensigtsmæssigt at oprette kasser for faglige afgrænsede områder ikke bør føre til, at mulighederne for at overføre arbejdskraft fra et fag til et andet formindskes i et omfang, der strider mod arbejdsmarkedsmæssige hensyn. Arbejdsløshedskasserne, der er et særdeles vigtigt led i den offentlige anvisning, bør derfor inddrages i bestræbelserne for, i det omfang der er behov derfor, at mindske ledigheden inden for deres eget fag og mangel på arbejdskraft inden for andre gennem anvisning af arbejde til andre fagområder. Det må dog herved erindres, at de fagligt afgrænsede kasser bl. a. som følge af mindre kendskab til arbejdsforholdene inden for andre fag og en vis mangel på kontakt med arbejdsgiverne inden for disse vil have betydeligt ringere forudsætninger for at foretage anvisninger uden for faget end inden for faget. Med mindre kasserne effektiviserer deres anvisning, således at den i større omfang orienteres mod andre arbejdsområder, eller der indledes et nærmere samarbejde mellem de enkelte arbejdsløshedskasser i anvisningsspørgsmål, kan man derfor kun vente relativt begrænsede resultater af en øget indsats fra kassernes side med hensyn til anvisning af arbejde uden for faget.

B: Uddrag af kapitel XI. Ændringer i arbejdsanvisningen og arbejdsløshedsforsikringen m. v.

1 c. *Effektivisering af anvisningen indenfor rammerne af det nuværende anvisningssystemets struktur.*

Det er ovenfor i kap. V påpeget, at medens kontorerne har ret nøje kendskab til antallet af *ledige arbejdere*, har de kun et ufuldkomment kendskab til antallet af *ledige pladser*. Dette skyldes, *dels* at kontorerne ikke har kunnet opnå tilstrækkelig kontakt med arbejdsgiverne, der fra gammel tid har været vant til at hen-

vende sig til arbejdsløhedskasserne, når de har haft brug for arbejdskraft, *dels* at der ikke er pålagt kasserne indberetningspligt om samtlige indkomne pladstilbud og derfor heller ikke om de pladser, kasserne ikke selv har kunnet besætte.

Såfremt de offentlige anvisningskontorer under de nuværende forhold i højere grad skal kunne supplere kassernes anvisningsvirksomhed, forudsætter det derfor, at arbejdsgiverne i større omfang direkte henvender sig til kontorerne, når en henvendelse til kasserne ikke har givet noget resultat.

Det er imidlertid urealistisk at stille et sådant krav til arbejdsgiverne; det bør i stedet være således, at en anmodning om anvisning af arbejdskraft, som kasserne ikke har kunnet imødekomme, *automatisk* af disse videregives til de offentlige anvisningskontorer.

Navnlig i perioder med mangel på arbejdskraft inden for visse områder vil et påbud til kasserne om at indberette ikke-effektuerede ordrer på arbejdskraft være af stor betydning for en effektivisering af anvisningen, idet kontorerne bedre end kasserne vil kunne søge den manglende arbejdskraft inden for andre kasser og i andre lokalområder.

Når det blandt arbejdsgiverne bliver kendt, at de offentlige anvisningskontorer kan anvise arbejdskraft i tilfælde, hvor en henvendelse til arbejdsløhedskasserne har vist sig nytteløs, må det iøvrigt antages, at der efterhånden vil opstå den nærmere kontakt mellem arbejdsgivere og de offentlige anvisningskontorer, som uanset indførelsen af den nævnte indberetningspligt må regnes for en vigtig forudsætning for effektiviseringen af de offentlige arbejdsanvisningskontorers anvisningsvirksomhed.

Det nævnte forslag om indberetning af ueffektuerede ordrer til anvisningskontorerne vil endvidere have betydning derigennem, at det gør det muligt at få udarbejdet en mere pålidelig statistik om eksisterende mangel på arbejdskraft end den, der lader sig udarbejde på grundlag af det nu foreliggende sparsomme oplysningsmateriale.

Der er derfor i kommissionen enighed om *at henstille til arbejds- og socialministeren at foranledige gennemført, at der bliver pålagt arbejdsløhedskasserne pligt til at indberette ueffektuerede ordrer på arbejdskraft til de offentlige arbejdsanvisningskontorer.*

2. Rejse- og flyttetilskud.

a. Som nærmere omtalt i kap. V kan der af arbejdsløhedskasserne og de offentlige anvisningskontorer ydes *rejsehjælp til arbejdsløse, der skal overtage arbejde* på et andet sted end hjemstedet. Medens der således altid vil være mulighed for at få hjælp til dækning af udgifterne ved at rejse til arbejdssted, herunder også nødvendige beløb til *fortæring og overnatning*, så vil der *kun for medlemmer af*

arbejdsløshedskasserne være mulighed for at opnå *flyttehjælp*. Selv om det antal personer, som er interesseret i flyttehjælp, og som ikke er medlem af en arbejdsløshedskasse, næppe er særlig stort, og selv om den største vanskelighed i forbindelse med flytning for tiden ikke består i flytteomkostningerne, men i boligknapheden, må kommissionen finde, at det af hensyn til bevægeligheden principielt ville være rigtigt at sikre de *ikke-forsikrede* adgang til at oppebære flyttehjælp ved i *arbejdsløshedslovens § 3, stk. 3, at indsætte en bestemmelse om, at de offentlige arbejdsanvisningskontorer kan yde flyttehjælp i tilfælde, hvor dette er særligt påkrævet.*

b. I en del arbejdsløshedskassers vedtægter findes bestemmelser om, at der til arbejdsløse medlemmer, der ønsker *at rejse for at søge arbejde*, kan ydes rejsehjælp. Betydningen heraf kunne for så vidt synes at falde bort, såfremt arbejdsanvisningen gøres mere effektiv gennem en fælles indberetning og effektiv publicering af alle ledige pladser, jfr. ovenfor. Man må dog gøre sig klart, at ligesom en arbejdsgiver vil vægre sig ved til et job af længere varighed at antage en arbejder fra en anden del af landet uden forud at have været i kontakt med vedkommende og dannet sig et indtryk af hans forudsætninger, således kan det næppe forlanges, at en arbejder - navnlig en forsørger - skal påtage sig et mere varigt job uden at have gjort sig bekendt med arbejdspladsen. *Kommissionen må derfor finde det rigtigt, at der skabes mulighed for i et vist omfang at give støtte til sådanne rejser, også hvor arbejdsløshedskassen ikke ifølge sine vedtægter kan træde til.*

c. *Tilskud til dobbelt husførelse* kan for tiden kun ydes til arbejdere, der midlertidigt i landbrugets højsæson må tage ophold uden for bopælskommunen for at deltage i det ekstraordinære landbrugsarbejde. Tilskud til dobbelt husførelse kan iøvrigt kun anses for at være praktisk i sådanne tilfælde, hvor én gift arbejder overtager arbejde fjernt fra hjemstedet, men *af kortere varighed*, idet han da midlertidigt må tage ophold et nyt sted, *eller* såfremt en arbejder *en overgangstid* efter overtagelse af arbejde et nyt sted må bo alene, før hans familie kan få ordnet deres forhold og kan flytte til stedet.

I disse tilfælde finder kommissionen, at det kunne være af betydning for bevægeligheden, såfremt der herskede mulighed for ydelse af tilskud til dobbelt husførelse. Der gør sig i kommissionen om dette spørgsmål lignende synspunkter gældende som de, der er anført nedenfor i forbindelse med spørgsmålet om tilskud til daglige transporter, og kommissionen må derfor henstille spørgsmålet til arbejds- og socialministerens nærmere overvejelse. *Man ønsker herved at bemærke, at eventuelle tilskud til dobbelt husførelse formentlig burde begrænses til tilfælde, hvor arbejderen tager beskæftigelse i samfundsmæssigt særlige vigtige produktioner, og/eller til sådanne tilfælde, hvor arbejderen som hjemsted har et af de særlig hårdt ledighedsramte områder.*

d. *Den daglige transport til og fra arbejdsstedet* betales normalt af arbejderens selv, men det sker dog, at arbejdsgiveren helt eller delvis dækker udgifterne, når ganske særlige forhold taler herfor, ligesom der i nogle overenskomster er truffet aftale om ydelse af særlige tillæg til lønnen i tilfælde, hvor arbejdspladsen er fjernet en vis afstand fra hjemstedet.

Kommissionen har drøftet rimeligheden af at lade det offentlige yde tilskud til de ekstraordinært store transportudgifter, der opstår for arbejdsgiver og arbejdere, hvor afstanden fra bopæl til arbejdsplads er f. eks. 40 km og derover *).

Til gunst for en sådan ordning er i kommissionen anført, at den kunne bidrage til, når ledigheden på eet sted midlertidigt bliver betydelig, at skaffe arbejderne beskæftigelse et andet sted, *uden at* det bliver nødvendigt for disse at *flytte*. Under de nuværende forhold er det som bekendt særdeles vanskeligt at skaffe bolig andetsteds, og iøvrigt ville en egentlig flytning ofte være i høj grad uheldig, idet man, hvis ledigheden på tilflytningsstedet senere skulle blive betydelig, i virkeligheden har medvirket til at skabe et nyt arbejdsløshedsområde.

Der er også i denne forbindelse gjort opmærksom på, at lignende ordninger tidligere med støtte i beskæftigelsesloven har været gennemført for landbrugs-erhvervet i dettes højsæson, samt at staten i almindelighed vil spare udgifter, når arbejdsløshedsunderstøttelse bortfalder, fordi der skaffes arbejde til de pågældende.

Imod statstilskud til transportordninger som de omtalte er blevet anført, at arbejdere og arbejdsgivere selv bør betale alle omkostninger ved produktionen, herunder også transportudgifterne, samt at konsekvenserne af bevilling af tilskud ville blive uoverskuelige.

Endelig er det anført, at ydelse af transporttilskud i større omfang kunne tænkes at medføre, at arbejderne ville tage arbejde fjernere fra hjemstedet, end det ellers ville være nødvendigt; denne betænkelighed ville dog få mindre vægt, når det blev fastholdt, at arbejderens selv skulle betale en ikke uvæsentlig del af transportomkostningerne.

En eventuel statsstøtte på dette område må efter det således anførte bl. a. forudsætte, *at* det drejer sig om produktion af særlig samfundsvigtig art, *at* der foreligger en midlertidig beskæftigelsesnedgang, *at* der ikke består mulighed for at skaffe de ledige arbejdere bolig i det område, hvor beskæftigelsen kan tilvejebringes, og *at* der bl. a. gennem den offentlige arbejdsanvisning tilvejebringes den fornødne kontrol samt sikkerhed for, at de pågældende - fortrinsvis forsørgere - ikke kan få arbejde i hjemstedsbyen, samt at der i den by, de rejser til, ikke kan skaffes egnet og kvalificeret arbejdskraft.

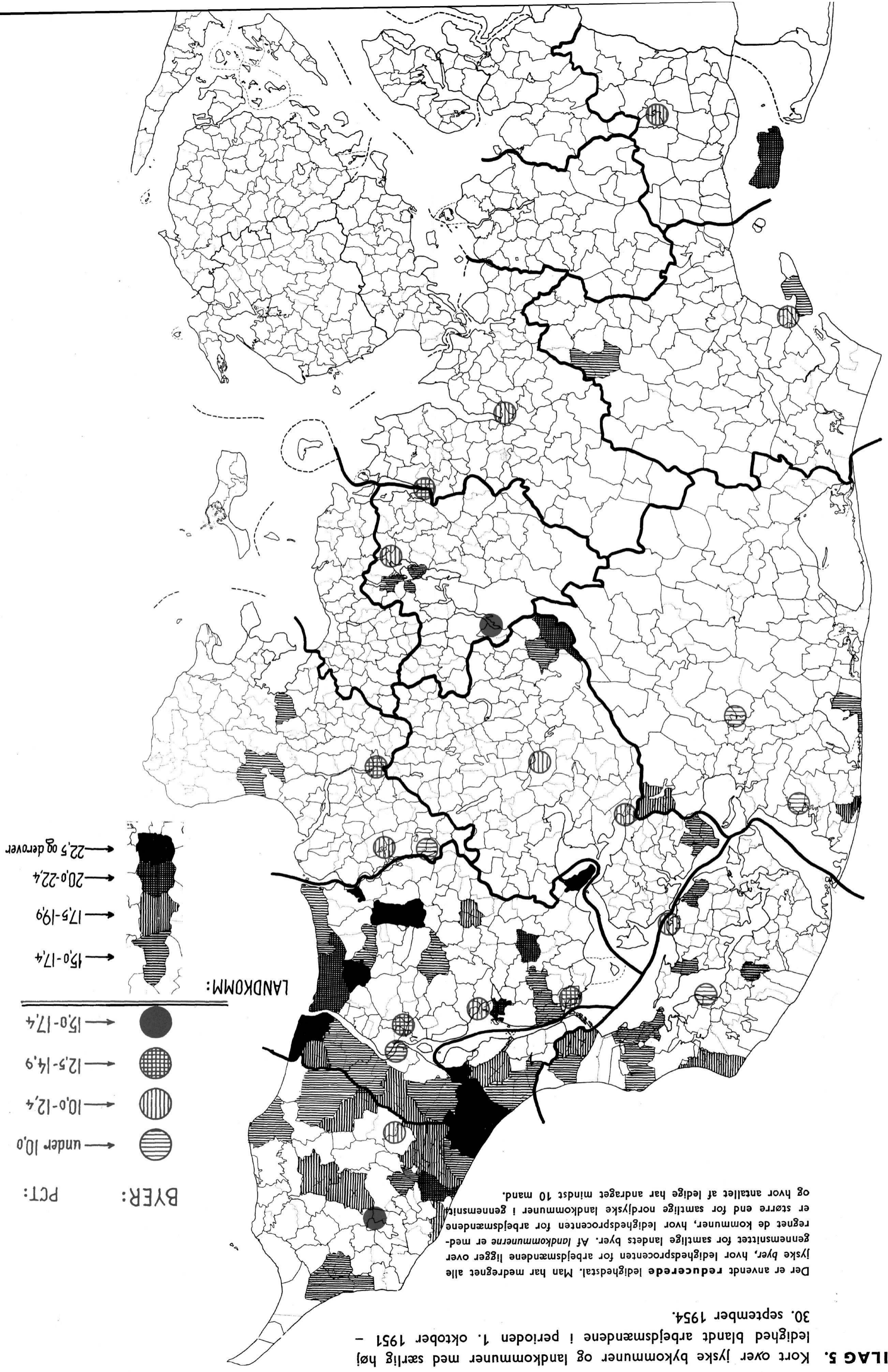
Der har imidlertid ikke hidtil kunnet opnås enighed om nogen indstilling fra kommissionen på dette punkt.

*) Udgangspunktet for drøftelsen var en situation, hvor ledige skibsværftsarbejdere i Frederikshavn og Svendborg kunne opnå beskæftigelse i henholdsvis Aalborg og Odense.

BILAG 5.

BILAG 5. Kort over jyske bykommuner og landkommuner med særlig høj ledighed blandt arbejdsændene i perioden 1. oktober 1951 - 30. september 1954.

Der er anvendt reducerede ledighedsstal. Man har medregnet alle jyske byer, hvor ledighedsprocenten for arbejdsændene ligger over gennemsnittet for samtlige landets byer. Af landkommunerne er medregnet de kommuner, hvor ledighedsprocenten for arbejdsændene er større end for samtlige nordjyske landkommuner i gennemsnit, og hvor antallet af ledige har andraget mindst 10 mand.

BYER: PCT:

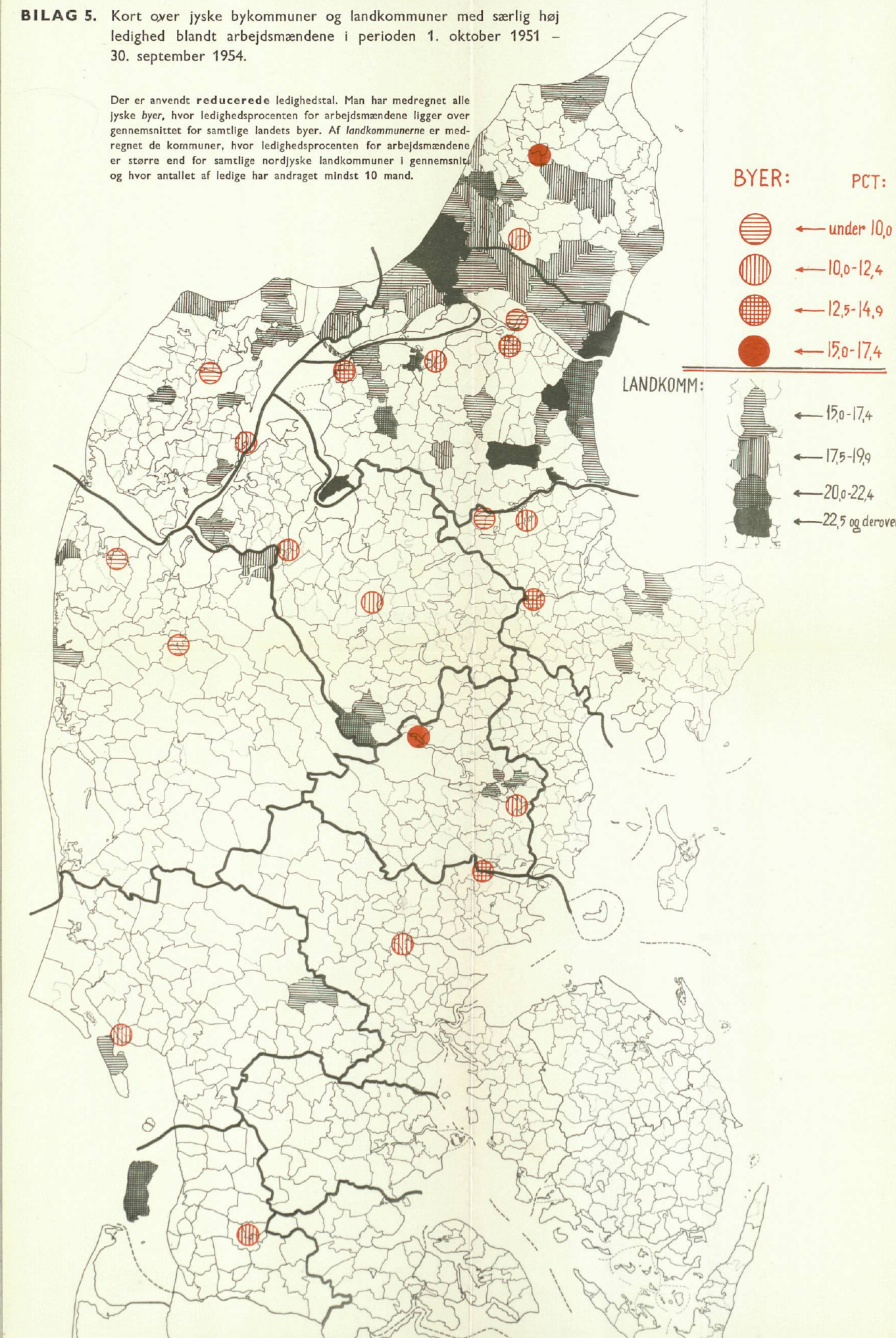
- under 10,0
- 10,0-12,4
- 12,5-14,9
- 15,0-17,4

LANDKOMM.:

- 15,0-17,4
- 17,5-19,9
- 20,0-22,4
- 22,5 og derover

BILAG 5. Kort over jyske bykommuner og landkommuner med særlig høj ledighed blandt arbejdsmændene i perioden 1. oktober 1951 – 30. september 1954.

Der er anvendt reducerede ledighedstal. Man har medregnet alle jyske byer, hvor ledighedsprocenten for arbejdsmændene ligger over gennemsnittet for samtlige landets byer. Af landkommunerne er medregnet de kommuner, hvor ledighedsprocenten for arbejdsmændene er større end for samtlige nordjyske landkommuner i gennemsnit, og hvor antallet af ledige har andraget mindst 10 mand.

BILAG 6. Kort over ledigheden blandt arbejdsmændene i Nordjyllands landkommuner i perioden
1. oktober 1951 - 30. september 1954 (reducerede ledighedstal).

De skraverede arealer angiver de i kapitel I anførte 9 udvalgte landkommuner. For samtlige øvrige landkommuner er i tal angivet dels ledighedsprocenten for sommerhalvårene 1952/54 incl. (over skråstregen), dels ledighedsprocenten for hele 3-års perioden 1. oktober 1951 — 30. september 1954 (under skråstregen).

